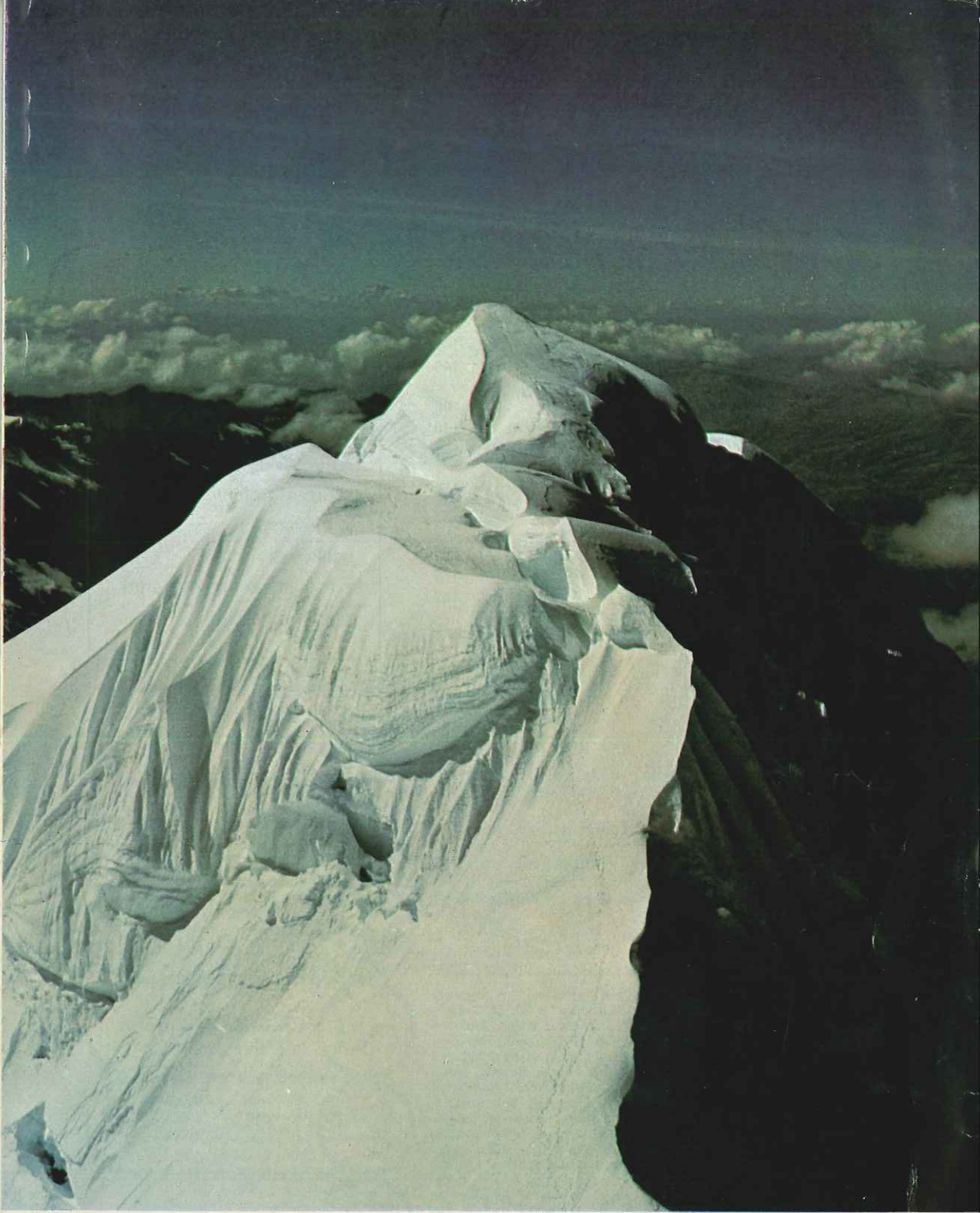

PLANINSKI VESTNIK

GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

3

LETNIK LXXX
1980

PLANINSKI VESTNIK

GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

IZHAJA OD LETA 1895

Tone Andrejčič	Slovenske planinske vezne poti — transverzale	125
Boro Jeřabek	Leta kranskega planinstva	129
Branko řalamun	Tulove grede	134
Marijan Kriřelj	Po zamejski vertikali	139
	Francetove skice izpod Mount Everesta	141
France Avčin	Triglav izpod triglavke	143
Janez Vodlan,		
Janez Benkovič	Dvoje doživeti v Alpah	146
Valent Vider	Kot, Kočna in »Kočna«	149
Andreja Čibron	Sutjeska 79	151
Božo Jordan	Utrinki s poti prijateljstva — Bavški Grintovec	154
	Društvene novice	155
	Iz planinske literature	162
	Varstvo narave	164
	Alpinistične novice	165
	Razgled po svetu	167

Naslovna stran:

Južni vrh Nevado Salcantay-a

Foto Jure Ulčar

Glasiło
Planinske zveze Slovenije
»Planinski Vestnik«
je bilo z ukazom
predsednika republike
Josipa Broza-Tita
ob 80-letnici izhajanja
za poseben prispevek
k razvoju planinstva
v Sloveniji
odlikovano
z redom zaslug za narod
s srebrnimi žarki

Poštnina plačana v gotovini

Lastnik: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana — Glavni in odgovorni urednik: Marijan Kriřelj, naslov: 61000 Ljubljana, p. p. 44 61109 Ljubljana. Uredniřki odbor: ing. Tomaž Banovec, ing. Janez Bizjak, Aleř Dobnerlet (fotografija), Stanko Hribar, prof. Evgen Lovšin, prof. Tine Orel (tehnični urednik), Iztok Osojnik, dr. Miha Potočnik, Nada Praprotnik (varstvo narave in okolja), Janez Pretnar, prof. Janko Ravnik, Franci Savenc, ing. Albert Suřnik (fotografija), Franc Vogeljik, dr. Tone Wraber — Naslov: Planinska zveza Slovenije, 61001 Ljubljana, Dvořakova 9, p. p. 214. — Tekoči račun pri SDK 50101-678-47046, telefon 312 553. — Planinski Vestnik izhaja praviloma vsak mesec. Letna naročnina 350 din, plačljiva tudi v dveh obrokih, za tujino 550 din (28 ř). Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Spremembe naslova javljajte upravi glasila; navedite vedno tudi stari naslov s tiskanimi črkami. Odpovedi med letom ne sprejemamo. Upoštevamo pismene odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto. — Rokopisov in slik ne vračamo. — Tiska in klišee izdeluje Tiskarna »Jože Mořkrič« v Ljubljani.

LETO LXXX | řT. 3 | LJUBLJANA | MAREC 1980

tiskarna
jože mořkrič
61000 ljubljana, kajuhova 55

oddelek za sodobno pisarniško poslovanje
izdeluje kopirne obrazce SNAP-OUT, ki zagotavljajo boljšo organizacijo poslovanja v uradih, bankah, zavarovalnicah, uslužnostnih podjetjih, industriji, trgovini, bolniřnicah, prevoznistvu in drugod

tiskarna
tisk vseh vrst tiskovin, katalogov, časopisov, revij in knjig

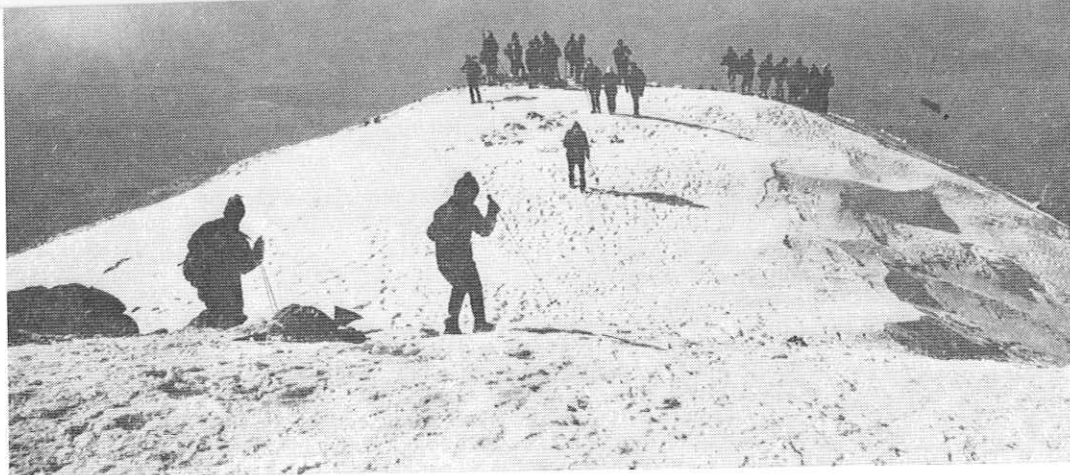
klišarna
izdelava vseh vrst eno- in večbarvnih klišev

knjigovoznica
vezava preprostih in luksuzno opremljenih del

štampljarna
izdelava vseh vrst řigov, pečatov in knjigoveških črk

PLANINSKI VESTNIK

GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE
LETNIK LXXX

1980—3

SLOVENSKE PLANINSKE VEZNE POTI — TRANSVERZALE*

STONE ANDREJČIČ

Prve podatke o slovenskih planinskih veznih poteh, ali na kratko — o transverzalah, sem dobil v PV št. 5/1976 — 259 in št. 1/1977 — 47. Pregled je sestavil ing. Božo Jordan. Tu je navedeno že 26 transverzal.

Želel sem ugotoviti, koliko je pravzaprav vseh transverzal, zato sem pregledal vse planinske vestnike, ki sem jih imel na voljo.

V PV št. 12/1977 — 786, so podatki o »Notranjski planinski poti«, v PV št. 2/1979 — 69 pa je opis poti P—P Planica—Pokljuka. V dnevniku »Delo« sem zasledil v rubriki »Planine in ljudje« članek o »Kurirski poti Dolomitov«, o transverzali planinskih društev železničarjev PDŽ in o »Bohinjski planinski poti«.

V TV 15, 20. 9. 1979, je objavljeno, da so člani planinskih društev Idrija in Cerkno, dne 9. septembra, odprli »Idrijsko-cerkljansko planinsko pot«.

Vseh transverzal je torej — po podatkih, ki jih imam na voljo, 33. Verjetno pa je, da je teh poti še več.

Seznam transverzal je takle:

1. Pomurska pot, 32 k. t., 200 km.
2. Pot čez Kozjak, 15 k. t., 34 ur hoje.
3. Koroška planinska mladinska transverzala, 21 k. t.
4. Šaleška planinska pot, 21 k. t., 33 ur.
5. Savinjska pot, 26 k. t., 54 ur.
6. Trimčкова planinska pot, 6 k. t. (vodi po Savinjski poti).
7. Štajersko-Zagorska krožna pot, 12 k. t., 35 ur (do Ribnice in spet nazaj v Podčetrtek).
8. Zasavska planinska pot, 14 k. t., 54 ur.
9. Badjurova krožna pot, 19 k. t. in 2 neobvezni k. t., 27 ur.
10. Trdinova pot, 15 k. t., 45 ur.
11. Krožna pot »Po poti kmečkih uporov 1573«, 12 k. t.

* Pregled 12 poti na Slovenskem, objavljen v pričujočem sestavku, prav gotovo ni zaključen niti ni najbolj popoln, zato bodo vsakršni dopolnilni podatki dobrodošli. (Op. uredn.)

** k. t. — kontrolne točke.

12. Po poteh XIV. divizije NOV in POJ Sedlarjevo—Ljubno, 18 dni hoje, brez k. t. oziroma žigov.
13. Ljubljanska mladinska pot, 20 k. t., 66 ur.
14. Kurirska pot Dolomito, 6 k. t. (samo v mesecu maju) — Osovnik, Dom na Govejku (zdaj dom Ivana Mihelčiča), Tošče, Polhograjska Grmada, Topol (Katarina), Slavkov dom na Golem brdu.
15. Notranjska planinska pot, 17 k. t., 67 ur.
16. Pot prijateljstva Snežnik—Snježnik, 6 k. t., 18 ur hoje, upoštevajoč 19 km poti Ilirska Bistrica—Sviščaki.
17. Idrijsko-cerkljanska planinska pot, hoje sedem dni (nisem še prejel vodiča).
18. Loška planinska pot, 32 k. t., 170 do 180 km.
19. Gorenjska planinska partizanska pot, 46 k. t.
20. Kranjski vrhovi, 25 k. t.
21. Jezerska mladinska pot, 18 k. t., 15 vrhov, 3 domovi, krajevnega pomena.
22. Solčavska planinska pot, 15 k. t. obveznih in 3 k. t. neobvezne.
23. Bohinjska planinska pot, 30 k. t. za planinski del in 7 k. t. za plezalni del.
24. Transverzala kurirjev in vezistov NOV Slovenije, 88 k. t., 750 km.
25. Mladinska sindikalna transverzala ITC, 30 k. t., tri etape: za bronasto 10 k. t. srebrno 20 k. t. in zlato značko 30 k. t.
26. Ciglarjeva pot od Drave do Jadrana E 6, 36 k. t., 267 km.
27. Slovenska planinska transverzala Maribor—Koper 78, k. t., 240 ur hoje.
28. Razširjena pot (Slovenske planinske transverzale), 17 obveznih (brez Krima 1107 m) in 44 neobveznih k. t., od tega števila vsaj 20 obveznih (Vodnik str. 18).
29. Transverzala planincev-železničarjev Jugoslavije, 14 kontrolnih žigov in še 53 obveznih žigov (po dva vrhova v vsaki SR in po en vrh v vsaki AP).
30. Planinska pot osvoboditve »Planine Jugoslavije«, 14 vrhov, po dva v vsaki SR in po en vrh v vsaki AP.
31. Planinska pot SPD Trst. »Vertikala«, 40 k. t., 113 ur.
32. Pot prijateljstva, 15 ali 30 izbranih vrhov v Sloveniji, Avstriji in Italiji.
33. Planinska pot P—P od Planice do Pokljuke, označena z rdečimi pikami na najbolj odročnih mestih, nezavarovana.

Seznam se zdi, da je jasen in nedvoumen. Toda če bi se poglobili vanj, bi našli precej tudi takih podatkov, ki vzbujajo dvome in vprašanja.

Iz seznama je razvidno, da so transverzale po nazivih in stroki zelo različne. Mladinske (pa tudi za starejše) so štiri (koroška, ljubljanska, jezerska, ITC), sindikalna je samo ena (ITC), tudi »trimčkova« je samo ena. Nekaj transverzal je partizanskih: XIV. divizija, kurirska, po Dolomiti, gorenjska partizanska, kurirji in vezisti NOV. Tu je še transverzala Po poteh uporov 1573, potem železniška transverzala vseh PDŽ Jugoslavije, prijateljska pot Snežnik—Snježnik in Pot prijateljstva po treh deželah YU-I-A. Največ transverzal ima ime po krajih ali po znamenitih možeh. »Vertikala« in P—P pot pa sodita v poseben razred.

Seznam nam tudi ne nudi možnosti, da bi ugotovili, koliko ur oziroma kilometrov bi potrebovali, da bi vse te poti tudi prehodili. Vodniki in dnevniki imajo v tem različne kriterije. Navajajo ali ure (dneve) hoje, ali kilometre, ali kontrolne točke, ali pa samo smer poti. Lahko pa ugotovimo, koliko žigov potrebujemo, da bi dobili vse značke oziroma diplome.

Na kontrolnih točkah so kontrolni žigi (včasih jih tudi ni) obvezni in neobvezni. Obveznih žigov za planinski del poti je 801, obveznih žigov za plezalni del poti pa je 7. Skupaj torej 808. Neobveznih žigov pa je 49. Nimam pa podatkov za število žigov idrijsko-cerkljanske poti. Kontrolnih točk oziroma predpisanih žigov nimajo transverzale — Po poteh XIV. divizije, »Vertikala« in P—P pot.

Kdor bi prehodil vse transverzale, bi prejel 32 znakov. »Bohinjci« poznajo dva znaka: spominski znak za planinski del poti, častni znak pa za plezalni del.

Transverzala ITC ima tri znake: bronasti, srebrni in zlati znak za vsakih obiskanih deset določenih točk. Za »navadno« in razširjeno slovensko pot je predviden častni znak. Kdor prehodi pet vrhov v Sloveniji, pet v Avstriji in pet v Italiji, skupaj torej 15 določenih vrhov Poti prijateljstva, prejme znak; za nadaljnjih 15 izbranih vrhov, skupno torej 30 pa znak in diploma.

Niti znaka, niti diplome pa ni za prehojeno pot XIV. divizije, za »Vertikalo« in P—P pot, ali če ste preplezali samo plezalni del bohinjske poti, ali prepešali razširjeno slovensko pot. Tudi za Jezersko mladinsko pot ne vem, če je predviden znak.

Kaj je pravzaprav transverzala? Vodnik po Slovenski planinski poti pojasnjuje, da je transverzala vezna pot. V leksikonu piše, da je transverzala »prečnica«. Če ostanemo pri slovenski besedi »vezna pot«, nam postane takoj jasno, da vse v seznamu navedene poti niso vezne poti (transverzale), ampak da obstajajo tudi nevezne poti. Vezne poti so na primer »Pot čez Kozjak od Maribora do Dravograda«, »Zasavska pot« od Kuma do

Kumrovca, Ciglarjeva pot od Radelj do Kastava itd. Nevezne poti pa so Kranjski vrhovi, ITC pot, Razširjena (slovenska) pot, Pot prijateljstva treh dežel idr. Vezne poti bi lahko delili še na krožne ali polkrožne vezne poti, kjer sta začetni in končni točki skupni, ali sta blizu skupaj, kot na primer, Pomurska pot (Murska Sobota), Badjurova pot (Renke), Notranjska pot (Logatec), Gorenjska partizanska pot (Kranj) — (Kamnik).

Nevezne poti ne morejo biti krožne.

Transverzale torej ni 33, ampak je veznih in neveznih poti skupaj 33. Pa še to morda ni povsem točno. Sporni sta na primer »Trimčkova pot« in »Jezerska mladinska pot«. V PV pa tudi nisem našel opisa transverzale »Vertikal« in P—P poti.

»Trimčkova pot« vodi po »Savinjski poti«, s te smeri je potrebno »potrimčkati« v Orehovec, Predkovicu, Krešico, Tolsti vrh, Dom na Čreti in Bezovc. Tako bi lahko delili tudi druge poti na posamezne dele in bi dobili več novih poti. Trimčkova pot ni samostojna vezna pot, ampak samo del savinjske poti. Kdor prehodi savinjsko pot in žigosa, poleg dnevnika te poti, tudi kartonček TKS Žalec, »zasluži« za eno pot dva znaka. Mnenja sem, da »Trimček« ne sodi v seznam veznih poti. Takih rekreacijskih poti je v Sloveniji že več in naj bi tvorile svojo posebno skupino. Jezerska pot je, kot je omenjeno v seznamu, krajevnega pomena. Namenjena je mladini z Jezerskega. Obsega 18 kontrolnih točk: 15 vrhov in 3 planinske domove: Virnikov Grintavec, Jezerski vrh, vsi vrhovi od Golega vrha do Grintavca, Kočne, Veliki in Mali vrh in vrhovi v predelu Storžiča. Za žigosane so namenjeni posebni vložki v planinski legitimaciji, ki so ročno delo in si jih vsak napravi sami. Od Golega vrha do Grintavca v opisu Jezerske poti v PV št. 10/167-466 posamezni vrhovi niso navedeni, zato sem jih »izbral« sam in sicer tele: Velika Baba, Štajerska in Kranjska Inka, Skuta, Dolgi hrbet. In da bi bilo vseh vrhov 15, sem dodal Storžiču še Stegovnik in Mali Grintavec. Domovi pa so tile: Češka in Cojzova koča ter Dom pod Storžičem. Dom na Ledinah ob ustanovitvi Jezerske mladinske poti še ni bil zgrajen. Mogoče je, da je ta pot drugačna. Vse te kontrolne točke, razen Malega in Velikega vrha, so zajete v planinski poti »Kranjski vrhovi«. Jezerska mladinska pot je krajevnega pomena, zato menim, da ni namenjena za množičen obisk »transverzalcov«. Seveda pa s tem ni rečeno, da je ne bi smel prehoditi, kdor bi se za to odločil.

»Vertikal« je ob pomoči PZS ustanovilo SPD Trst. Pot poteka od tromeje pri Trbižu do Trsta vertikalno, torej navpično od severa proti jugu, ob vzhodni meji v Italiji, kjer prebivajo Slovenci. V pregledu slovenskih veznih poti v PV št. 5/1976 — 259 »Vertikal« ni navedena pod redno številko, temveč je samo omenjena kot »tržaška«, lahko pa bi jo tudi podrobneje označili. Morda — Planinska vezna pot SPD Trst, ki vodi po področju, kjer živi slovenska narodnostna manjšina. Tudi Pot prijateljstva, ki poteka po Sloveniji, Avstriji in Italiji, je navedena kot slovenska nevezna pot. Še P—P pot od Planice do Pokljuke je potrebno označiti. To pot je lepo opisal Dušan Vodeb v članku »Mojih petdeset let v gorah in pot PP« v PV št. 2/79. Zamisel te poti je bila Dušanova, gonilna sila te zamisli pa Uroš Župančič. Pot P—P ni navedena v pregledu slovenskih veznih poti, ker ni markirana, razen z nekaj rdečimi pikami, nima kontrolnih točk, ne žigov, nima podatkov o urah ali kilometrih, ni zavarovana, tudi znaka ali diplome ne pozna, je brez dnevnika ali vodiča, razen opisa v PV. Skratka, po vsem tem bi sodili, da to ni transverzala! Zdi se mi pa, da je »P—P« pot vendarle slovenska planinska vezna pot, mogli pa bi jo šteti med plezalne, čeprav ne gre tu za težavnostne stopnje višjih kategorij. Tudi »Bohinjci« imajo v Bohinjsko planinsko pot vključen plezalni del, ki gre od Podrte gore, Kuka, Plaškega Vogla, Mišelj vrha, Malega Draškega vrha, Velike Tičarice do Vernarja. Ta pot je torej nevezna (planinska) plezalna pot.

Obstajajo torej tudi plezalne vezne in nevezne poti. Verjetno bo sčasoma nastalo še več plezalnih poti, ki bodo namenjene izurjenim planincem-alpinistom. Te poti naj bi predstavljale posebno skupino. In še tole vprašanje: ali so vse poti res tudi planinske poti? Planinske so tiste poti, ki vodijo po planinah, razmišljanja o tem kaj so planine, kaj pomenijo pojmi gore, hribi, griči. Alpe, se ne bi spuščal. Menim le, da pot »Po poteh kmečkih uporov 1573« ne sodi med planinske poti. Obisk vasi, trgov in mest Klanjec, Sevnica, Krško, Brežice, Kerestinec in še nekaj drugih ter dveh razvalin gradov, kar vse lahko obvoziš z avtom, avtobusom ali vlakom, nima nobene veze s planinami.

To je edina pot, ki ni planinska, čeprav ima svoje kontrolne točke in žige, največ po gostilnah in je za to pot predviden za nagrado srebrni častni znak.

Sicer so tudi nekatere druge poti v tem pogledu kaj malo planinske, saj je le tu in tam kakšen hriček ali griček. So transverzale, ki jih lahko prevozimo z avtomobilom. Zakaj pa ne, saj nikjer ni izrecno rečeno, razen za Ciglarjevo pot, da tega ne bi smeli počenjati.

Planinske vezne in nevezne poti ne potekajo samo po Sloveniji. Štajersko-Zagorska, Zasavska, pot Snežnik—Snežnik, Ciglarjeva pot, Pot kmečkih uporov, vse te poti imajo kontrolne točke tudi v sosednji republiki Hrvatski. Železniška pot in Pot osvoboditve »Planine Jugoslavije« potekajo po vsej Jugoslaviji. Potem poznam še dve

mednarodni poti — Pot prijateljstva Slovenija—Avstrija—Italija in že omenjeno »Vertikalo«. Vse te poti, razen »Vertikale«, štejemo za slovenske transverzale. Morda to zavoljo tega, ker so kot (so)ustanovitelji teh poti slovenska planinska društva ali Planinska zveza Slovenije. To sklepam iz tega, ker na primer »Istrska planinska pot Labinske republike« od Slavnika do Učke, (PV 8/1976 — 405), ni navedena kot slovenska pot, čeprav poteka delno po Sloveniji, ker je ustanovitelj te poti PD Železničar iz Zagreba.

Zanimivo bi bilo ob tem vedeti tudi to, koliko je sploh vseh transverzal v Jugoslaviji in katere od teh potekajo tudi po Sloveniji.

Vodnike in dnevnike za transverzale so izdala planinska društva in Planinska zveza Slovenije. Za nekatere poti obstajajo vodniki in dnevniki, ali pa samo dnevniki, brošure (Snežnik—Snježnik), popotne knjižice (Ciglarjeva pot), kontrolni kupon (kurirska pot Dolomitov), kartonček (Trimčkova pot), opisi (Pomurska pot), za Solčavsko planinsko pot in Jezersko mladinsko pot je dnevnik s kontrolnimi točkami treba načrtati lastno-ročno, z upoštevanjem podatkov v PV št. 11/1975 — 686 in PV št. 10/1967 — 466. Za transverzalo »Po poteh XIV. divizije« so podatki za posamezne etape v TV 15, št. 3/1979. Lahko kupite tudi knjigo Lada Ambrožiča »Pohod štirinajste«. Pot je v celoti markirana. V TV 15 so navedene štiri etape pohoda, ki so ga organizirale OK ZSMS iz zahodne štajerske in še nekateri drugi OK, od 15. do 24. februarja 1979, I. etapa Sedlarjevo—Gračnica, II. etapa doline Gračnice—Frankolovo, III. etapa Frankolovo—Zavodnje in IV. etapa Zavodnje—Ljubno.

Markacije transverzal so za posamezne transverzale različne. Največkrat uporabljajo za osnovo znano Knafeljevo markacijo, rdeč krog z belo piko v sredini, brez dodanih števil, črk ali posebnih znakov. Rdeč krog z rumeno piko pomeni Ciglarjevo pot, zgolj rdečo piko, ki jo bomo našli na najbolj odročnih ali značilnih mestih, pa pomeni P—P pot. Rdeč trikotnik s črko K označuje Koroško pot. Markacija s številko 1 pomeni najbolj znano Slovensko Tz., rimska XIV pa pomeni štirinajsto divizijo. Črke B, G, I (pokončna črta), K, L, M, N, S, Š, T, TV, Z označujejo štajersko-zagorsko, gorenjsko partizansko, Kozjak, koroško, loško mladinsko ljubljansko, notranjsko, savinjsko, pot Snežnik—Snježnik, šaleško, Trdinovo, Pot kurirjev in vezistov NOV ter Zasavsko planinsko pot. Strešica nad markacijo označuje najmljašo idrijsko-cerkljansko pot.

Na zemljevidu Slovenije sem si začrtal, zaradi lažjega pregleda, vse vezne in nevezne poti. Za vsako vezno pot sem uporabil drug način in različne barve. Za nevezne poti sem označil kontrolne točke s posebnimi znaki in to za vsako nevezno pot posebej. Nastala je zanimiva karta, ki mi je pomagala, da sem ugotovil, preden sem nameraval prehoditi določeno pot, katere kontrolne točke so navedene na različnih poteh. Npr. Triglav je naveden kot kontrolna točka v petih primerih in sicer se tu križajo Slovenska transverzala, Bohinjska planinska pot, Gorenjska partizanska pot, Pot prijateljstva treh dežel in Poti osvoboditve »Planine Jugoslavije«. Kdor ima namen prehoditi vse te planinske poti, bo vzel na Triglav pet dnevnikov, ali pa bo plezal na Triglav petkrat. V pravilih za pridobitev znaka ali diplome za prehojeno pot je določeno, ali pa tudi ne, kako dokažeš, če si bil na kontrolni točki pa nisi mogel dobiti žiga. V nekaterih pravilih je strogo določeno: Ko lastnik predloži dnevnik z vsemi žigi, dobi (časni) znak. Če transverzalec ni mogel dobiti žiga in to se čestokrat zgodi, je v pravilih določeno, kakšen dokaz mora predložiti. Ti dokazi so: navesti je treba razlog, ali opisati pot, ali pridobiti podpis sotovariša, potrdilo osrbnika ali funkcionarja planinskega društva, priče, žig bližnje postojanke, žig pošte, fotografijo vrha, doma, fotografijo samega transverzalca in še del kontrolne točke. Vse to skupaj je kar precej zamotano. Žigi so sploh težave. Nekateri planinski domovi so odprti samo v sezoni tri do štiri mesece, drugi so odprti samo ob sobotah in nedeljah. Če je žig na kmetiji, ali v gostilni pa se zgodi, da ni nikogar doma, gostilna pa je dan v tednu, ali pa celo dom, zaprta, ali pa je osebe na kolektivnem dopustu. Žigi na vrhovih izginjajo, razen tistih, ki so zabetonirani. Če pa je že žig, potem ni blazinice, ali pa je suha — in spet je težava tu. Poleg tega moraš paziti, da pritisneš pravi žig na pravo mesto.

Za zaključek naj navržem vendarle še nekaj vprašanj:

Koliko je torej veznih in neveznih slovenskih planinskih poti?

Ali so vse te poti tudi transverzale?

Koliko časa bi potrebovali, če bi želeli prehoditi vse te planinske poti?

Katera planinska pot je najtežja, najlepša, najkrajša, najdaljša?

Koliko transverzalcev prehodi na leto posamezne planinske poti?

Koliko je sploh vseh planinskih (ne)veznih poti v vsej Jugoslaviji?

Ali je potrebno kategorizirati te poti? In tako naprej...

Točen odgovor vem v tem trenutku samo na eno vprašanje. Katere planinske poti so najlepše? Najlepše so vse. Na vsaki doživiš mnogo lepega, veselega, včasih tudi kaj manj veselega. In ko udariš zadnji žig, pozabiš na vse, ostanejo ti samo prijetnosti. V vsem tem je tudi doberšen kos ljubezni do gora, zato se jim ne moreš odpovedati. Če pa te zgrabi še volja, hoditi po transverzalnih poteh, potem, no, potem postaneš nehoče ali nevede — transverzalec. Teh je pa pri nas že veliko.

LETA KRANJSKEGA PLANINSTVA

(Ob 80-letnici organiziranega planinstva v Kranju*)

Mejniki obletnice

Organiziranost kranjskega planinstva sega 80 let nazaj, ali točneje v leto 1899, ko so 12. julija na Stari pošti ustanovili Kranjsko podružnico, kot šesto v okviru Slovenskega planinskega društva. Uradno potrditev so dobili že mesec dni po ustanovitvi, točno 16. avgusta. Tega dne je bil tudi prvi redni in ustanovni občni zbor Kranjske podružnice. Za predsednika so bili izvolili Janka Majdiča.

Ob ustanovitvi je bilo 89 članov. Po desetih letih pa se je ta številka pomnožila za več kot polovico. Bili so predvsem iz Kranja in okolice, dokajšen pritok pa je bil tudi z Jesenic, Škofje Loke, Kokre, Jezerskega, Selške in Poljske doline.

Poseben uspeh so planinci zabeležili že 1. septembra 1900, ko so odprli Prešernovo kočo na Stolu. Želja, da bi bila koča tudi na Bašeljškem sedlu pod Storžičem, se zavoljo zahtevnega prenosa gradiva iz Kranja do Bašlja oziroma do Mač in odtod na sedlo, ni uresničila. Po prvi svetovni vojni je Kranjska podružnica oskrbela ter obnovila kočo pod Stolom in jo imenovala Valvazorjev dom (tako se imenuje še danes). Nadaljevanje planinskega gradbeništva pomeni tudi gradnjo in ureditev takrat nad vse priljubljenega izletišča na Šmarjetni gori. Druga svetovna vojna tudi planinskim postojankam ni prizanesla. Vse tri je okupator uničil. Vojna pa je prekinila tudi organizirano in javno delovanje, toda ideja o svobodnih gorah je bila med planinci in borci živa in se je v boju za obstanek še bolj kalila.

Povojno obdobje je bilo tudi za planince težko. Organizirano so začeli delovati v letu 1946, v novembru. Treba je bilo vse na novo. Imeli niso drugega kot troje porušenih koč... Toda že sama misel o svobodi je dala dovolj poguma, dovolj volje do prostovoljnega dela, do osebnega premagovanja. In tako je delo mnogo lažje steklo. Planinsko društvo v Kranju je po osrednjem republiškem razdelitniku leta 1946 dobilo v upravljanje razkrito in prazno Češko kočo in prav tako razkrit in prazen Dom na Kravcu. Z vsestransko pomočjo in z več kot tri tisoč člani, med katerimi je bila skoraj polovica mladih, so te začetne ovire premagali in koče obnovili.

Leta 1949 pa so Češko kočo oddali v oskrbo Jezerskemu planinskemu društvu, ki so ga prav tedaj ustanovili. V prvem povojnem obdobju, od leta 1946 do 1949, je društvo vodil Črtomir Zorec kot prvi povojni predsednik. Za njim je prevzel to mesto Franjo Klotčnik, ljubitelj narave, tabornik in neutrudni ter požrtvovalni planinski delavec. Razvoj planinstva je tudi v Kranju pokazal, da zanimanje za to dejavnost izredno raste, zlasti med mladino. Te je bilo med člani vedno več. Začeli so delati tudi alpinisti, markacisti, vse bolj so skrbeli za varstvo gorske narave, razmahnilo pa se je tudi planinsko gradbeništvo. Do leta 1960 so zgradili hotel kot prizidek k planinskemu domu na Kravcu ter barako na zgornji postaji krvavške žičnice. Dogradili so tudi hotel na Šmarjetni gori, za 60-letnico pa še planinski dom Kokrškega odreda na Kališču. V teh akcijah so sodelovali tako rekoč vsi — mladina, odrasli, planinci, pripadniki JLA, občani, kajti prenašanje gradiva za nove koče je bilo možno le z mnogimi rokami, z mnogimi udarniški urami...

In če gremo kronološko skozi pomembnejše razvojne postaje, se moramo ustaviti tudi ob letnici 1961, ko so pod vodstvom Andreja Brovca začrtali Gorenjsko partizansko pot. Naslednje leto so se kranjski alpinisti prvič pojavili z uspešnimi rezultati v Centralnih Alpah in se tako prebili tudi v mednarodno alpinistično areno. Doma pa so zabeležili uspehe v Travniku, Triglavski severni steni; v svoje dnevnike pa so zapisali tudi mnogo novih smeri v naših gorah.

Franjo Klotčnik je s planinci v tem času sodeloval pri gradnji prve slovenske planinske koče v zamejstvu — Koče na Bleščeči planini pod Arihovo pečjo na Koroškem. Za to kočo so prispevali mnogo prostovoljnih ur in tudi v materialu.

V letu 1967 je prevzel mesto predsednika dr. Ivo Valič, alpinist, smučar in gorski reševalec. Posvetil se je sodelovanju na obmejnem področju, organiziranju odprav in tuja gorstva (Pakistan, Centralne Alpe idr.). Še posebna pozornost pa je tedaj veljala mentorjem v osnovnih in srednjih šolah, kjer so začeli načrtno uresničevati zastavljeni planinski program. Kranjski planinci so tudi sodelovali v skupni gorenjski planinski akciji pri obnovi Prešernove koče na Stolu.

Leta 1971 pa so se znašli v težavah zavoljo preobsežnih in prezahtevnih zgradb na Šmarjetni gori in na Kravcu, ki jih z društvenim statutom niso mogli več upravljati niti ne vzdrževati.

Tako se je Ciril Hudovernik, eden najbolj delavnih kranjskih planincev po vojni, ko je med leti 1961 in 1971 vodil kranjsko društvo, moral spoprijeti s tem dejstvom in se lotiti sanacije tega stanja. Oba objekta so odtujili, čeprav je bilo vanju vgrajenih na tisoče prostovoljnih delovnih ur. Prav to obdobje pa šteje za obdobje, ko se je začelo vse bolj razvijati tako imenovano pohodništvo. Velika pozornost pa je veljala vzgoji in izobraževanju mladih; planinsko misel pa so prek sindikalnih organizacij širili tudi med delavstvo.

Cirila Hudovernika je zamenjal Franc Ekar, alpinist, gorski reševalec, vodnik, smučarski učitelj. Tako je bila uveljavljena pobuda starejših, naj bi prevzeli vodstvene obveznosti mladi planinci. Po letu 1972 so v soglasju Skupščine občine Kranj dokončno uredili lastninski odnos zgradb na Šmarjetni gori in na Krvavcu. Rezultat te rešitve pa je bil, da je društvo dobilo denar za novo zgradbo. Tedaj so osvojili tudi predlog F. Ekarja za gradnjo Ledin v celoti, kar pomeni — tovorno žičnico, dolgo 1900 metrov, dom s 60 ležišči in smučarsko vlečnico na Skutinem ledeniku, dolgo 600 metrov. Predsednik gradbenega odbora je bil F. Ekar, neposredni sodelavci pa so bili: Emil Herlec, Ciril Hudovernik, Jože Kaštrun, dela pa je izvajalo Obrtno podjetje iz Cerkelj. Pri gradnji so posamezniki opravili po več tisoč prostovoljnih delovnih ur. Z dobro organizacijo so prihranili okoli 5 000 000 dinarjev, kar je tudi zasluga Skupščine občine Kranj, s tedanjim predsednikom Tonetom Volčičem, ki je 1. avgusta 1977 dom tudi odprl, in predsednika SO Toneta Štefeta. Danes že lahko zapišemo, da je bila odločitev, zgraditi Dom na Ledinah, ki sodi, mimogrede povedano, zavoljo težavnega terena, med izredno zahtevne gradnje, pravilna, saj najde tu vsako leto za svoj prosti čas več kot 20 000 planincev dovolj privlačnega v smučanju in planinstvu.

V istem letu, ob Dnevu republike pa je društvo odprlo nov planinski dom ob žičnici na Krvavcu, katerega gradnjo je vodil isti odbor kot na Ledinah. Planinski dom na Gospincu je prikladna izhodiščna točka za ture, rabi pa tudi za potrebe šol, ko organizirajo šolo v naravi.

Čas je načel tudi Dom Kokrškega odreda na Kališču. Potrebna je bila popolna in razmeroma zelo zahtevna obnova, ki je trajala kar tri leta. Dom je dobil betonske stropnike, primeren pod in izolacijo, tovorno žičnico, dolgo 2000 metrov, ki je rešila tudi vprašanje oskrbe. Dom Kokrškega odreda, ki nudi zavetje skoraj vse leto, obišče na leto več kot 25 000 planincev in ostalih ljubiteljev gorske narave.

Rezultati zadnjih petih let, ki jih je društvo zabeležilo v gradnji in bi jih le težko primerjali z drugimi podobnimi dejanji pri nas, so vsekakor pogojeni tudi s pravilno oceno planinske dejavnosti v občini, kajti planinstvo v Kranju predstavlja najbolj množično telesno kulturno organizacijo, saj šteje 4000 članov, zraven pa lahko dodamo še prek 18 000 občanov, ki opravijo vsaj štiri planinske vzpone na leto.

Prav v zadnjih petih letih pa so s prizadevno in načrtno vzgojo izoblikovali tudi profil planinskega vodnika za vodenje množičnih rekreativnih pohodov. Usposobili so prek 200 gorskih stražarjev, več gorskih reševalcev, leta 1975 pa so označili občinsko transverzalo »Kranjski vrhovi«. Markacisti upravljajo približno 200 kilometrov gorskih potov, na skrbi pa imajo tudi nadelavo novih in to na območju Ledin in Skute. Tradicionalna je že planinska množična akcija »Vsi občani hodijo v gore«. Vsako leto pripravijo planinsko šolo za pionirje, izdelali pa so tudi plezalni vodnik za področje Ravenske Kočne v slovenskem in nemškem jeziku, občasno pa prireajo razstave planinskih slikarjev.

Vsa ta razvejana aktivnost na planinskem področju pa je pogojena tudi z oblikami neposrednega samoupravljanja, povezana je z organizacijo sekcij v osnovnih in srednjih šolah, po krajevnih skupnostih in v organizacijah združenega dela, tako da danes štejejo že 32 sekcij in 9 odsekov, ki so prek delegatov vključeni v izvršno koordinacijsko telo, kjer se dogovarjajo o oblikah in možnostih za uresničevanje programa. Vse to skupaj pa je povezano tudi z organizacijami SZDL, ZSMS, JLA, UJV, sindikati, taborniki, lovci in še posebej z ZZB, kjer je veliko vsebinskega dela namenjenega prav prenašanju in obnavljanju tradicij NOB, še posebej na najmlajše.

Mesto Kranj je prav ob 80-letnem jubileju prišlo kot mesto v alpinistični svetovni vrh, saj ima osvojenih kar štiri osemstisočake, osem sedemtisočakov in množico pettisočakov. Res enkratno darilo jubileju pa pomeni osvojitve Mt. Everest; na vrh sta se povzpela Kranjčana Jernej Zaplotnik in Andrej Štremfelj. Za vse to delo, ki izkazuje izredno vnemo, velike napore, predvsem pa doslednost v izvajanju nalog pa je dobilo številna priznanja: red zaslug za narod s srebrnimi žarki, priznanje ZSMS, OF, nagrado mesta Kranja, plaketo varnosti, najvišja planinska priznanja.

Za eno največjih priznanj pa planinci iz Kranja štejejo to, da je tovariš Tito sprejel članstvo PD Kranj, prav tako pa tudi pokojni tovariš Edvard Kardelj in tovariš Sergej Kraigher.

Tudi to so dejanja, ki obvezujejo, da bo društvo ostalo še naprej enovito, zasnovano tako, kot terja planinska množica in kot nakazujejo smernice razvoja občine na telesno kulturnem področju.

Dom Kokrskega odreda na Kališču (1480 m) — fotografiran iz zraka

Foto Fr. Ekar

Gorski reševalci

Jubilej kranjskega planinskega društva je povezan tudi z gorsko reševalno službo in njenim delovanjem. Kranjska GRS je od leta 1947 do danes dosegla visoko strokovno usposobljenost, po tehnični opremljenosti, po številu članov, obsegu dela in po kakovosti pa spada med največje in najbolj uspešne postaje v Jugoslaviji.

Postajo GRS je v letu 1947 sestavljala peščica marljivih planinskih delavcev, plezalcev. To so bili: Tone Dovjak, Ciril Hudovernik, Ivan Lampret, Franc Jezeršek in Emil Herlec. Danes pa šteje postaja že 78 aktivnih članov, med katerimi najdemo vrhunske alpiniste, smučarje, gorske vodnike, zdravnike, vodnike lavinskih psov, miličnike, pripadnike JLA in pilote helikopterja. Od ustanovitve do danes so opravili približno 250 reševalno-poizvedovalnih akcij, z gora pa so prinesli 42 mrtvih planincev. Prisotni so tudi na smučiščih na Krvavcu, Jezerskem; na teh smučiščih so zabeležili prek 1400 intervencij. Po potrebi se vključujejo tudi v akcije zunaj svojega delovnega prostora, kar predstavlja ustrezno pomoč ostalim postajam.

Dejavnost GRS predstavlja tudi pomemben družbeni člen, saj so reševalci pripravljeni pomagati sočloveku v katerikoli situaciji. Vedeti pa moramo, da je vsaka akcija povezana s tveganjem življenja, saj se nesreče navadno dogajajo v najslabših razmerah, pa naj si bodo to vremenske ali terenske. Gorski reševalci iz Kranja so to dejstvo grenko občutili, saj so izgubili dva reševalca, ko se je leta 1974 na Ledinah zrušil helikopter; to sta bila dr. Gorazd Zavrnik in pilot France Štajer.

Kranjski reševalci uživajo velik ugled tudi med planinci, uživajo pa tudi vsestransko splošno podporo, saj sodelujejo tudi v raznih vzgojnih preventivnih akcijah, kar je posebej pomembno, saj se iz leta v leto bolj razvija množično planinstvo.

Člani GRS Kranj, ki so aktivni in sodelujejo v tej organizaciji že več kot petnajst let: Jože Drol, Franc Ekar, Franc Gašperlin, Emil Herlec, Ferdo Herlec, Peter Keše, Tone Langerholc, Tone Logonder, Davo Preisinger, Stane Rotar, Peter Slatner, Jože Skubic, Alojz Smolej. Žal pa je v kroniki kranjskega organiziranega planinstva zapisano tudi, da je med leti 1946 in 1980 v gorah izgubilo življenje devet društvenih članov.

Planinski dom na Gospinci (1510 m) — Krvavec

Foto Fr. Ekar

Alpinizem in odprave

PD Kranj sodi danes med številčno najmočnejša planinska društva pri nas. Zadnja leta pa je doživela velik razmah tudi alpinistična dejavnost, saj so se z uspehi, ki so jih prinesli z gora, zapisali v vrh jugoslovanskega alpinizma.

Tako kot za planinske oblike dela je tudi za alpinizem značilen silen razvoj, ki je prav v povojnih letih našel močan odziv med mladino. Komaj so minili časi, ko so se vozili s kolesom, da so se lahko povzpeli na Grossglockner in so obiske gora v Dolomitih in v Centralnih Alpah imenovali — odprave. To je zdaj preteklost. Prometne povezave so omogočile, da so nam danes svetovna gorstva blizu, močno pa se je izpolnila tudi alpinistična oprema... In tako se člani AO Kranj že od leta 1963 udeležujejo najrazličnejših odprav v tuja gorstva:

— 1963, odprava v Kavkaz. V njej so sodelovali: F. Ekar, T. Jamnik, P. Keše in J. Žvokelj. Skupaj z ostalimi člani so se povzpeli na Elbrus, Donguz Orun, Nakra Tau, Džan Tugan in druge vrhove.

— 1967, jugoslovanska odprava na Pamir, udeležil se je F. Ekar in se z drugimi povzpel na vrh Pik Lenina. S 25 kilometrov dolgim prečenjem (skupaj z A. Mahkoto) prek dveh šesttisočakov pa je opravil eno najtežjih tur v okviru alpinjade, ki so jo organizirali v počastitev 50 let oktobrske revolucije.

— 1971, odprava v Hindukuš v organizaciji AO Kranj. V njej so bili, poleg članov AO Mojstrana in Akademskega AO iz Ljubljane, še: I. Belehar, F. Ekar in T. Jamnik. Vodja odprave je bil dr. Ivo Valič. Odprava je osvojila vrh Istor-o-Nal.

— 1972, prva jugoslovanska odprava in prva samostojna odprava PD Kranj v afriške gore. V odpravi so bili: F. Ekar (vodja), Bergant, Jaklič, Jamnik, Šter, Zaplotnik, Ručigaj, Herlec, Kreačič, dr. Horvat, dr. Zavrnik, Perčič, Rotar in Kern. Prvič sta med udeleženci tudi dva pripadnika JLA: S. Lončar in Ž. Juroš. Preplezali so tri smeri v Mazeziju, povzpeli pa so se tudi na glavni vrh Hans Mayer P. Prav tako so se prek ledenika Ratzer povzpeli na Kibo. Največji uspeh odprave pa je prav gotovo Perčičev in Zaplotnikov prvenstveni vzpon v V steni Mazezija.

— 1973 N. Zaplotnik v meddruštveni odpravi v Yosemite (plezalski paradiž v ZDA). Tu je skupaj z Gradišarjem (Akademski AO) preplezal nekaj izredno zahtevnih smeri, med

drugimi je v šestih dnevih zmogel eno najtežjih smeri v granitu v svetovnem merilu — Salathe v El Capitanu, 1200 metrov visoki, previsni in monolitni steni.

— 1975, AO Kranj je organizator meddruštvene odprave na Kavkaz. Vodja odprave je bil dr. M. Horvat, iz Kranja pa so sodelovali: T. Perčič, M. Ručigaj, D. Šegregur, P. Šter, A. in M. Štremfelj ter F. Gselman in dva predstavnika JLA: S. Niković in S. Lončar. Povzpeli so se na Elbrus, nato pa premagali v treh smereh še steno slovite Nakra Tau.

— 1976, leto pomeni mejnik v sodelovanju na odpravah zveznega pomena. Jeseni 1975 je odšla na pot druga odprava na Makalu in z njo tudi T. Jamnik in N. Zaplotnik kot prva kranjska »himalajca«. Dolgoletno delo se je obrestovalo. Jamnik je bil vključen v odpravo kot organizator transporta, Zaplotnik pa se je skupaj z Ažmanom iz Mojstrane povzpел prek J stene na vrh Makaluja. Tako so bili tudi kranjski alpinisti prvič na višini prek 8000 metrov.

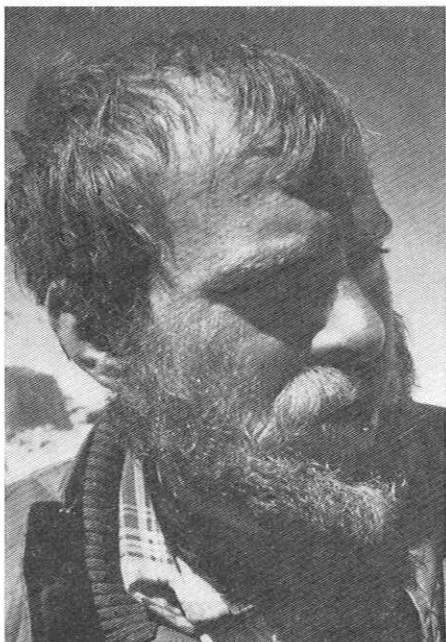
— 1977, drugi Zaplotnikov osem tisočak. Tržiški AO je v čast jubilejev tržiških planincev organiziral odpravo v Karakorum. V odpravi sta bila tudi Kranjčana A. Štremfelj in N. Zaplotnik. Po šestnajstih dnevih sta Štremfelj in Zaplotnik osvojila vrh Hidden Peaka.

— 1978, raziskovalna odprava, ki naj bi odkrila prehod na Z greben Mt. Everesta. V odpravi je bil tudi N. Zaplotnik.

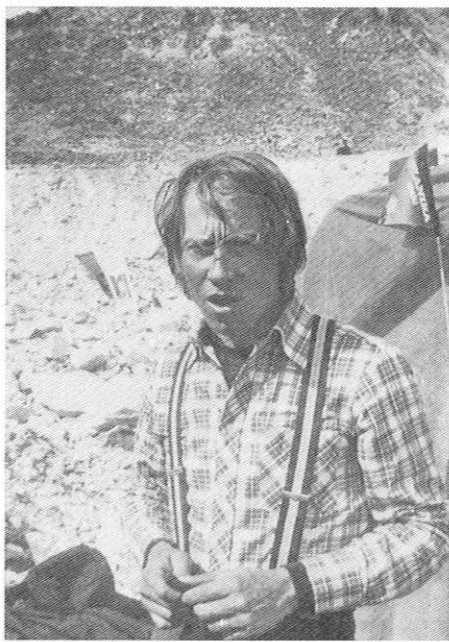
— Jubilejno leto 1979 bo ostalo zapisano v kroniki AO Kranj kot najbolj uspešno. V tem letu so bili Kranjčani kar v treh odpravah:

Največji uspeh so dosegli prav v okviru jugoslovanske odprave na Mt. Everest. Udeležili so se je štirje člani: T. Jamnik, brata A. in M. Štremfelj ter N. Zaplotnik. 13. maja sta A. Štremfelj in N. Zaplotnik kot prva Jugoslovana stopila na vrh najvišje gore sveta. S tem vzponom se je Zaplotnik pridružil redkim alpinistom, ki imajo »pod seboj« že po tri osem tisočake. 13. maja je šla na pot samostojna kranjska odprava v perujske Ande. Vodja je bil P. Markič, člani pa dr. M. Horvat, T. Česen, M. Dolenc, M. Kranjc, L. Karničar (AO Jezersko), P. Oman, sestre B. in M. Perčič (prva ženska naveza na jugoslovanskih odpravah), M. Ručigaj, D. Šegregur in Ž. Trušnovc. Ob tej priložnosti so preplezali JV steno v Nevadi Alpamayo in prek te stene prišli tudi na vrh. Isti vrh so dosegli tudi prek S grebena in po italijanski smeri v JZ steni, sestopili pa so po prvenstveni smeri v JZ steni. Po dveh smereh so se povzpeli tudi na šesttisočak Nevado Kitaraju, dva člana odprave pa sta se s smučmi spustila prek izredno strme S stene Nevade Kitaraju. To je bil prvi jugoslovanski alpinistični smučarski spust s kakega šest tisočaka.

Andrej Štremfelj

Nejo Zaplotnik

Planinska koča na Ledinah

Foto Fr. Ekar

— Še preden se je odprava v Ande vrnila v domovino, je odšla na pot jugoslovanska odprava v Pamir, ki se ji je pridružil tudi F. Šter. Rezultati te odprave pa so bili objavljeni v 2. letošnji številki PV.

V treh desetletjih obstoja je kranjski AO dosegel zavidljivo kakovost. Zasluge za to pa ima vztrajno in sistematično delo pri vzgoji mladih članov, predvsem pa je bilo potrebno mnogo trdega dela v skali in pa dosti osebnega odrekovanja. Izkušnje, ki jih prispevajo odprave, so dragocene tudi za vzgojo mladih alpinistov, saj jih posredujejo ljudje, ki so jih sami doživeli prek predavanj po šolah, delovnih kolektivih in povsod tam, kjer so planinci, to pa je na področju, kjer deluje kranjsko planinsko društvo, tako rekoč — povsod.

TULOVE GREDE

BORO JEŘABEK

Že v Mariboru je lilo kot za stavo in nekdo je pripomnil, da smo pa vendar ja že dovolj stari, ko bi lahko ostali pred televizijskim sprejemnikom s kozarcem piva v roki in copati na nogah. Nekdo drug pa je bil mnenja, da smo pa kljub vsemu še dovolj pri močeh — in smo šli naprej. Mokri že koj na začetku, saj je bilo treba na tezenski bencinski črpalki iz avta. Dlje so nas kolesa nesla na jug, slabše je bilo, dokler se nazadnje niso nemočno zavrtela v petnajst centimetrih svežega mokrega snega na brezupno dolgem klancu pod Plitvicami. Za tistim, ki se je preril najvišje in obtičal, se je nabrala nekaj kilometrov dolga kolona. Šele tukaj smo se srečali s pametjo in (dobesedno) ročno obrnili vozila ter malo pred polnočjo potrkali na domača vrata.

Tako se je neslavno končal moj prvi obisk Tulovih gred; bilo je to za Dan Republike 77.

Obenem je bila to najkrajša devetindvajsetnovembrska plezalna odprava. Cilju se nismo približali niti na dvesto kilometrov.

Po letu in pol, natančneje za prvomajske praznike 79, smo spet vzeli cesto pod kolesa. Tokrat smo bili trije stari mački, Inko, Fenster »et moi«. Vreme je kazalo solidno in s trdnim namenom, da končno le spoznamo Tulove grede, smo odložili jadnico, čoln, otroke in ženske v Starem gradu (plovila so nam prišla prav dva dni pozneje, ko smo spoznavali Zrmanjo) in naslednje jutro zmetali opremo na trato pod Z steno Tulovih gred. Istega dne smo v prijaznem vremenu splezali dve lepi smeri in z močno vero v naslednji dan zlezli v spalne vreče. Prezgodnji monsun nas je ponoči z vero vred odpeljal do morja, slabo voljo pa smo ubili v napeti šestdeset kilometrov dolgi plovbi do Obrovca in nazaj. Tudi pobje iz Paklenice so imeli kaj ubijati, pa smo jim tisto v naslednjih dneh pomagali utapljati v črnem vinu. Zastonj pa le nismo prišli pod Velebit. Tulove grede so se nas otresle le za kratek čas. Že v začetku septembra smo spet prašili po cesti mimo Sv. Roka. Tokrat se je vreme odločilo, da nam pokaže svojo drugo skrajnost, kar pa nam je bilo vseeno ljubo. Na vzpone v južni steni zato nismo prehudo mislili, saj se je vsak že kak mesec poprej pošteno prepražil kje ob obali. Za premagovanje možnih težkih mest smo, namesto železa, imeli s seboj lva Veberiča. To je bilo zelo ugodno, saj se je lvek nosil sam. Že v prvi novi smeri je ta izvrstni mladi plezalec pokazal svoje kvalitete, ki jih je že dokazal v Aschenbrennerju, Sfingi, Blaitièru in drugje. Sicer pa, smo se tolažili, mu je lahko v plezalnikih s tisto lepljivo gumo. Istega dne smo preplezali še smer v severni steni. Po zgornjem delu le-te je Smerke s tovariši verjetno izplezal iz smeri Greblje. Šlo je tako lepo, da smo se zgoraj na robu pametno odločili, da se pravzaprav zdaj res ni treba več navezati.

Drugi dan nas je pot vodila proti vzhodu, mimo južne stene. Vstali smo zgodaj kot običajno, sonce pa je skoraj že s polno močjo opravljalo svoje uničujoče delo v gladkih ploščah. Zadovoljni, da nismo kje tam notri, smo se veselo spustili v travnati raj pod vzhodno gmoto in uro pozneje stali na njenem vrhu. Panorama pa taka, je nekdo rekel in smer je dobila ime. Dvajsetmetrski spust na drugo stran, vžigalnik jer bil v zraku še cel, trenutek nato pa ne več. Kadilci so pa res sužnji. Poiskati in sestaviti dele vžigalnika, ki je z višine dvajsetih metrov treščil na skalo sredi gostega grmičja, da si nato lahko prižgeš cigareto — kaj mislite? Po najinem prepričanju sva z lvekom medtem opravljala koristnejše delo — sicer od zgoraj varovan je fant prosto zmogel deset metrov visoko previsno ploščo. Tule njegovi plezalniki so pa res od hudiča!

Obrnili smo proti severozahodu, da si поблиže ogledamo čudoviti svet stolpov najrazličnejših oblik. V upanju, da sva prva človeka na njegovem vrhu, je lvek postavil možica po tridesetih metrih praskanja po gladki razpoki med dvema stebroma stolpa, ki je nato dobil ime Dvoglavi.

Čudovit in uspešen, predvsem pa vroč vikend je šel h koncu. V Obrovcu smo popili pivo, še zadnjič sem povonjal po odhajajočih brezskrbnih dneh tega poletja, ki sem jih preživel na jadnici med Pašmanom in Kornati, motor je spet zabrnél in pognal kolesa proti severu.

Svet fantastičnih oblik (Dvoglavi stolp je najnižji v sredini)

Foto dia B. Jeřabek

Še najmanj enega obiska so bile Tulove grede deležne te jeseni. Franci Gselman, naš naturalizirani Kranjčan in Marjan Koren sta začrtala še eno smer v Z steni.

Po podatkih Zlatka Smerketa so Tulove grede kot plezalsko zanimivo področje, prvi odkrili Avstrijci leta 1967. Lepote tega predela so jih tako pritegnile, da so se vrnili zaporedoma še v naslednjih dveh letih. Smerke in tovariši so ob svojem obisku uspeli najti nekaj smeri, ki so jih Avstrijci preplezali, v glavnem so to bili krajši vzponi v stolpih. Plezalci iz Varaždina so preplezali nekaj novih smeri, kljub vsem tem obiskom, vključno z našimi in morda še katerimi pa ostaja predvsem v južnem ostenju (višine 200 do 250 metrov) še veliko možnosti, tudi za težje vzpone v trdnem apnencu. Celotno območje pa je skoraj idealno za plezalne tabore alpinističnih šol.

Opisi prvenstvenih vzponov članov AO Kozjak v Tulovih gredah

1. KRATKA SMER (II), 100 m, čas prvih plezalcev s sestopom pol ure.

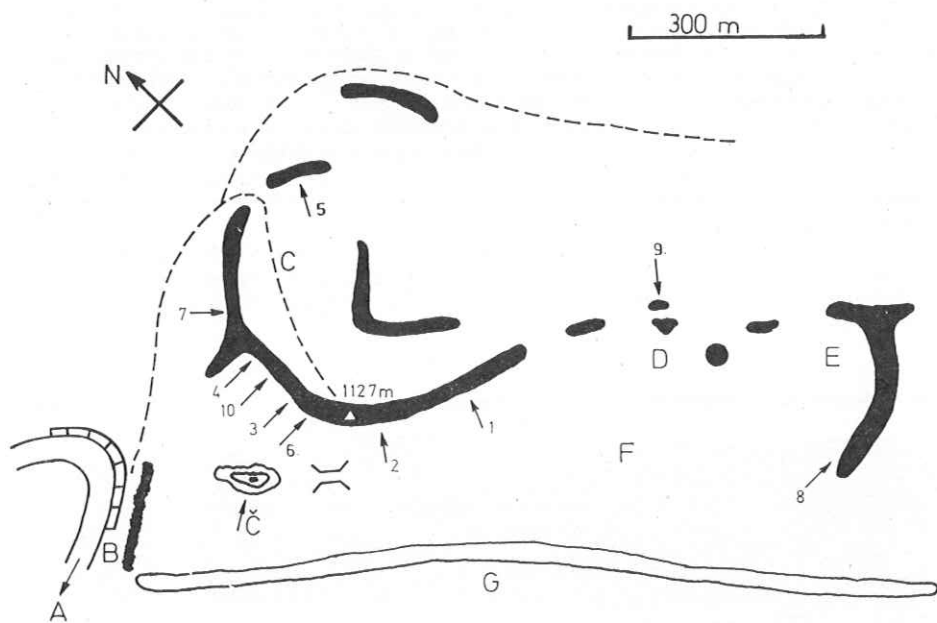
Plezali: Inko Bajde, Boro Jeřabek in Štefan Senekovič, nenavezani, 27. 4. 1979.

Smer poteka po izrazitih razčlembah v osrednjem delu stometrške stene, ki s severa zapira amfiteater S od vrha Tulovih gred. Spodnji del poteka po položnih ploščah, nato čez skok in izstop skozi zajedo na rob stene.

Dostop: Po markirani poti do tam, kjer le-ta privede v amfiteater in zavije desno proti vrhu. Na levo pod steno (0,5 ure od »burobrana«).

Sestop: Po grebenu nekaj m desno in skozi kamin, ki ga prekinja nekaj manjših skokov ter na markirano pot.

Smer je zelo primerna za začetnike.

Približna grebenska skica področja Tulovih gred

A cesta (od tovarne glinice pribl. 18 km)

B prostor za parkiranje za »burobrana«

C markirana pot

Č voda

D stolpi

E vzhodna gmota

F ilvade

G skalna bariera

1 Tulova smer — J stena

2 smer Zubov dolac — J stena

3 smer Doc — Z stena

4 smer Greblje — Z stena

5 kratka smer

6 Rokova poč — Z stena

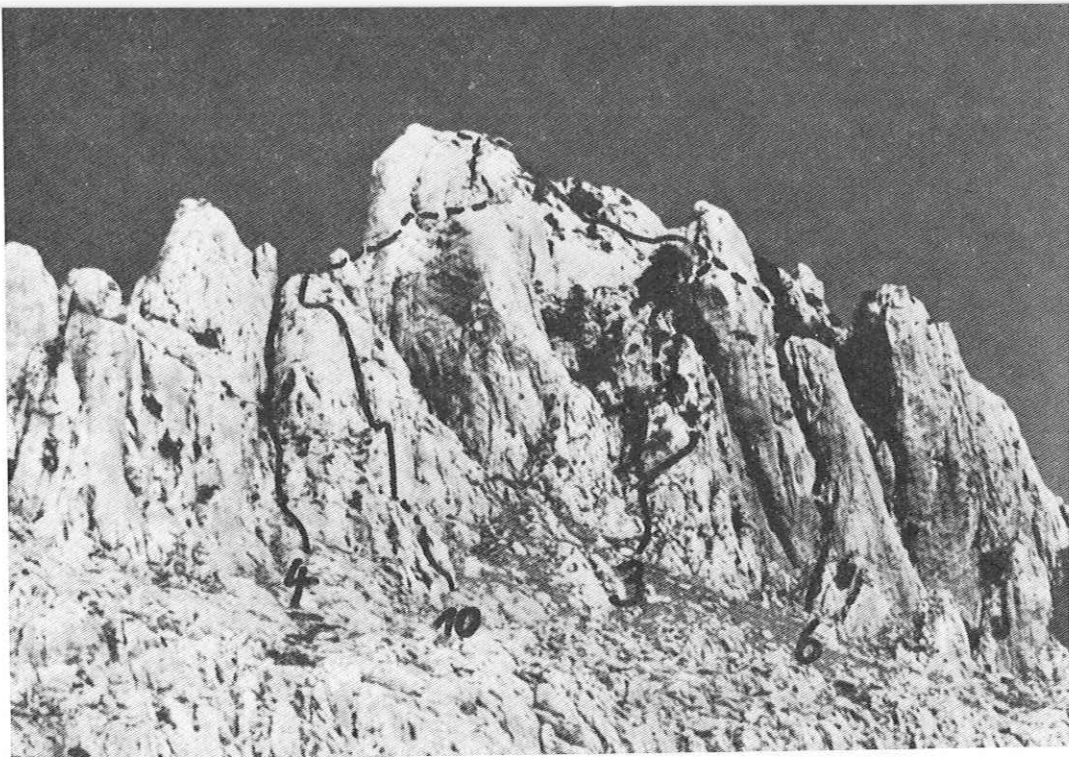
7 verjetni sestop in izstop smeri Greblje — S stena

8 Panoramska smer

9 Dvoglavni stolp

10 Dvodelni kamin (s sestopom preko S stene)

Opomba: označene so smeri, ki jih je plezal Z. Smerke s soplezalci, in tiste, ki so jih preplezali člani AO Kozjak.

Z stena Tulovih Gred (gl. grebensko skico str. 136): 3 smer Docí (Smerke in tovariši), 4 smer Greblje (Smerke in tovariši), 6 Rokova poč (Kozjak, 10 Dvodelni kamin (Kozjak)

2. ROKOVA POČ (IV, V/III), 250 m, čas prvih plezalcev 2,5 ure.

Plezali: Inko Bajde, Boro Jeřabek, Štefan Senekovič in Ivo Veberič, 8. 9. 1979.

Smer poteka po izraziti počí v levem boku prisekanega stebra v Z steni.

Dostop: Od »burobrana« do vznožja stebra 10 min.

Opis: Vstop v smeri počí prek dobro razčlenjenega vznožja stebra. V kamin in prek gladkega odstavka (V) v levo ter po razpoki na stojišče. Raztežaj po kaminu na naslednje stojišče močíc v votlini. Po dobro razčlenjenem žlamborju proti desni v poraščeno konto. Na levo prek skoka (priključek na smer Docí) in po tej smeri na rob stene (lahko).

Sestop: Po grebenu (težavam se umikati v J steno) v smeri vrha Tulovih gred in levo od vršnjega stolpa na markirano pot.

Za smer je značilno lepo in napeto plezanje v trdni skali.

3. PANORAMSKA SMER v V gmoti Tulovih gred (II), 250 m, čas prvih plezalcev 1 ura.

Plezali: Inko Bajde, Boro Jeřabek, Štefan Senekovič in Ivo Veberič, 9. 9. 1979.

Grebenska smer s pričetkom na livadah J od vzhodne gmote privede na sam vrh le-te. Poteka po JZ grebenu, izmenoma se pleza tudi po levi in desni strani grebena.

Pristop: Od »burobrana« na vzhod prek prevala ob pričetku J stene Tulovih gred. Spust na široke livade in po njih skoraj do konca. Na levo v smeri grebena (40 min.). Lep pogled na J steno in področje stolpov.

Sestop: Z vrha spust ob vrvi na severno stran in desno skozi žleb. Od tukaj možno po poti za živino na S preval ter od tu po markirani poti (1 ura), ali mimo stolpov nazaj na livade ter do ceste (45 min.).

Izrazito lepa razgledna tura pogled na celotno področje stolpov in ves masiv Tulovih gred z vzhoda.

4. DVOGLAVI STOLP. Le-ta je v bistvu severni izrastek večjega stolpa, ki stoji v neposredni bližini izrazitega vitkega stolpa, v smeri proti SZ. V severnem boku vodi na vrh izrazita poklina, ki deli stolp v dve samostojni konici. Ocena IV, 20—25 m, na desnem višjem vrhu — močíc.

Plezala Boro Jeřabek in Ivo Verebič 9. 9. 1979, 20 minut. Sestop na južno stran.

5. DVODELNI KAMIN v Z steni Tulovih gred (IV/III), 120 m, čas prvih plezalcev 1,5 ure.

Plezala Franci Gselman (AO Kranj) in Marjan Koren 12. 10. 1979.

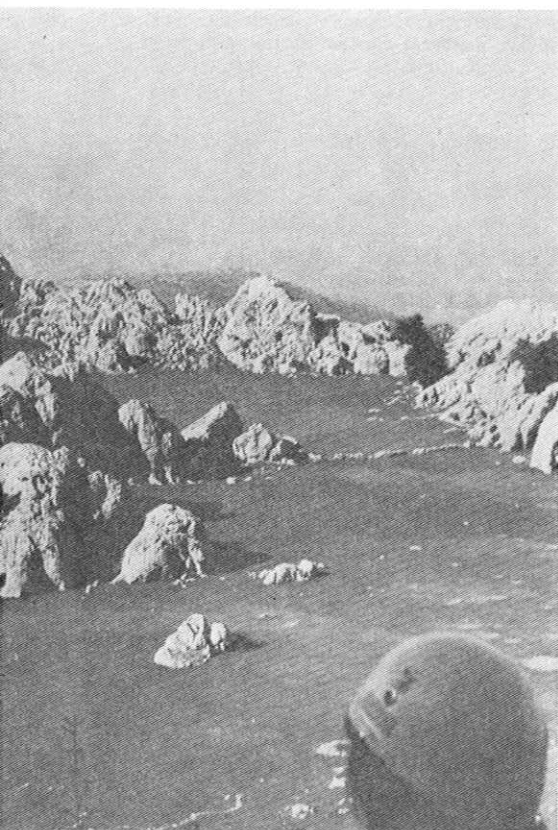
Iz panoramske smeri
Foto dia B. Jeřabek

Dostop: Od »burobrana« v smeri velike škrbine levo od najvišjega vrha Z grebena pod izrazit kamin (10 min.).

Opis: Raztežaj skozi ozek, škrapast kamin na vrh podstavka. Dalje v drugi kamin in čez zagvozdjen balvan (k) do konca. Čez strmo stopnjo proti levi (k) in navzgor na raz. Dalje proti desni navzgor na rob stene. Nadaljevanje možno po smeri Greblje proti vrhu Tulovih gred.

Sestop: Kot za Rokovo poč, ali krajši sestop iz škrbine na grebenu levo v S steno. Prečenje v osrednji del le-te in po strmih travah pod njo (1½ ure).

V nobeni od opisanih smeri nismo našli nikakršnih sledi, ki bi pričale, da je tam kdo že plezal. Če ima v zvezi s tem kdorkoli kako pripombo, prosimo, da jo sporoči.

Livade

Foto dia B. Jeřabek

PO ZAMEJSKI VERTIKALI

BRANKO ŠALAMUN

Dva
obraz
s poti

Slovenski planinci poznajo Planinsko transverzalo, zastavljeno na Pohorju po veliki vojni in zasidrano v Kopru ob naši morski obali. V manj kot treh desetletjih je prehodilo Transverzalo skoraj 3000 planincev in planink. Vabilo v domači gorski svet je bilo potrjeno, 1979. leta je izšla četrta, dopolnjena izdaja »Vodnika po slovenski planinski poti«. Malo planincev pa pozna zamejsko vertikalo od tromeje v Karavankah do kraške Glinščice pri Trstu. Trsitarji so jo v letih 1968—1972 planinci Slovenskega planinskega društva v Trstu s predsednico dr. Sonjo Mašera na čelu. Javnosti so jo izročili 5. oktobra 1975 s slavnostnim srečanjem na Peči nad Trbižem, obenem z odlično napisanim »Vodnikom po planinski poti SPD Trst.« In vendar ni osvojil vertikale še nihče, vse do pohoda, o katerem poročam.

Transverzalo sem prehodil z ženo in z otroki in jim skušal približati pesnikovo misel: »Domovina je ena, nam vsem dode-

ljena...« Vertikalo naj bi spoznal skupaj z vnuki in — morda povrh — še tisti netrasirani koroški lok, od Matjaževe Pece prek Bleščeče planine do tromeje, kjer smo se bili zbrali ob vzpodbudni obletnici, 5. oktobra, da bi prisluhnili pesniku:

»Žive naj vsi narodi,
ki hrepene dočakat dan...«

Ker pa vnuki v svoje planinsko obdobje šele odraščajo, sem zastavil prve korake po vertikali v družbi tržaških planincev približno tako:

Obveščen po »Primorskem dnevniku« sem se pridružil petindvajsetim tržaškim planincem in planinkam 25. avgusta 1979. Seznanjali smo se spotoma, na vlaku do Vidma, v avtobusu do Tablje (Pontebba, Pontaffel), stoletne ločnice med posestvi solnograških nadškofov in oglejskih patriarhov, vnovič v vlaku do trojezičnega trgovskega Trbiža (Tarvisio, Tarvis) in v posebnem avtobusu do jezer pod Mangartom. Železniško progo so obnavljali na potresnem področju tistega dela Furlanije, ki se je po katastrofi 1976 vzdignila iz ruševin in vidno napreduje. To pa ne velja za Slovensko Benečijo in še manj za Rezijo.

Pred dvesto let staro »Rateško pastirsko koč« nad zgornjim Belopeškim jezerom nas je pričakal Franci iz Rateč. Predstavljam ga s fotografijo, skupno s predsednikom in vodjem poti, Pinom Rudežem iz Trsta. Popoldne smo prehodili del vertikale od 14. do 19. strani »Vodnika« v osmih urah proti vrhu Višarj za vse nas utrudljive trde hoje. Zvezdnato nebo nad Višarjami je obetalo pravo romarsko nedeljo. Dočakali smo nedeljsko jutro in štirinajst tržaških žena, ki so se priključile možem brez napora, pod vodstvom predsednikov soproge Alenke, kajti pripeljale so se sem gor kar z gondolsko žičnico. Znova smo šli na pot sredi dneva židane volje, vse dokler nas ni na vrhu Lovca (2071 m) ohladil snežni metež. Čez Prašnikovo sedlo pod Lastovicami in pod ožarjeno severno steno Viša (2666 m), smo prispeli v planinsko koč Pellarini. Razvezali so se nam jeziki, potrdila so se znanstva.

V naslednjem jutru, sveže opranem, je izročil naš predsednik darilce obenem z »Vodnikom« energični oskrbnici v zahvalo za izkazano gostoljubnost. Oskrbičin sin Josef je s prijateljem, majhnim in temnopoltim Giorgiem varoval vse udeležence, vseh petintrideset, od 14. do 65. let starih, med vzponom skozi strmo zasekano, zasneženo, zaledenelo Trbiško škrbino (Forcella di Riofreddo). In prav bolničarka Magda je morala z glavo prestreči kamen. Na srečo jo je kamen le oplazil. Z vrha Škrbine (2240 m), veličastni kaninski verigi nasproti, se je drznila višje manj kot polovica po eksponirani poti Anite Gojina. Natanko 13 se nas je vzpenjalo na Viš, proti Gamsovi, v nasprotju z opozorilom na 20. strani »Vodnika«. Modra markacija vertikale, ki bi nas morala voditi »po zelenih, skoraj vodoravnih policah« je ostala pod nami. Opazili smo jo šele

po umiku, ki ga je ukazal predsednik pred zaledenelim snežiščem pod vrhom Viša. Čez nismo smeli tvegati, brez derez in brez cepinov, brez vrvi in brez Josefa in Giorgia. Viš je zavzel za vse nas po prijetni stezi Rudi z Opčin, »tramvaj« imenovan, zaradi svoje nekdanje službe in sedanje hitre hoje. Pravkar je bil prehodil transverzalo tretjič — v 24 dneh!

Pod večer smo se združili v jedilnici koč Corsi. Ob odprtem ognjišču, ob plamenih in v dimu, drva smo nabrali širom po visokogorski planini, smo si dali duška za premagano tesnobo in strah, za umik pod vrhom Viša in za neprijazni sprejem v negotljubno oskrbovani koči. Planinske in taborniške in partizanske in koroške in tržaške pesmi so si sledile v noč. Ženski zbor je vodila predsednikova Alenka, moškega mešana in malce zmešanega, univerzitetni asistent Mauro Cesare, ki je upal, da so se pisali njegovi predniki Cesar, in odkril, da so bili vpisani v Zahomcu kot Kaiser, v soglasju s priimki zavednih Slovencev na Koroškem.

Naj piha burja od vseh strani
še zmirom smo lèti
— in še bomo bli!

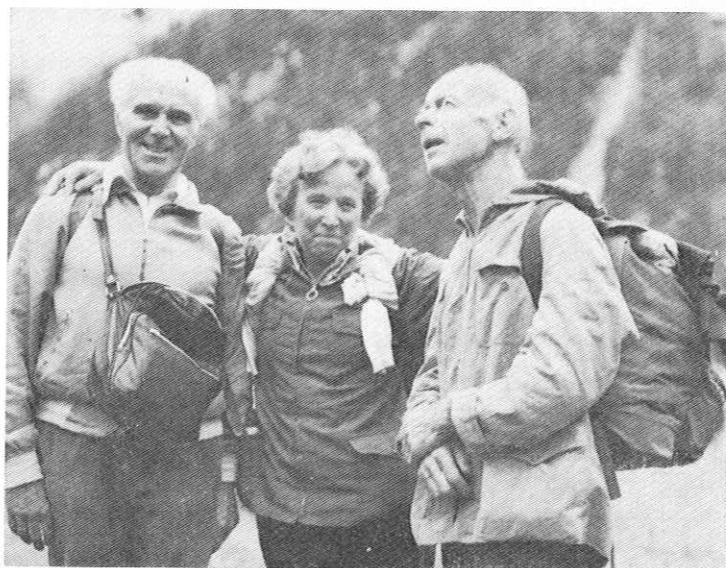
Zato pa le, pojdimo na goré
kjer radost in veselje nam krepí srce ...

smo pritegnili Sandri Pertot iz Barkovelj, edini ženi (kot boste še izvedeli), ki je prehodila vertikalo (doslej). V lepem dnevu smo rekli marsikako pametno, od zdravja in naravnega zdravljenja do politike. V isto malho smo potisnili, po naši resnici in pravici, onorevole Vidalija in eminenco Santina.

Čez planini Cregnedul (Krajni dol) in Pecol (?) in mimo koč Brazzá (domačin, zavojevalec vrhov iz dolin Reklanice, Dunje in Rezije in zavojevalec Afrike) drži vertikala na Poliški špič (Jot di Montasio, 2753 m) in sestopa na Nevejski preval (Na žlebeh, Sella Nevea), kjer sem se moral posloviti od novih znancev, vesel, da smo se spoznali, klicala me je služba. Klicala je še nekatere in tudi Lucijana iz Devina in tako sva se pred Klužami (Chiusaforte), na asfaltu in mokra do kože, oba srčno razveselila Nadje, Lucijaneve žene. Pripeljala se je naproti, z Martinom in z Bredo. Prvorojeni sin je ostal doma, zaradi treninga na Grmadi, za prihodnje državno prvenstvo na skolah v Milanu. Za tri otroke se je bila odločila mlada družina, »da bomo jutri, ne le danes«!

Kako so doživeli udeleženci pohoda prekrasen dan in razgled z vrha Sarta nad Rezijo, kako so prečkali Mužce, Viškoršo, Beneškoslovensko hribovje in dosegli po deveturni turi cilj vrh Matajurja (1641 m), sem prebral doma, 9. septembra 1979, v nedeljskem »Primorskem dnevniku«.

Med 15 najvztrajnejšimi jih je bilo pet, ki so se bili udeležili pohoda iz doline Glinščice do Matajurja leto poprej — in naprej do Bohinja, ob 200-letnici prvega vzpona na

Prvi z leve
je avtor

Triglav. Ker so prehodili vertikalno prvi, naj bodo zapisani, v vzpodbudo nam, ki name-
ravamo na isto pot: predsednik SPD Trst Pino Rudež, Rudi Jugovič, imenovan »tram-
vaj«, brata Tul, Igor in Ivo in Sandra Pertot iz Barkovelj.

Nič manj kot utrjena transverzala ali Himalaja zasluži planinsko pozornost in našo
resnično zavzetost prezrta zamejska vertikala. Domovina je ena...

FRANCETOVE SKICE IZPOD MOUNT EVERESTA

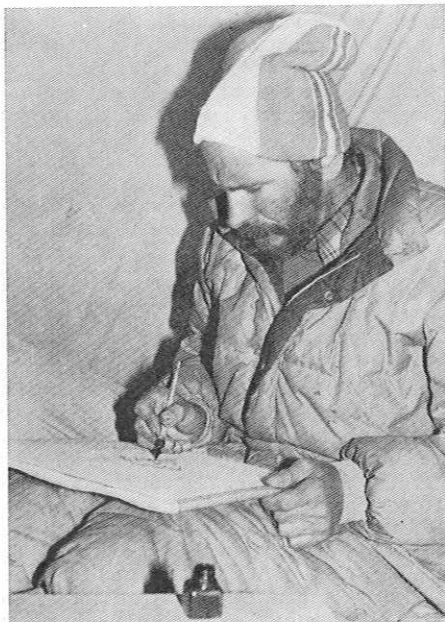
MARIJAN KRIŠELJ

Franc Novinc, akademski slikar iz Godešiča pri Škofji Loki, je trenutno eden izmed
redkih slikarjev pri nas, ki se je s svojim
čopičem podal tako visoko, kot je visoko
ledenik Khumbu pod najvišjo goro sveta,
pod Mount Everestom. Eden redkih pra-
vim zato, ker je doslej le še eden, ki je
storil podobno dejanje, morda še bolj
drzno in predvsem še bolj alpinistično. To
je bil Danilo Cedičnik-Den, ki je s svojim
slikarskim darom preplezal prenekatero
oviro v Himalaji in se soočil celo z — Ma-
kalujem. In kako se je Franc Novinc našel
na tej poti, ki te pripelje naravnost pod
mogočno ostenje te velike gore?

»Preprosto. Zgolj ena sama velika želja je
bila to, želja, da bi videl to pokrajno, ki
sem jo poznal doslej zgolj iz knjig in za
katero sem vedel, da je neokrnjena, da
v njej ne bom našel počitniških hišic niti
ne žičnic in nič takega, da bi me spomi-
njalo na človekovo udobje...«

Pravzaprav je bila ta želja vedno obroblje-
na tudi z gorami, pod katerimi se je France
rodil in pod katerimi so nastale njegove
prve slike gorske krajine, ki jo je vedno
postavljaval v okvir osrednjega zanimanja...
In tako je prišel najprej prek knjig, potem
pa tudi v resnici do himalajske pokrajine,
do še »nepredelane lepote«, do novih di-
menzij, ki vplivajo na človeka v še neznani obsegu, v neznani moči, na njegovo

majhnost, minljivost; ko zasvojijo do zadnjega vlakna, tistega, ki stoji pod njim s svojo
mogočnostjo...

Franc Novinc

Foto Matjaž Culiberg

»Še zdaj, ko pripravljam razstavo, se vračam v mislih prav vsak dan tja, nazaj, da bi dopolnil v mislih to ali ono doživetje podrobnost... To veliko doživetje v meni ni popustilo; prinesel sem ga izpod Himalaje in zdaj mi uravnava vsakdanje življenje, pa tudi čopič... Včasih se temu čudim. Čeprav je ta narava barvno skromna, je po drugi plati neizmerno groba... Tako bi človek mislil, kako malo vtisa more ta skromnost in grobost zapustiti v njem... Kajti, slej ko prej spoznaš, da iz te skromnosti, grobosti rastejo neprestano same zanimive oblike, ki te zaposlijo do slehernega bistva, ki mu pravijo — doživetje. To je pravzaprav tista vrednost v spominu na to pokrajino, ki si jo prinesel s seboj v dolino, domov in hodi z menoj vsak dan, vsak trenutek... In ob tem sem tudi spoznal, da nehoti domačo pokrajino še bolj spoštuješ, še bolj jo vidiš in ob takem lastnem obračunu še bolj spoznavaš, da se ti odkrivajo nove, še neznane podrobnosti, ki si jih bil poprej ali spregledal, ali pa jih zate sploh ni bilo... Odkrivaš podrobnosti v pokrajini — in sebe. Tam gori, pod veliko goro me je presenetilo spoznanje, ki mi je bilo dotlej tuje — spoznal sem bistvo — alpinista. To je človek, od katerega se lahko zelo veliko naučiš. Delal sem namreč v izredno zahtevnih pogojih, ko sem pa videl te fante, kako garajo, je bilo tudi moje delo lažje... Na teh višinah se namreč človek zelo težko koncentrira pa tudi težko odloča. In če si v takih stiskah, teh pa je bilo precej, se te krize tedaj, ko si med alpinisti, zmanjšajo, postanejo skoraj nepomembne... Vidiš njihovo veliko voljo do dela, vidiš v njihovih dejanjih odločno namen — zdaj je treba to storiti, zdaj, ko smo tu, potem ni težko tudi tebi. Delaš in ta moralna opora, ki je, čeprav brez besed prihajala prav od teh fantov, je marsikdaj odtehtala tudi kakšno mojo odločitev in je zdaj skrita v marsikateri črti na mojih skicah, v marsikaterem odtenku v mojih barvah...«

S te poti je prinesel prek 150 del, med katerimi je nekaj akvarelov, nekaj risb. Razstavljal je v Kranju (junij 1979), v Leku in Krki (september in november 1979), v Termiki (februar 1980), Škofji Loki (februar 1980). Trenutno dokončuje nekaj platen. Dvoje od teh je že razstavil na mednarodni razstavi v Slovenjem Gradcu (Pobočje I in Pobočje II, olje), v Beogradu (februar 1980) pa je imel samostojno razstavo, na kateri je razstavil tudi štiri olja (Lhotse, Pobočje I in II, Jutro v Himalaji). Ob izidu knjige o tem velikem uspehu 7. JAHO, ki bo izšla pri Mladinski knjigi, pa bo razstavljal tudi v Ljubljani.

»Kljub temu, da je precej del javnost že videla, je ostalo še veliko nedodelanega. Rekel sem, da bi šel rad tja gor, kjer sem bil, ko so te skice nastajale. Človek, ki toliko doživi, kot smo doživeli mi na tem ledeniku pod tistimi gorami, pusti tam tudi nekaj svojega, zato te morda žene tja, nazaj... Zdaj vem, da se mi je to gorovje ves ta čas šele odkrivalo, odgrinjalo, prav rad pa bi doživel tudi tisto, ko se zagrinja. Vse to se dogaja v dveh velikih letnih obdobjih... Jaz sem videl samo enega. Nenavadno okolje, kjer se na enem mestu najdejo slikar in alpinisti, je ustvarilo tudi, logično, nenavadno vzdušje, nenavadno sožitje, ki ostaja zapisano v skicah. Te pa so zdaj dokument, ki ga je mogoče še obogatiti, dodelati, kajti v meni vse to še živi tako močno, kot je živelo tam gori. Nič ni zbledelo, vse je enako barvno, enako veličastno in z enako silo me preganja, da dodelujem, izpopolnujem te črte, iščem in oblikujem v teh barvah in črtah nove dojme, prenetam že sprejete vtise, skratka — živim še vedno s tistim vzdušjem, ki sem ga bil deležen na ledeniku Khumbu. To pač moram, sicer bi ti šopi skic ostali šopi skic, ostale bi le dokument, nič drugega, jaz pa želim, da vsaj večina izmed njih zaživi v tistem pričevanju, zavoljo katerega so bile ustvarjene.

Kako bi mogla pokrajina z oblikami, ki te pretresajo, z nebom, kot ga ni nikjer na svetu, z jasnostjo, ki je samo tam, umreti v spominu? Pa vsa ta posedanja gorovja, gubanja ledu, velikanske bele mase, ki ustvarjajo enkratne reliefe, kako bi moglo vse to v tebi molčati? Pravzaprav sem za vse to vedel že prej, vendar je resnica dodala novo dimenzijo, nov občutek minljivosti, groze, osamljenosti, občutek nemoči. Vsa ta narava je taka, da njenega ritma ne dojameš; zdaj povsem miruje, ko se v naslednjem trenutku sprevrže v najgrozljivejši bes.

So pa v tej pokrajini zanimive tudi druge reči. Recimo — človek, nosač, živali...

Za šerpe se mi je na primer zdelo, da teh naporov ne bodo zmogli, tako majhni so in slabotni na videz. Čim višje smo bili, tem bolj se mi je utrjevalo spoznanje, da so to kralji te pokrajine... Njihovi obrazi, poteze na njih, so tako povezani s to pokrajino kot so povezane gube v licih z njihovim smehom. Pa živali. Gledal sem ptice, s kakšno igrivostjo izkoriščajo naravne možnosti. Zdi se, kot da je to igra, pa ni, je to le strašna selekcija, ki ubija za vsako, tudi najmanjšo nerodnost. Zato taka eleganca v njihovih gibih, letenju. Povsem brez napak...

In za konec sem prihranil tole: Še vedno me zaposluje razmišljanje o ljudeh, o njihovem boju z goro. Ta boj so odsevali njihovi obrazi. Čim bolj so se bližali vrhu, tem bolj so bili obrazi podobni temu boju... Na njih sem videl, kdo je zdržal, kdo je klonil. Sprva sem slikal obraze take, vsakdanje, zanimive, a vendarle vsakdanje, pozneje, ko sem na teh obrazih nekega dne zapazil boj, kruto muko, ki so jo prinašali z gore, tedaj sem se posvetil portretom... Portretu Stipeta, Šraufa, Marjana Manfreda... Ti obrazi so bili bogati, polni neznanega življenja, ne trpljenja, ki ga je vgubila v te obraze ta velika gora...«

TRIGLAV IZPOD TRIGLAVKE

FRANCE AVČIN

Prvo pokrivalo slovenskega borca proti naši vsenarodni smrti je bila triglavka, čepica na tri rogle: nižja dva spredaj in zadaj, višji na sredi; prav taka kot se vidi Triglav z južnih stranih. Pravijo, da je k nam prišla s Hrvaškega, pesnik revolucije Vladimir Nazor, ovekovečen v Zagrebu, da nosi na glavi triglavko. Pozneje šele jo je zamenjala danes spet uradna »šajkača«. Po obliki je bila skupna tako partizanom kot četnikom, nesmotrno pokrivalo avstrijskega izvora, pravijo, poslana Srbom takrat, ko je barbarska kri Južnih Slovanov bila spet enkrat zaželeno za ščit »visoki« zahodni kulturi proti že zahajajočemu otomanskemu polmesecu. Kakorkoli že, moja je bila triglavka. Dobil sem jo takoj spočetka, tam na Golem, visoko nad Ljubljanskim barjem, delo neznanih ženskih rok, na grobo sešito. Stari znak Slovenskega planinskega društva sem si k jutranji zvezdi pripel nanjo. Prav tamkaj je bilo, kjer sem se bil poslovil od planin za dolgo, dolgo: na ravnici za gorsko cerkvico svete Marjete. V mrtvašnici je tiho ležala žrtev bele smrti:

»Nič novega ne bo več videl svet;
le kogar danes krogla je zadela,
on gleda v novo, starega otet.«

Kako krut, kako ogaben je bil ta nečisti vojni čas! Vendar, tam zadaj, tam daleč

»glej, planine so visoke kakor prej!«

Vse sem jih poznal in dobro jih pomnim, a dosti več kot trideset let je že tega, kdo bi verjel? Od Raduhe čez vse Savinjske, preko Karavank pa tja čez Savo, so mrko zrl nazobčani vršaci, zrl na narod pod seboj, to pot v nemškem jarmu. Jaz pa sem stal že v svobodi! Svobodi meča sicer, a prost kakor ptič. Bilo mi je, kot da jih gledam poslednjič, naše planine. Kar jih vidim, povsod je bila stopila noga, zgrabila roka. Že takrat, ko nam, Slovencem, večnemu drobižu v velikih računih velikih, še niso pili krvi, ruvali jezika, kopali gomile. A sedaj?

»Gospa Sveta glej, ti nisi nas branila
ko so trgali zemljo nam sveto,
in kot Jezusov jo plašč delili
in nam je vse bilo zakleto.«

»A še bo kdaj pomlad, še bo napočil zor.«

Mi tu v svobodi, mi gremo naprej, zori nasproti, daleč gremo, še to noč odidemo tja v globoke gozdove naše kraške zemlje, prav tiste, ki so nas bili reševali ves čas kar smo tu na njej teh poldrugi tisoč let; tja gremo, kjer pamet in osebna hrabrost še zmoreta mrzlo jeklo.

Planin pa tamkaj ne bo več. Zato, zariši si jih v misel, zapiši v spomin. In res, še danes jih vidim take, kot takrat: v večerno nebo bodejo Julijci, vzvišeni pomniki svobode. Sredi med njimi, visoko nad vsemi pa on, najvišji, najsilnejši! On, ki je dal svoje božansko ime pokrivalu na glavi; on, ki zaznamuje slovenski narodni grb; »on, ki je velik in čigar ime je sveto«.

Sveto vsakomur, če je še kaj Slovenca; sveto vso dolgo, težko tlačansko dobo našega žitja in bitja na tej tako priželjkovani skopi naši grudi, na krvavi zemlji pod Triglavom:

»Je kje še kakšen drobec slovenski prsti,
kjer naša ni kanila kri?«

»Od tebe sem prejel to težko kri,
ti sveta zemlja moje domovine
z njo silo, ki jo tratil je barbar,
z njo vso udanost in nemoč tlačan,
z njo vse, kar seje vate oratar,
z njo, kar zori in kar mori mu slana.

O zemlja sladka: kamen, zrno, sok,
o zemlja sveta, ki si me rodila,
ki zibelka si mi in smeh in jok
in tudi mene boš upokojila.«

Gledal sem jo bil to sladko, sveto zemljo pesnikovo, gledal z vrha Triglava našo Primorsko zemljo nič kolikokrat, a vsakič z isto trpko bolečino, z istim svetim gnevom, s črnim gnusom do črne golazni, ki ji je pila kri; in z isto prastrastjo, ki me je vlekla k njej. Bo odrešena sedaj, ko

»svet' ga Marka ladje so razbite?«

Sedaj, ko vanjo ne more več meriti bodalo Rima z blagoslovom Vatikana? Bodo zmogli sobratje tam pod Triglavom s puško v roki novi naval teme, s severa to pot? Ne bo dolgo, res je, a val bo grozljiv, val bo grozovit. Poslednji, resda, a odplakniti bi nas utegnil, še preden zaživimo dokončno. Vendar

»Tu ne pomagajo ne kletve, ne molitve.
Postavljeni smo v take dni in čase,
ko smeh je jok, in glasen jok zatrt,
in ko spreminja zemlja svoj obraz...«

Zbledeli so vrhovi, posivelo nebo, stemnilo se je.

Noč je zagrnila
hišo in polje.
Noč je naselila
v moje se srce.«

V tisto noč smo odšli, dolga vrsta nas, ki nismo prenesli rjave SS tja čez Mokrc nekam v Iško, pa naprej čez Bloke v gluhe loze Roga, naše zavetje, naš novi dom, v trdnjavo divje kraške narave. Odtlej so ga oči iskale vsevdilj. Kjerkoli sem hodil, kjerkoli sem bil, če sem le mogel, sem se vzpenjal na višine notranjske zemlje, da bi ga uzrl, da bi gledal Triglav, si ob njem počil sil kdaj pa kdaj kar prešibkih za pezo nad nami Slovenci:

»Če res je Bog, potem gotovo spi.
Ustvaril je človeka in — zaspal.
Prestrašen bo dejal, ko se zbudi:
s prstjo pa res ni, da bi se igral.«

In res je spal, medtem pa so farizeji njegov križ zamenjali za bodalo, njegovo sveto kri na oltarju za človeško po moriščih, kri sobratov namesto krvi tistih, ki so nam bili odmerili smrt; tudi njim samim, ko bi zmagali prav vsem nam od Jadran, a do Triglava, izbris z zemljevida, dokončno to pot. Res:

»kako strašna slepota je človeka!«

In tako sem zrl Triglav s slemena kočevskega Roga, trovrho senco na večernem nebu; videl sem ga iznad požganih vasi Kočevarjev slabega spomina; zrl vanj jesenskega jutra vrh Javonikov nad širno Pivko, že onstran nekdanje laške meje; pa zopet z Racne gore, visoko nad Loškim potokom.

In strmел vanj prav z vrha Notranjskega Snežnika; izvijal se je, pravkar izvil iz grozljive vihre, z bliski odgnal zadušne temine vse naokrog, zažarel v jarki svetlobi, najvišje znamenje bližnje svobode! Takega ga vidim zaprtih oči še sedaj, od nikoder ni tako

kraljevsko vzvišen, kot prav z Notranjskega Snežnika sredi med morjem in severno mejo, to ponovno zmago brezdušnega državištva nad krvjo narodov.

In Snežnik, Triglava manjši brat, je večjemu sličen, podobno osamljen in podobno vzvišen nad divjimi gozdovi tja daleč v bosanske gore. Prav zato ga obiščem vsako leto, najraje spomladi, še belega, po medvedjih stopinjah v snegu.

Tistega večera pa sem ga bil videl še v drugo: kolo me je jadrno prineslo v Loško dolino mimo Snežniškega gradu — pa naprej k Cerkniškemu jezeru. Skupaj z že pokojnim tovarišem, koroškim gornikom, sva pri mostu čez Stržen pred Dolenjim jezerom že v mraku skočila v še toplo jesensko jezernico. In kaj sva ugledala, kdo bi verjel? Triglav se je v zadnjih zarjeh kot čudež zrcalil iz zlato ožarjene gladine čudežnega jezera. Čudežne sile mi je bil vlil tistega dne. Vedel sem: svetovno klanje gre h kraju, za črnim Malohom že pada rjavi, še malo, da zdržimo in enkrat za vselej bo konec večnemu slovenskemu opotekanju med »Biti« in »Ne biti«. Sam sem moral daleč proč, na že svobodni naš jug, pa naprej v Francijo, Švico, popravljat, kar je bil našega uničil tevtonski »Nadžlovek«.

Celo tam sem ga iskal, naš Triglav: z ledenikov visoke švicarske Bernine se vidi beli tirolski Ortler, z Ortlerja pa — to sem slutil — že Julijci, Triglav! A šele na zimo petinštiridesetega sem ga zopet videl zares, že belega, že res svobodnega, ožarjenega v soncu, videl iz temačnih globin Trente. Končno sem stal v Trenti, dolini nedosežnih mladih želja! In zimskega s Cerkniškega jezera sem hitel posnet v barvah. Prav tak je, kot se mi je prikazal takrat, preden sem s triglavko in planinskim znakom po zraku v srebrni belokranjski noči odplul proti zlati svobodi.

Zatem smo ga obiskali nič kolikokrat. Tudi po najdrznejšem njegovih pristopov: čez Čopov steber! Tako sva ob prvi ponovitvi s soplezalcem prekrstila dotedanji Osrednji raz Severne stene, v večno počastitev Joži, ki mu je po dolgi vojni postal prva pot k Triglavu družno s Pavlo, umrlo, zdavnaj pozabljeno.

Triglav ni le gora, Triglav je kraljestvo, je zapisal Kugy, dolgo je že tega. Pravemu Slovincu pa Triglav je in ostane še več: najvišja božja pot! Še romam k Njemu, a danes le kradoma, po starih skritih in prikritih lovskih stezah mimo bučnih koč. Nočem ga videti razvrednotenega z rjastimi pločevinkami, oskrunjenega s tetrapaki, polivinilom, razbitim steklom, s papirji in odpadki. Grem na vrh, ko vsenaokrog vse utihne, ko čisti sneg blagohotno prekrije vso to črno nehvaležnost »sodobnega« Slovence, ki mu nič ni več sveto.

Hočem, da mi Triglav za vselej ostane samo tisti in tak, kot mi je bil v dobi naše najtežje preskušnje, moj Triglav izpod triglavke!

DVOJE DOŽIVETIJ V ALPAH

DOŽIVETJE KAKOR V SANJAH

JANEZ VODLAN

Odkar pomnim, sem hrepenel po daljavah, želel sem vedeti, kaj je za naslednjo goro, kakšen je razgled z neznane gore. Hrepenenje po daljavah in višinah, želja po odkrivanju lepote me je pripeljala v družbo alpinistov, s katero sem potem doživel toliko lepega, spoznal toliko daljnih, neznanih dežel, neznanih gor.

Mnogo sem bral in slišal o plezanju v vse preveč razvpitih stenah Centralnih Alp in Dolomitov. Tako se je tudi v meni porodila želja, da bi premagal vsaj eno tako steno, da bi tako dokazal sebi in drugim, da lahko premagam tudi tako steno, ko že pogled nanjo vzbuja spoštovanje in strah.

Grandes Jorasses, Dru, Matterhorn, Civetta in Eiger so sanje alpinistov. Sanje, ki se nekaterim celo uresničujejo, mnogim pa nikoli; tako ostanejo še naprej le sanje, ostane hrepenenje.

Tudi jaz sem sanjal o teh gorah. Mislil sem, da bo pri tem tudi ostalo, čeprav sem premagal strah, ko sem preizkušal svojo moč in voljo v boju s tako naravo.

Nenadoma pa je bilo moje hrepenenje še večje, želja, da bi poskusil srečo, še močnejša. Zdelo se mi je, da se moram le še odločiti — kam? S Cibijem, soplezalcem, sva se končno domenila, da greva v Dru. Nisva bila skromna, hotela sva kar po ameriški direktni. Nobena jugoslovanska naveza je še ni ponovila pred nama. Zakaj ne bi poskusila midva?

* * *

Francija. Chamonix. Vreme čudovito, razmere dobre, midva pa najboljše volje. Za kondicijo in aklimatizacijo sva se preskusila s Švicarsko v Courtilh.

In zdaj greva. Odpeljeva se na Montanvers, od tam pa jo mahneva proti vznožju zahodne stene Druja. Bolj ko sva se bližala steni, bolj glasen je bil glas v meni: »Vrni se! Ne izzivaj usode! Spomni se vseh, ki niso nikoli našli poti nazaj! Vrni se v dolino! Vrni se!«

Težko mi je bilo. Zdaj je bil še čas, da bi se lahko vrnil. Da bi se izgubil v množici ljudi. Toda prav tega nisem hotel. Šel sem naprej. Tolažil sem samega sebe: »Samo še to!«

Hotel sem dokazati, da sem sposoben premagati strah, podrediti sleherno mišico volji, cilju, ki sem si ga zastavil. Glas, ki mi je vzbudil nemir, je počasi utihnil. Zmagala je volja. Čeprav me je bilo strah, sem bil ponosen nase, da sem šel na to pot.

In kakor se je v meni poleg nemir, tako je tudi toplo sonce zašlo za gore in nebo se je ogrnilo z zvezdasto obleko. Pripraviva si bivač in zaspiva z upanjem v srca, da bova zmagala.

Zjutraj, ko je sonce vzšlo, sva s Cibijem že pod steno, pri vstopu. Pred nama štiri, za nama še tri naveze... Veliko za eno smer. Bili smo res pisana družčina, od Francozov, Špancev, Nemcev in Čehov, da dveh nadobudnih Slovencev ne omenjam. Vsi pa smo bili namenjeni v smer, ki sta jo pred sedemnajstimi leti prva preplezala Robbins in Hemming.

Ko si enkrat v steni, izgubiš občutek za čas in okolje, vse misli so prepojene z željo, premagati neštete pokončne počti, zajede, previse, ki te omejujejo v želji, priti na vrh. Slišiš le isto: Pridi! Varujem! Grem! V zahtevnih detajlih se slišijo znane kletvice, čeprav v različnih jezikih in z drugim naglasom. Ko pa se sam mučim v kakem previsu ali v gladkih pokončnih plateg, si tudi olajšam položaj s kako kletvico, ki sem jo bil pobral kdo ve kje. Od spodaj ali od zgoraj pa se zasliši smeh ali pa opazka v španščini, češčini... Oh, kako dobro se razumemo, čeprav smo si tujci in nas je zblížala tale pot proti vrhu.

Bivakirava. Noč je ravno tako mrzla, kot je bil vroč dan. Ko pa se noč prevesi v drugo polovico, nama narava podari dež, pomešan s snegom, najbrž zato, da nama ne bi bilo preveč lepo.

Na spanje še misliti ne moreva, le treseva se še kot dve drobni trepetliki v vetru. Zdani se, toda na plezanje še pomisliti ne morem. Mraz je in skale so pokrite s tankim ledom. Šele ob osmih se odpraviva naprej. Glej, proti nama se spuščajo Francozi, Španci in pa Nemci. Sestopajo. Le najina gorenjska trma, da ne rečem slovanska, saj tudi Čeha ne odnehata, naju požene v še bolj zagrizen boj.

Cibi mi pritrdi, pa tudi Čeha se strinjata, da bomo do noči na vrhu. Čeprav smo hiteli kolikor se je dalo, nas je jutranje čakanje in pa požled veljalo še eno bivakiranje in to

le tri raztežaje pod vrhom. To noč sploh nisva zatisnila oči, saj sva imela komaj toliko prostora, da sva lahko sedela. Ura je bila že precej, ko sva se odpravila naprej. Na vrhu sva bila ob enajstih.

Vesela sva. Težko je opisati, kaj vse občutiva: Zmago, veselje in — končano je. Toda tistikrat sem najbolj občutil lakoto in žejo. Čaka naju še okoli štirideset spustov ob vrvi, čakata naju ledenika Charpouae in Mer de Glace.

Ko sva že pod Refuge de la Charpoua, tako blizu ledenika Mer de Glace, se Cibi odloči, da bo raje še enkrat bivakiral. Jaz pa sem nadaljeval pot v tabor. Prijatelje bo gotovo že skrbelo, saj imava že dan zamude.

Hodim brez misli. Vem samo, da moram enkrat dvigniti desno nogo, drugič levo. Želim si, da bi spal, spal ... Ob dveh ponoči prikorakam peš iz Montenversa v tabor. Sem samo še dobro programiran stroj; vsi moji čuti so odmrli. Sem samo še telo brez moči in duha.

Ni da bi govoril, kako dobra je juha, paradižnikova solata pa pivo ... Oh, kako je dobro, četudi so ustnice razpokane in je grlo izsušeno. Jesti in počivati je edino, kar lahko še spravim skupaj. Drugo jutro pride še Cibi. Tako sem srečen. Vesel sem, da se prijatelji veselijo z nama. Preveč je, da bi se vsega zavedal, kar se dogaja okoli mene. Še vedno sem tam nekje, v steni. Ne morem je pozabiti. Toliko stvari je pustila v meni. Veliko je zahtevala, toda še več mi je dala. In vse življenje me bo spremljala, kot lep in boleč spomin hkrati.

In danes se zavedam, da je najtežja pot obenem tudi najslajša in kadar najbolj tvegam, si najbolj močno želim živeti.

Morda se bo kdo nasmehnil mojim besedam, toda mislim, da je alpinizem predvsem osebna zadeva in vsak si je izoblikoval svoj odnos do njega. In moj odnos je tak, kakršnega razkrivajo te vrstice, in je tisto, kar je skrito za njimi.

P. S.

Ameriško direktno v Z steni Druja sta kot prva Jugoslovana preplezala od 25. do 27. 7. 1979 Roman Cerar-Cibi in Janez Vodlan. Za vzpon in sestop sta potrebovala tri dni. Efektivnega plezanja pa je bilo 24 ur.

Višina smeri je 1100 m, ocena VI, A₁, A₂.

NASMEH OSOREJ

JANEZ BENKOVIČ

S Pubijem sva na ledeniku Argentiére. Nekje pod nama je Chamonix s svojimi trgovinami, s svojimi ljudmi. Od tam sva prišla popoldne. Dva mlada Francoza sta naju s spačkom pripeljala do vasiце Argentiére. Zamudila sva zadnjo gondolo za Grand Montet in zadovoljiti sva se morala z vožnjo do Lognana. Naprej greva peš, toda hitro, hitro, tako da sva že v dobri uri na ledeniku.

In zdaj sva ob vznožju velikih sten, ki kot venec zapirajo dolino ledenika Argentiére. Tam zadaj je Triolet in Les Courtes so kakor beli zid. Nad nama pa je ledena stena Les Droites. Velika in strma je in kar pritiska na naju.

Na ploščati skali si kuhava. Voda je pri roki, tanek led se dela na potočku sredi ledenika, sonce pa zahaja tam daleč na obzorju in barva gore rdeče. Prameni so se potegnili nad gorskimi očaki in dosegli steno tik nad nama. Rdeče zažare ozebnički, sivi granitni bloki naenkrat dobe kovinski sij in sneg sredi stene se pordeči kakor kri.

Mislim na jutri, na tisti trenutek, ki bo kmalu postal resnica. Spomnim se lanskega poskusa v Les Courtes, ko nas je izpod stene odgnala nevihta. Povešenih glav smo sestopili v dolino. Spomnim se večerov pod Rzenikom, ki me vedno spomni na to steno, ki jo bova jutri preplezala. Pubi fotografira, poskuša ujeti na fimski trak ugašajoči dan. Miren je, kot vedno in le včasih pogleda tja proti steni.

Zavijeva se v puh in poskušava zaspiti. Na balvanu je kar udobno, le misel na strmi led malo moti. Kljub temu zaspi pod milim nebom v francoskih gorah, pod zvezdami, ki so ravno tako kovinsko blede kot povsod na svetu.

Ura je dve in počasi se spraviva iz toplega puha, natakneva si čevlje in priveževa dereze. Ob treh sva pod steno. Pred nama sta dva mlada Francoza, ki pa zaman poskušata vstopiti v vpadnici smeri. Midva se pomakneva za raztežaj na desno, kjer je vstop v smer mogoč. Za nama prideta potem tudi Francoza. Pri skalni pregradi, kjer je treba levo, sva. Strmo je in bolj me noge. Led je dober, pravzaprav je to trd sneg, zelo dober za plezanje. Ceplin in kladivo nemo udarjata po pobočjih gore in drobci, ki frčijo

v obraz, v oči in za vrat, mrzlo zaskelijo, nato pa se izgubijo nekam daleč v temo pod nama. Žarek baterije pa že tipa naprej, vedno le naprej.

Prosto gremo po ledišču sredi stene. Strmina je okrog 40 stopinj, zato nimamo težav. Francoza nekoliko zaostaneta. Midva pa uživava v lahkotnem plezanju v lažjem svetu, kot sva to vajena iz naših Kamniških planin.

Prehod v zgornji skalni del je strm. Začneva varovati, medtem pa se je neopazno prižgal dan. Pubijeva čelna baterija počasi dogoreva in raztežaj višje ugasne kot plamenček v vetru. V tem najtežjem delu stene sva naletela na slabe razmere. Na skalah je požled in ledena skorja, ki odstopa od podlage. Detajli so strmi do 75 stopinj, tako da se z veseljem zagrizeva v led, ki je v teh raztežajih res dober.

Dan je lep in skoraj brez vetra. Po lažji strmini prideva na vrh. Noge so utrujene. Duškava. Ura je šele pol treh.

S škrbine v grebenu se takoj spustiva na drugo stran. Okrog 500 m spusta po ozebniku stori, da sva oba trda od mraza. Naprej sestopava prek ledeniških razpok vse do koče Couvercle pod ogromnim skalnatim blokom. Ogledujeva si Grandes Jorasses, toda vreme se slabša in najine noge so novi čevlji vse preveč ožulili, zato pogled ni tisti, ko bi lahko iz njega razbral željo: »Saj še pridevala!«

Prespiva na prostem pod velikanskim blokom za bivakom Couvercle. Skozi odprtino ob strani je pogled odprt na gore. Studenček žubori zraven naju in zato ne morem zaspati. Kadim pipo, v mislih pa si naslikam dan, ki sva ga preživela. Barve te slike so tople; nežne so kakor sanje, mlade kakor midva sama in silne kot stene okoli naju. Pod glavo imam zvito vrv in v mislih utonem v dni, ko še nisem vedel za tisti občutek, ki ga doživiš ob drsenju vrvi skozi prste; ko začutiš njen trepet, kadar se tovariš bori s težkimi mesti, in sunkovitih potegov zmage. Takrat še nisem slišal udarcev kladiva v skali, niti nisem videl mladih, drznih fantov v belih stenah naših gora. Živel sem drugače, danes pa vem, da je bilo v bistvu to isto. Bil sem tedaj preprost pastir na Mali planini. Zmeraj sem počitnice preživel v gorah pri starem očetu. In danes se s hvaležnostjo spominjam starega moža, ki mi je odprl pot v gore. Pri njem sem prvič občutil lepoto sončnega zahoda. Veter, ki je prihajal z jutrom novega dne, sem vzljubil.

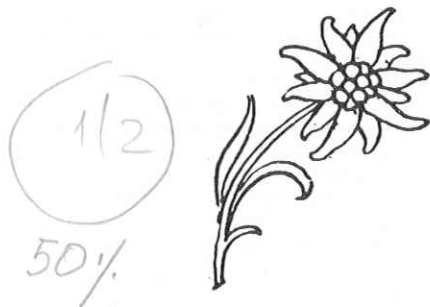
Skupaj smo odkrivali stene, zame nov svet vertikal, učili so me ravnati z vrvo in drugih veščin, vse zato, da bi bil v teh vertikalah varen, da bi nekoč postal dober alpinist in bi pomagal tudi drugim, mladim.

Ob večerih v bajti me je stari oče priklepal nase in na svet, v katerem je preživel vse svoje življenje, na gore. Gledal sem te gore in srčno sem želel, da bi jih nekoč tudi spoznal. Vleklo me je gor na te naše vrhove, o katerih mi je toliko pravil stari oče. Počasi sem spoznaval prijatelje, ki so bili prav tako zaljubljeni v gore. Spet se zavem današnjega dne. S Pubijem sva v eni od velikih alpskih sten zmagala. V taki zmagi ne gre za točke, gre za doživetje, za osrečujoči občutek gibanja v novem svetu, za stisk prijateljeve roke in za nasmeh na samem vrhu.

Dan je in midva molče vsak zase hodiva prek ledenika Mer de Glace. Pri tem ogledujeva okoliške vrhove. Zaveva se, da odhajava, gore nad Chamonixom pa bodo ostale. Z nama pa bo šel le spomin na sonce, na čudovite strme odstavke v S steni Les Droites in na ponovno potrjeno prijateljstvo.

Čeprav so noge nekam težke, si ne morem kaj, da ne bi pogledoval po vrhovih. Tam je Dru, pa Verte in tam je Grand Chamois, na njegovem vrhu smo spali lani: »Brr, kako je bilo mraz!« Ledenik je poln ljudi, vodniki vodijo kliente in naveze hitijo pod stene, midva pa jih skoraj ne opaziva. Le mlada, črnooka Japonka, vsa drobna in lepa kot jasminov cvet, me predrami. Osuplo strmim za njo in ko se mi nasmehne, se mi zdi, da so moje noge lažje, gore nad mano pa so se mi zazdele domače.

S — stena Les Droites, smer Cornuau-Davaille, višina smeri je 1000 m, ocena V+, 75 st. Plezala: Janko Plevel in Janez Benkovič 5. avg. 1979, efektivnega plezanja 11 ur in pol.

KOT, KOČNA IN »KOČNA«

VALENT VIDER

Član SAZU, Tone Cevc, daje na koncu svojega razglabljanja »Odkod ime 'Kočna' v Kamniških Alpah«, objavljenega v PV št. 8/1979, izvor imena gore »Kočna« v kritični presrež jezikoslovcem in geografom. V razpravi se dotika tudi imena Kočnarjeve kmetije v Solčavi. Na izredno zanimivo razpravo se od jezikoslovcev in geografov ni oglašil nihče, zato se oglašam jaz, čeprav nisem ne jezikoslovec ne geograf. Kot domačina, Solčavana, me izvor imena zanima in o njem rad razmišljam. Kljub temu, da se ne želim primerjati z znanstveniki, imam o tem svoje mnenje in ga nameravam v tem sestavku razložiti.

Solčavan, Martinčev profesor, narodnjak in slavist, France Štifter, se je v drugi polovici prejšnjega stoletja dogovoril z nekaterimi prosvetitelji slovensko-slovanske budniške ideje, da bo vsak v okolici svojega rodnega kraja popisal narodopisno blago, imena domačij, gora itd. Ni mi znano, da bi drugi o tej temi kaj več pisali, znana mi je le razprava profesorja Štifterja »O vlastnih imenih kmetij in posestnikov v Solčavi«, objavljeni v »Vestniku« leta 1873. Žal je njegov opis imen gora itd. izostal, ker je iz graške univerze šel nadaljevat svoje študije v daljni Petrograd. V zvezi z imenom Kočna v objavljeni razpravi naj omenim naslednje:

Štifter piše: »Pri Solčavanah se je Slovanom lastna posebnost domačije in njihove lastnike po obliki različnimi imeni naimenovati, popolnoma ohranila, ktera imena pa niso pisna, temveč samo prostemu narodu v bližini rabeča. Če se npr. lastnik imenuje Logar, pravi se njegovi kmetiji Log, i narod ne reče, služil sem pri Logarju, temveč služil sem v Logu« ... itd.

V tej razpravi je Štifter razdelil imena solčavskih domačij na devet vzrokov, ali povodov, po katerih so imena nastala. Kočnar, ki ga omenja Cevc, je ime lastnika kmetije »Podkočnami« v Matkovem kotu, v kotu tik pod gorami. Nad to kmetijo je še kmetija »Na Matkovem«. Matkov kot se zdaj imenuje cela skupina kmetij v tem delu Solčave in je novejšega izvora. Prej se je Matkov kot strogo omejeval na zemljišče kmeta Matka, katerega last je bil Kot, zaključek doline pod Mrzlo goro. (Tam je znana naravna zanimivost — Matkov škaf.) Matkovo posestvo je obsegalo okoli 700 ha. Od doline pa po grebenih okoliških gora in hribov je potekala meja. Nižje od Matkove domačije in bližje dolini, torej blizu Kota je Kočnarjeva kmetija »V Podkočnem«. Štifter je izvor imena Kočnar razporedil v II. skupino, to je — »Po legi napram okolici«. Dobesedno pravi: »Podkočna, Podkočnar, tudi samo Kočnar«. Prva beseda pomeni ime kmetije, druga pa ime lastnika. Do danes je ohranjeno in živo rabljeno ime »Podkočnami«, kakor se še vedno reče tej kmetiji, katere lastnik je Kočnar. In če gre domačin na to kmetijo, ne bo rekel: »Grem h Kočnarju«, pač pa »Grem v Podkočne«, ali »Služil sem v Podkočnah« ... V Podkočnah je še dosti snega« itd.

Cevc pravi, da ime Kočna v Matkovem kotu ni več živo. Gore z imenom Kočna res ni pri nas, tudi Kočne kot doline ne. Kočnarjeva kmetija v Podkočnem (tudi Podkočnah) je nižje od Kota, to je — Matkovega kota, zato je pač prišlo do tega imena. Ni nujno, da bi se ime »Podkočna«, »Podkočnem« izpeljvalo le iz imena Kočna, lahko se je tudi iz Kota, čeprav je na koroški strani, v Beli, pod Belsko Kočno tudi kmetija z imenom Podkočna. Da bi bila kdaj v Solčavi kaka planina z imenom Kočna, kot to navaja nemški vir, ni znano. Če je bila, bi bilo to lahko samo v Matkovem kotu. Za ta nemški zapis domnevam, da je bilo ime Kočna ob prevredbi iz ljudskega imenovanja »Kot« v nemščino, napačno zapisano, zato se ni moglo ohraniti niti uveljaviti v ljudski govorici.

Dober primer, kako so predniki določevali in vpeljevali imena, so tri kmetije na pobočju Raduhe. Na lučki strani Raduhe je kmetija Podradušnik, lastnik je Radušnik, »grem v Radho« /. V Bistri na koroški strani Raduhe je Radah ali Ratih, / »grem na Rače« /. Solčavski kmetiji je ime Podraduha, kmet je Račnik, ki gre domov v Podraduho. Vendar pa se **Raduška, Rača in Račka** meja ne dotikajo, ker so vmes druge kmetije. Na pobočju Olševe je Ošovnikova kmetija — »V Podolševu«. Zdaj pa primerjajmo: v Podraduho, v Podolševo in v Podkočne. Prvi dve imeni se nanašata naravnost na ime gore, tretje pa ima množinsko končnico, ker gore Kočna ni, doline »kočne« tudi ne in se je ime razvilo iz besede »kot« ali več kotov. Črko »t« je zamenjala črka »č«, enako kot med »d« ali »t« pri kmetijah pod Raduho.

V Solčavi so poleg Matkovega kota še Lógarski kot, Robanov kot in Tovstovrški kot. V dolini Kokre je Róblekov kot, v Kamniški Bistrici Répov kot in še kateri kje. Vse to pogorje je zaključeno ali obdano s kotli ali pa s kočnami, Makekovo, Ravensko in Belsko Kočno. Zanimivo je, da so koti predvsem na vzhodni in južni strani gorovja, kočne pa na zahodni in severni strani. Mogoče je k razvoju imen vplivala, poleg širine in odprtosti dolin pod gorami, tudi njihova porabnost, sposobnost za planinarjenje, za pašo itd. In prisojni legi so se planšarije pomaknile bližje h goram, zato so ostali koti.

Na osojni zahodni in severni strani, kjer je manj sonca, sneg leži dalj časa in sploh so trši pogoji za pašo, je človek ostal dlje stran od ozko omejenih kotov ter od tod preprosto vse kote na svojem področju pod gorami imenoval skupno kot kočne. Mislim, da mi je uspelo najti dobro razlago za ime kot in kočna, Kočnar in Podkočnem in da lahko grem naprej k imenu gore »Kočna«.

Naši kraji in tudi gorske doline so bile naseljene od naših prednikov gotovo že pred tisoč leti. Tudi Solčava je bila naseljena v začetku novega tisočletja, če ne prej. Kmetije so ohranila svoja imena naseljencev do danes. Vse kmetije, razen dveh ali treh, imajo slovenski izvor, tudi za te nikakor ni gotovo, da so bile naseljene od drugorodcev. Urbar gornjegrajske gosposčine je bil pisan v nemščini in to najmanj 400 let po naselitvi Solčave in je urbanist moral prevajati slovenska imena v nemščino, kakor in kolikor se je dalo, da so jih »gospodje« razumeli. Zato sem prepričan, da so imena tako imenovanih prakmetij pri nas v večini stara in enaka od časa naselitve. Urbani zapiski so le vmesni člen, ki potrjujejo to stalnost. Pri prevajanju v nemščino so lahko nastale smiselne in če te spet prevedemo na slovensko, se ta razlika še poveča. Urbar in vsi drugi spisi, ki se sklicujejo, torej res ne morejo biti vir dokazil za prava imena domačij pri nas in je popis, ki ga je naredil Štifter pred več kot 100 leti in še ohranjena, živa govorica domačinov, izvirnejša in sega tisoč let nazaj. Lahko si predstavljamo, da posamezne gore niso imele dolga stoletja po naselitvi Slovenov lastnih imen. Prebivalstvo se ni menilo za puste, nerodovitne gore, vse jim je bil kruh in kako ohraniti življenje. Imena so nastajala le polagoma, po potrebi so določili kraj, kjer se je, ali naj bi se kaj godilo, ali bi kaj bilo. Kmet je dal imena živini, posameznim delom posestva in drugim posestvom, sosedom v kraju. Pastir je dal imena iz svojega pastirskega dela in življenja. Lovci, ki je bil pastir in kmet obenem pa iz lovskega življenja. Na gore niso hodili, njihova pot je bila le zelenica, studenec, zijavka, krnica, prestrežarše* itd. Grintovec in Grintovci so dobili ime od daleč, z njiv. Tako

* Izraz mi je ostal v spominu iz pripovedovanj pred skoraj 40 leti umrlega Jaka Černeta, ki je bil zadnji »pravi« ovčji pastir na obširnem področju Mirze gore, Ojstrice in celo na Dolgi njivi na področju Kalškega grebena nad Kokro. Tam je pasel Čovnikove ovce iz Solčave, ko je bila Dolga njiva še Čovnikova. On je na tej planini tudi našel vodo, za katero niso vedeli in je bilo hudo zanjo. Ta pastir mi je pripovedoval svoje doživljaje in večkrat rabil izraz — prestrežarše — v tem pomenu.

»Prestaralše« je tudi ime kraja v Belski Kočni. To naj bi bil razmaknjen, razprostran, odprt svet, kar pomeni, da pride beseda »prestaralše« od prostora, prostranosti, prostornosti. Pod Prestaralšem je namreč skalni skok, ožina, tesen in ko pridemo nad njo, se svet razgrne, sprost prostor se razširi in ime za ovčjo planino Prastaralše je tu.

Storžič, Matkov Grintovec, kot stotine drugih. Ali ni ime Kopa, gledano iz doline Jézere, pravo ime za stožčast hrib, goro med Matkovim kotom in Belo? Kot z deteljo ali žitnimi snopi naložena? Zdaj, ko se žito ne seje več in ne sklada v kope, ko se tudi krma ne suši več v kopah, bo gora Kopa še vedno priča nekdanjega načina dela. Ime gore Kočna v osrednjem delu Kamniško-Savinjskih gor je po mojem mnenju nastalo iz imena kočna, ta pa iz izvirnega pojmovanja za široki konec dolin pod gorami, iz imen kot ali več kotov hkrati. Iz kočen, ki so se na skrajnem in najvišjem vrhu stikale, je prebivalstvo razvilo ime Kočna za ta vrh ali pa ga je po izreki prebivalstva postavil kar znanstvenik, verjetno tujerodni, ki je kraj opisoval in je neko ime moral navesti za to stično točko. Tudi prvi znani zemljevid, ki ga je napravil Florjančič, pozna v našem pogorju, razen Kočne, le še Grintovec. Obe imeni je vpisal nad vrhove gora in je pri tem mogoče mislil le na Kočno kot dolino (Makekovo ali Ravensko Kočno) in Grintavec kot Grintavci, kakor je od domačinov slišal imenovati Kočno in Grintavce. Čudno se mi zdi, da za Olstrico, Planjavo in druge gore, ki so mu bile višje in bližje, ni navedel v zemljevidu nobenega imena. Ker je prebivalstvo puščalo gore vendar in so se brigali le za planine, to je za planšarije »kamelške planine« na Veliki in drugih planinah, gore pa niso imele imen?

Prepričan sem, da se imenoslovje vsa stoletja, od naselitve do zadnjih dvesto let, ni toliko spremenilo, kot se je v teh zadnjih sto do dvesto let. Tudi zdaj se še hitreje spreminja, ne zaradi domačinov, ki v določenem kraju živijo, pač pa ga spreminjajo drugi vplivi. Vsaj v Solčavi je tako. Danes še živa raba imen kmetij bo pod vplivom šole, časopisov, turistov itd., počasi izginila. Kdo je na primer pred 200 leti vedel, da obstajajo Kamniške in Savinjske Alpe, saj so imenovali le planine — planšarije. Tako Kamelške planine, oziroma Solčavske planine. Šele pred sto leti se je pomen raztegnil tudi na gore nad temi planinami in jih imenovali Kamniške in Solčavske Alpe. Na solčavski strani so pozneje prešli na ime Savinjske Alpe, ker je ime po reki, ki izvira v sredi teh gor, pač boljše kot imenovanje po kraju v njem. Na kamniški strani te spremembe ni bilo, ker so Nemci industrijskega Kamnika imeli premočan vpliv in žal Gorenjci z imenom Grintavci niso prodrli.

Tudi ime Logarska dolina je nastalo šele z začetkom turizma, prej je bilo znano samo ime V Logu za osrednjo kmetijo v dolini, potem v Plesti, v Podbregu itd. Ime slap Rinka je tudi šele v zadnjih desetletjih prišlo v rabo. Nekdo je napisal tako, drugi so za njim ponavljali in ime se je, prav ali neprav, uveljavilo. Bolje bi bilo, če bi ostalo pri imenu slap Savinje. Kraj, kmetijo z domačijo »V Plesti«, hočejo imenovati »Plestje«, slap Opalenk imenujejo Palnik in ne vem kako še vse. Klemenči jami domačini komaj ohranjamo ime, na vse načine in vsak drugače ga spreminja. Za potok Jézero so postavili tablo z napisom »Jezernica« itd.

Čas bi že bil, da bi SAZU, na podlagi tisočletnega ljudskega izročila, dana in ohranjena izvirna imena potrdila in jim dala veljavo, kakor je s svojim mnenjem uveljavila tudi dokaj novo ime »Kamniške in Savinjske Alpe«.

Če to moje pisanje le kje ne drži, mislim, da bo svoj namen že doseglo, če bo pomagalo ohranjati domača ljudska imena prek sedanjega — kritičnega — obdobja prihodnjim rodovom.

SUTJESKA 79

(Koroški planinci so bili na poti spoznavanja domovine, na poti prijateljstva...)

ANDREJA ČIBRON

Med najzanimivejše dejavnosti planinskih društev sodi prav gotovo tudi izletništvo. To velja prej ali slej tudi za planinska društva koroške regije, saj so si na primer lani v petdnevnem izletu ogledali velik del republike Bosne in Hercegovine, povzpeli pa so se tudi na Maglič ter se srečali s pobratenimi planinci planinskega društva »Maglič« iz Goražda. To bratsko srečanje sta pripravili planinski društvi iz Prevalj in Raven, njim pa so se pridružili še planinci iz Mežice, Dravograda, Slovenj Gradca in iz Radelj.

Na pot spoznavanja domovine, na pot prijateljstva, smo odšli sredi julija. Zanimanje za to planinsko srečanje je bilo izredno, tako da je zavoljo pomankanja prostora v avtobusu prenekateri planinec moral ostati — doma.

Tole, kar nameravam pripovedovati, naj bo vzpodbuda tudi drugim planinskim dru-

štvom, ne samo, da bi planinarila v manj znanih, zato pa nič manj lepih gorah v Jugoslaviji, temveč da bi poiskala tudi stike s planinci v širši domovini, kajti take vezi ostanejo dolgo žive in se še poglobljajo. To dokazuje tudi obisk predstavnikov planinskega društva »Maglič« iz Goražda na Ravnah, ko so ob lanskem Dnevu Republike obiskali planince, s katerimi so pobrateni.

Bratstvo in enotnost jugoslovanskih narodov se potrjujejo tudi v takšnih akcijah in so lahko za zgled.

Kot že rečeno, smo na pot odrinili sredi julija, zgodaj zjutraj seveda. Peljali smo se skozi Maribor, Krapino, Zagreb in Karlovac. Ustavili smo se v Bihaču, ki slovi po imenitni zgodovinski preteklosti. Za kraj, ki leži ob čisti Uni, pod obronki Plješevice in Grmeča, sta najvažnejša dneva 26. in 27. november 1942, ko je tu potekalo prvo zasedanje AVNOJ, kjer so udeleženci položili temelje današnji Jugoslaviji. Ogledali smo si muzej, ki opozarja na čase, ko so umirali, da bi lahko svobodno živeli.

Ključ, mestece ob Sani, kjer so Turki leta 1463 ujeli zadnjega bosanskega kralja, je bil naša naslednja postaja. Kraj bogati mnogo srednjeveških stečkov.

Ob poti proti Jajcu smo občudovali zeleno Plivo in majhne mline na njej, v mestu samem pa dvajset metrov visok slap, kjer se Pliva zliva z Vrbasom. Mesto je staro že okoli pet stoletij, zato je polno zgodovinskih znamenitosti. Škoda je, ker smo imeli čas le za ogled muzeja revolucije, saj je bila v Jajcu 29. novembra 1943 rojena nova Jugoslavija.

V Sarajevo smo se pripeljali mimo Travnika, rojstnega kraja nobelovca Iva Andrića. Prespali smo v hotelu Terme v Ilidži, ki je najstarejše zdraviliško mesto v Bosni in Hercegovini.

Zjutraj smo se odpeljali v stari del Sarajeva, v Baščaršijo. Menda spada Sarajevo med najlepša mesta v Jugoslaviji s starim orientalskim in novim modernim jedrom. Za Baščaršijo so značilne majhne delavnice, ki so hkrati trgovine. Tu skozi so vodile glavne trgovske poti v Carigrad, Srednjo Evropo in v Dubrovnik. Kljub temu, da je leta 1842 zgorela večina tega dela mesta, je ohranjeno še precej trgovin, delavnic in gostilnic. Za popotnika pa niso zanimive le delavnice, kjer spretni mojstri obdelujejo baker in ga oblikujejo v krožničke, okrašene z ornamentami in detajli mošeje, temveč tudi zgodovinsko kulturni spomeniki. V Sarajevu nas je pričakal Mičo, član planinskega društva iz Goražda, ki je prevzel vlogo vodiča, saj pozna kraje, skozi katere smo se potem vozili. Omeniti velja ogled Višegrada, kajti videli smo znameniti most čez Drino iz leta 1571. Most je grajen iz belega kamnja, ima enajst lokov, dolg pa je 175,5 metrov.

Veseli, da smo videli to, kar sicer po programu ni bilo predvideno, smo prispeli na Tjentište.

Zgodaj zjutraj, ko je sonce ožarjalo vrhove nad Tjentištem, se nas je pred hotelom »Mladost« zbrala polovica, ki smo želeli priti na najvišji vrh v Bosni in Hercegovini, na Maglič, ostali pa so si za tisti čas ogledovali okolico in muzej, saj so bili med nami tudi starejši planinci, ki bi jim bil vzpon na Maglič prevelik zalogaj.

Do koče Save Kovačevića (1520 m) smo se, skupaj s planinci iz Goražda, popeljali z avtobusom. Najprej je pa seveda šlo samo peš. Naš izlet na Maglič se je ujemal z vzponom v spomin na planinca Branka Karišika-Braca iz Rogatice, sicer člana planinskega društva »Sljemeč«. Prav tisto nedeljo, ko smo se vzpenjali na Maglič, ki ga je on že velikokrat osvojil, bi ta mladenič praznoval svoj sedemindvajseti rojstni dan, če ne bi bil 17. marca tragično umrl, ko se je s prijateljem vračal z vrha Magliča. Vreme, ki je tistokrat sicer obetalo sončen in tople dan, je prevaralo mlada planinca, da sta v koči na Vučevu pustila vso opremo, za katero sta menila, da jo za vzpon, sicer v zimskih razmerah, ne bosta potrebovala. Nenadoma se je spremenilo. Napaka se je planincema usodno maščevala; pod vrhom Magliča ju je zajela snežna nevihta. V dveh urah je zapadlo meter snega. Brankov tovariš se je odločil, da bo šel po pomoč, potem ko je prijatelja zavaroval z nahrbtnikom. Z zadnjimi močmi se je privlekel do pastirskih koč. Zaradi utrujenosti ni mogel niti govoriti, zato je napisal, kaj se je zgodilo. Kljub snežni ujmi so reševalci in pastirji takoj odšli v reševalno akcijo; mladeniču, sicer inženirju v goraždanski »Pobjedi«, niso mogli več pomagati. Pod vrhom Magliča, blizu kraja, kjer so Branka Karišika našli, so mu planinci postavili spominsko ploščo, na kraj njegove smrti pa smo položili velik venec, v sneg okoli njega pa sedemindvajset rdečih nageljnov. Ob odkritju je bila zraven tudi Bracova mama...

Gore v Bosni in Hercegovini pa mogoče še kje drugje, niso tako obiskane kot v Sloveniji, čeprav so zaradi svoje prvobitnosti izredno privlačne. Nikjer nismo naleteli na markacije, ki v slovenskih gorah odsevajo s skal ali z debel dreves, zato smo potrebovali vodnika, sicer poti na vrh ne bi našli; gotovo bi zašli, kajti tudi steze so komaj opazne. Ozke so in povsod je dovolj travnikov z ovci, kravami in konji. Narava je tu čudovita. Škoda je le, da so izviri vode tako redki. Na vsej poti smo našli le enega. Na vrh Magliča nas je odšla le peščica, vendar nikomur ni bilo žal truda. Nagrajeni

smo bili z enkratnim razgledom z 2386 metrov visokega vrha, s katerega so v peti sovražni ofenzivi s topom streljali sovražniki na partizane v dolini. Po obveznem fotografiranju s prijatelji iz Goražda, smo se po strmi, nevarni poti, spustili v dolino. Do tistega trenutka nisem vedela, da se lahko odlično smučaš tudi brez »dile«, kajti po snežišču smo se spustili kar po zadnji plati, ali pa čepe. Pri koči na Vučevu so nas čakali tisti, ki niso šli z nami.

Tam smo se srečali tudi z gostoljubnimi pastirji. O njihovi gostoljubnosti smo se pričeli že zjutraj, ko smo zadihani in žejni prišli do njihovih koč, do nekakšnih kolib, nizkih in čisto majhnih. Prinesli so nam vedro mlačnega ovčjega in kozjega mleka, ki smo ga bratsko razdelili.

Sploh so stiki med pastirji in planinci iz Goražda pristni; pomagajo drug drugemu po svojih najboljših močeh. Spomladi, ko se začne sneg taliti, planinci pomagajo pastirjem, da napolnijo uvale s snegom, ki ga potem poteptajo in zakrijejo s smrečjem, tako da ga sončni žarki ne dosežejo. Ta zaloga snega oziroma vode je nujno potrebna poleti, ko vlada suša in redki nalivi napolnijo sicer plitke mlake. Tako preskrbujejo z vodo živino, pretežno ovce in konje, sami pa lovijo deževnico, ki jo potrebujejo za kuho, vodo za umivanje in za pranje pa dobijo pri proizvodnji sira. Kar malo žal mi je, da si nisem ogledala njihovih koč od znotraj, kot so to storili nekateri naši planinci, ki so nam o njihovem načinu življenja pripovedovali zvečer ob večerji. Notranjost kočic je vsa v dimu, ki se vali z odprtega ognjišča, a prav ta dim daje siru posebno aromo. Špranje v stenah, ki so sestavljene iz desk, zamašijo ti iznajdljivi ljudje kar s kravjeki, da mrzel veter ne piha skozi v nemirnih nočeh. Kljub temu, da živijo preprosto in so jim »dobrine civilizacije« tje, pa poteka njihovo delo v čistoči. Mnoge so najbolj očarale starke, ki so v dolgih črnih oblekah po turško sedele ob ognjiščih in v svojih skoraj brezobih ustih držale cigareto in mirno puhale dim, kot da se za čas, ki hiti tudi mimo njih, niti ne menijo...

Kar malo preveč idilični so bili ti prizori, čeprav vemo, da je njihovo življenje težko in zaradi tega se vse manj mladih odloča za življenje v gorah pri drobnicah, saj smo videli pretežno stare pastirje in pastirice.

Želim si, da bi se nekoč med te prijazne ljudi vrnila, saj sem se počutila tako varno in srečno.

Spet so nas presenetili planinci iz Goražda, saj so pripravili imenitno kosilo. Pa še okusno je bilo in po zahtevni turi je tudi izredno teknilo.

Tisti dan je bilo sklenjeno mnogo prijateljskih vezi, ki jih je bogatila zavest, da se kmalu spet vidimo. Na poti v mladinski center, kjer smo spali že prejšnjo noč, smo se ustavili, da smo si z višine ogledali pragozd in slap Peručico ter grob Nuriye Pozderca.

Ponedeljkovo jutro ni vzbujalo zaupanja v dan, ki se je porajal, saj mrka zavesa ni dopuščala razgleda na bližnje vrhove. V vetrovnem vremenu smo si ogledali spomenik na Sutjeski. Dve kameni gmoti simbolizirata preboj obroča, ki ga je sovražnik sklenil v peti sovražni ofenzivi, da bi uničil štab in partizanske enote. Na tem prostoru so pokopane kosti 3301 borca. Ogledali smo si tudi muzej, ki se zaradi svoje oblike neprisiljeno vklaplja v okolje. Notranje stene so z različnimi barvami popisane z imeni 6508 borcev, ki so padli v tej bitki ter izpolnjene s freskami, ki delujejo res impresivno. Obiskali smo grob Save Kovačevića, komandanta Tretje divizije, ki je bil ubit pod Ozrenom. Tam nas je začudilo ravnanje obiskovalcev, ki zasajajo kovance v lubje bližnjih dreves, ta pa potem hiraajo. Sutjeska je vendar nacionalni park!

Popoldne smo si ogledali še Mostar, najtoplejše in najbolj sončno mesto v Jugoslaviji, predvsem pa njegovo največjo znamenitost — stari most, ki je bil zgrajen za časa vladavine turškega vladarja Sulejmana II. Mostar krasi eden najlepših partizanskih spomenikov padlim borcem v NOB v vsej domovini. Zvečer, po večerji, smo spet odšli na mostarske ulice. Popoldanskega živčava ni bilo več, mesto je mirno spalo. Zgodaj zjutraj smo se odpeljali iz Mostarja in se ustavili v Livnem, kjer iz pečine, na kateri je pesnik Ivan Goran Kovačić na kolenih napisal »Jamo«, eno izmed najpretnesljivejših pesmi o trpljenju ljudi v drugi svetovni vojni, izvira reka Bistrica.

Poiskali smo majhno vasico Obljaj, ki je nudila brezskrbno otroštvo tudi Gavrilu Principu, pripadniku gibanja »Mlada Bosna«. V vasi smo si ogledali obnovljeno kmečko hišo, ki je posnetek stare, požgane v drugi svetovni vojni. Poleg predmetov, ki so jih včasih uporabljali pri vsakdanjem delu, smo videli še dokumentarno gradivo o procesu proti članom »Mlade Bosne«.

Ustavili smo se še v Drvarju, mestu heroju, se povzpeli do Titove pečine in si ogledali muzej »25. maj 1944«, kjer smo veliko izvedeli o desantu na to pogumno mesto.

Po petih dneh potovanja po naši domovini, ki nam je odkrila vrsto svojih lepot, smo se zadovoljni vrnili domov z željami, da bi bili lepih vtisov in spoznanj deležni še tisti, ki so ostali doma.

UTRINEK S POTI PRIJATELJSTVA — BAVŠKI GRINTAVEC

BOŽO JORDAN

V dolini Trente stoji vasica Soča (487 m). Tam pri cerkvi naj bi bile markacije za Bavški Grintavec. No, jutraj, ko je še mrak, jih ne vidiš, dopoldne pa ko se vračaš, jih sonce tudi ne obsije. Tam pri kapeli, onkraj mostiča, šele najdeš tablo — Grintavec 4,5 ure. To je začetek steze, ki zavije z asfalta in se izgublja v gozdnatem pobočju. Kmalu prečiš nekaj melišč, pred tabo se pojavijo stopnice, vsekane v skalo, ali pa so zložene s kamna. Tudi sled jeklene ograje še vidiš. Zgoraj je mlad macesnov gozd pa mlada bukovina in spet pas macesna. Plot ti zapira vstop na zaraščeno senožet. Nekoč so jo kosili, kar dokazuje lepo zloženo kamenje, zato da je kosa bolje in brezskrbno rezala. Tu je zaselek treh hiš Le(o)movlje (856 m). Prvo hišo od druge loči plot (Soča 41, Soča 42), na hiši je rdeč napis »Tonec« in na vodnjaku izbrisan Bavški Grintavec, poleg pa je narisana zlomljena puščica.

Gremo levo nad zadnjo hišo, pred katero je vodnjak in cev, ki je napeljana s strehe. Torej kapnica! Na vodnjaku je zbledel napis! Na hiši tam naprej pa je nekaj svežih markacij. Preden nas steza pripelje v gozd, je staro korito, na kamnu pa je napis: Voda! Ta izvirek je komaj omembe vreden, ker se suši in je vode komaj še za mah, da lahko bomo živi.

Steza se zvija po starem bukovem gozdu proti severu. Vredno je opazovati debela tja do višine dveh metrov. Koliko udarcev so prestala, kako so ranjena in trhla. Nad njimi pa so tudi lepša in bolj gladka. Mnogo jih leži podrtih, ker ni prave podlage. Pot drži levo nad grapo. Ko pridemo iz gozda, smo na kamnitem travnatem pobočju. Od tu že vidimo Triglav in hiše spodaj v dolini. Pot ubiramo prek senožeti na zahod. Vmes je še nekaj gozda. Preden ga zapustimo, lahko opazimo še jekleno vrv, pritrjeno na bukvi — zadnji ostanek zgornje postaje žičnice. Tod pod potjo je Sončni vrh. In če gledamo v dolino, zahodno od vasi, bomo videli, kako so morali hrumeti plazovi, ko so pustili take posledice. Ko se bomo vračali, si oglejmo še rajdo Julijcev. Še zavoj na jug in nato na sever po pašnem svetu proti Planini nad Sočo (1410 m). Planina je prazna! Stoji lep pastirski stan in kaže povsem novo obličje — na stari podlagi. Morda je lovska koča, morda planinska? Ne, planinska gotovo ni, ker bi oskrbnik od dolgega časa umrl. Tu namreč ni obiska, ni drobnice...

Ko si ogleduješ svet okoli sebe, lahko vidiš, kje je potegnil plaz prek mladih macesnov in kam so postavili kočo. Premišljeno dejanje! Pred nami je zdaj Predolina, ki se vleče proti severozahodu. Zdaj imamo na svoji desni Kol (1922 m), ki ga lepo vidimo že spodaj z vasi in zapira pogled proti vrhu. Na naši levi je Sleme, ki loči nas od doline Bavščice — planinskega mladinskega vzgojnega centra. Zahodno od koče je pri Banderi (Vrh ovčje planje, 1965 m), nato sledi vrh Leh (1953 m), ki se dviga na Vrh Brda (2143 m), spusti na škrbino v Brdih (2050 m), kjer se spusti pot v Bavščico. Drugi krajši greben nad dolino je Lanterna (2002 m) in Mali Grintavec (2277 m).

Od koče gremo po pašnem svetu, prečimo plazovito pobočje, kar nam nemo pričajo poškodovani mladi macesni. Le kak orjak še kje stoji ob kraju. Na skali sredi velike trave s težavo opaziš napis Grintavec. No, pred kratkim je tu nekdo čistil pot, požagal padle macesne in odsekal nekaj vej rušja. Mimogrede pa izruval tudi dve korenini košutnika, najbrž za svoj želodec. Čeprav korenike lahko nabiramo šele septembra ali oktobra, pa še to samo z dovoljenjem! Ko smo na malem prevalu, nam je markacist zastavil vprašanje: Ali je vroče? Narisal je s krogom, dvema pikama, pokončno in prečno črto svoj smejoči se obraz. Pridal je še tri srca. Hudomušno pa je spodaj pripisal: B. Grintavec — 1 ura. Več kot pol ure hodiš po veliki kotanji, kjer se je tedaj paslo nekaj ovac, težko pa je opaziti tudi napis Soča. Večja skala pod meliščem pa nosi napis Grintavec, trikotnik s piko, zraven pa še: Vrh 30 min! Tu se začne strmina. Ob poti bomo končno našli tudi napis Soča. Tu ima to ime še poseben pomen, kajti vroče je, žeja pa je velika, tam doli pa je čista voda, ki jo lahko piješ. Lahko pa jo nosiš seveda s seboj v čutari, kar vodnik modro svetuje. Treba je še malo sape in že smo pri zabetoniranem jeklu, ki označuje višino: za njim pa je pritrjena škatla z lepim napisom v treh jezikih: Pot prijateljstva.

Knjiga je, žig je samo trikoten, žiga Poti prijateljstva pa ni. Morda je kje drugje. V dolini? Ga je kdo ukradel? Težko bi verjel, premalo jih pride sem na ta vrh, tisti pa, ki se potrudijo sem, pa menda niso taki. To je gora, ki je še odmaknjena od obiska, trušča, od množic. Na svoj vrh privablja le tiste ljubitelje gora, ki uživajo tudi v brezpotjih...

DRUŠTVENE NOVICE

PLANINSKA FOTOGRAFIJA V GALERIJ IVANA TAVČARJA

Če greš na čisto navadno nedeljo v povsem vsakdanjo dolino tam pod Blegošem, kjer je, poleg mnogih vasi, tudi Gorenja vas, zaviješ čez most, ki je razpet čez Soro in se ustaviš šele pred nedavno grajeno šolo, se utegne tvoja vsakdanost v tej znani in lepi dolini nenadoma sprevreči v lepo doživetje. V Osnovni šoli v Gorenji vasi, v Galeriji Ivana Tavčarja, boste namreč našli kdaj pa kdaj zbirko fotografij, ki nemo pripovedujejo o marljivosti članov, ki se sicer zbirajo v Fotoklubu Planinske zveze Slovenije, javnosti pa se predstavljajo, poleg drugih priložnosti, tudi v Osnovni šoli v Gorenji vasi.

Zapisal sem — »kdaj pa kdaj...« To pač zato, ker se te razstave vrste v tem okolju že deset let, ker so stvaritve članov tega kluba, ki goji umetniško planinsko fotografijo in ker se v desetih letih svojega dela lahko pohvalijo že z 20 razstavami, v katerih so prikazali svoj odnos do planinske fotografije.

Zadnja razstava, ki so jo člani kluba odprli za javnost 27. januarja, zaprli pa 29. februarja letos, pa je s planinskimi motivi presenetila še drugače. Pokazala je visoko

kakovostno raven umetniške fotografije, ki so jo razstavljalci — vseh je bilo pet — izpričali s svojimi deli. In če gre tu še za planinsko fotografijo, potem je taka ugotovitev razveseljiva še posebej, saj smo bili doslej vajeni ugotavljati, kako daleč smo zaostali za tisto znano, cenjeno in priznano slovensko klasično planinsko fotografijo.

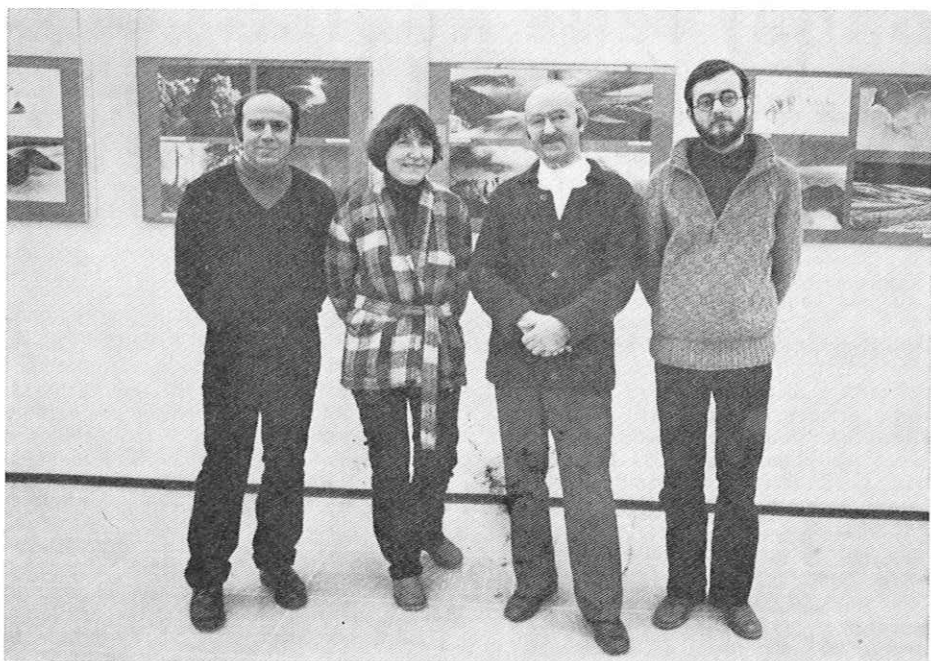
V izpovedni moči, ki jo je bilo mogoče razbrati z razstavljenih fotografij, se je nehote kazalo novo hotenje, ki mu doslej skorajda nismo bili priča: umetniško izrazna linija postaja vse bolj dognana, rahlo eksperimentalna, vendar pa v večini primerov taka, da kaže veliko željo po iskanju predvsem tistih stičnih točk z naravo, z goro, ki se rojevajo v opazovanju, sprejemanju in razumevanju vsega naravnega, predvsem pa v razumevanju človekovega odnosa do nje. V vsem tem iskanju so skriti odtenki navidezne vsakdanjosti in včasih tudi nezanimivosti, vselej pa vabijo k razmišljanju na novo odkriti viri, ki to vsakdanost in navidezno nezanimivost spet napravijo enkratno in zanimivo.

Mnogo tega je v tistih slikah, fotografijah, v resnici tudi bilo, tako da je opus, ki je bil na voljo našim očem, spregovoril dovolj jasno in razumljivo o svetu, skozi katerega hodimo in ga ne vidimo, o spoštli-

Galerija Ivan Tavčar v Gorenji vasi

Foto Hani Cankar

Avtorji 23. razstave planinske fotografije: Drago Bole, Vida Strašek, Vlastja Simončič in Aleš Doberlet
Galerija Ivana Tavčarja v Gorenji vasi
Foto Hani Cankar

vosti gora, na katere vrhove hodimo, pa se vse te preproščine in veličastja obenem, ne zavedamo zmeraj ... In če nekaj takega vzdušja pričara razstava, o kateri je govorila, ali ni potem vredno zapisati, da je naša planinska fotografija na pravi, da ne rečem celo — na novi poti. Da je v svoji umetniški izpovednosti sicer zapustila človeka kot element v motivu, ga pa je še močnejše uporabila v simbolnem sozvočju, ki nujno zveni le tedaj, kadar v naravi zares zaslutimo spet tudi — človeka. In v teh slikah ga resnično slutimo, celo več, nenadoma se zavemo, da smo v takem okolju nekoč bili celo mi sami. To pa je zaznava, ki nesporno kaže, da je v najbolj preprosti govorici, s katero zmore spregovoriti tudi fotografija, lahko tudi največ naših skupnih stičišč, največ resnice.

M. K.

V DRUGO DESETLETJE FOTOKLUBA PZS

Fotoklub PZS, ki je lansko pomlad brez običajnih slovesnosti prestopil v drugo desetletje svojega ustvarjalno vzgojnega delovanja, je ob koncu minulega leta presegel z domiselnim programom na podeželju. V svoji kroniki sicer beleži postavitve 14 razstav s planinsko tematiko v raznih krajih Slovenije, tokrat pa je zasno-

val in skrbno pripravil 80 novih posnetkov z naših gora. Te razstave pa dopolnjuje s predavanji o planinski fotografiji.

V novembru se je odpravila klubska ekipa na Bled, kjer bila prva taka razstava. Prostor jim je ponudila osnovna šola. Na svečani otvoritvi smo skupaj s pedagogi ugotovili izreden učinek, ki ga ima tak program na mladino. Za Dan republike smo razstavo prenesli v radovljiško osnovnošolsko avlo, kjer je doživela enak uspeh. Ko smo pa 3. decembra v »Delu« na vidnem mestu opazili poročilo o tej razstavi, ki se je končalo z naslednjo ugotovitvijo: »Vsi, ki so si to razstavo ogledali, trde, da je to prav gotovo ena najboljših zbirk te vrste pri nas,« nismo več dvomili v uspešnost novega razstavnega koncepta. Še več! Ob vsaki razstavi so šolski fotokrožki prosili za strokovno pomoč s posebnimi predavanji.

Ob novem letu smo to razstavo postavili v šolski avli v Bohinjski Bistrici, potem pa je bila do konca februarja šolarjem na vpogled v Galeriji »Ivan Tavčar« v Gorenji vasi.

23 razstav planinskih fotografij pa ni edini prispevek našega fotokluba kulturnemu utripu našega časa. Umetniška fotografska izpoved je v tem mladem ustvarjalnem kolektivu zelo razgibana, zato uspeva na mnogih jugoslovanskih pa tudi mednarodnih razstavah. Iz njihovih vrst je vznikla

Ideja o fotografskem sodelovanju z obmejnim področjem sosednje Italije in Avstrije. Leta 1972 so naši klubovci v Ljubljani postavili prvo razstavo »FOTO TREH DEŽEL«, ki je postala vsakoletna manifestacija fotografske ustvarjalnosti na stičnem področju treh narodov. V kroniki bo zgodovinar zasledil, da so člani FK — PZS že leta 1972 pripravili morda prvo fotografsko razstavo v Jugoslaviji na temo prizadete okolja. V tehniki barvnega diapozitiva bi le težko našli njihovega tekmeča.

Ti mladi navdušenci imajo tako skromne delovne pogoje, da bi se vsak, ki bi jih spoznal, čudil, kako vsem navkljub dosega take uspehe. Nekaj čez 30 jih je in so kot velika družina. Vsak ponedeljek jih lahko obiščete zvečer v knjižnici PZS v Dvořakovi 9, ko imajo redni klubski sestanek, ki ima vselej tudi zanimiv program: pripravljajo kolekcije za razstave, poslušajo kritika slik, projicirajo diapozitive, pomagajo začetnikom, dogovarjajo se o tečajih in o praktičnih snemanjih. Klub ima v društvu oblikovalcev Slovenije že tri člane, že vrsto let pa sodeluje s fotoklubom in galerijo v Gorenji vasi in s fotoklubi »Prijatelj narave« v Avstriji.

Ustanovitelj, mentor in častni član FK
— PZS, Vlastja Simončič

PLANINSKI VEČER PD PTT IZ LJUBLJANE

Nič ni težko pisati o vtisih, ki jih zapusti tak večer, kot je bil v sredo dne 9. ja-

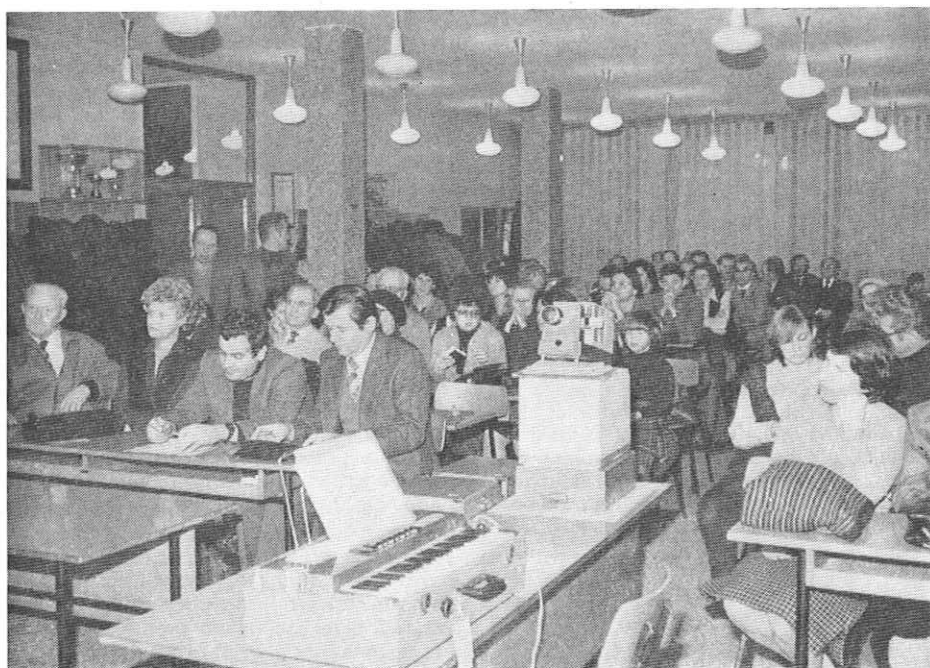
nuarja ob 18. v dvorani Podjetja za PTT promet na Cigaletovi ulici v Ljubljani. Bilo je namreč prijetno, domače vzdušje, ki je natihoma izžarevalo planinsko veselje in planinsko tovarištvo. In če ob tebi diha polna dvorana, ki je obenem tudi nabita s spomini na skupne pohode, potem je doživljaj takega večera že tak, da lahko zapišem: dosti takih srečanj bi si še želeli, dosti takih skupnih obujanj in dosti takih ponovitev tovariških pohodov pa čeprav sredi zime in z barvnimi slikami. Planincem je vseeno, če niso v naravi, zato pa »dela« spomin na znana pota po naravi, spomin na tista pota, ki odkrivajo skupne želje in skupna tovarištva...

Na večeru so bili tudi dr. Miha Potočnik, častni predsednik PZS, dipl. ing. Tomaž Banovec, predsednik PZS, in urednik PV Marijan Krišelj.

Tisto, kar je navzoče planince združilo v enotno razmišljanje, tisto pa je prispeval predsednik PD PTT Ljubljana, Jože Dobnik, s svojimi mislimi, ki jih je nanizal posebej za to priložnost in posebej za tiste člane PD PTT Ljubljana, ki so prehodili že prenekatero planinsko pot in so za to vztrajnost prejeli častne znake.

Večer je popestril tudi moški zbor prosvetnega društva PTT iz Ljubljane s tremi pesmimi — Oj Triglav moj dom, Oj le šumi gozd na mano in Na planine, na planine... in pa zanimiv pregled izletov tega društva v minulem letu. Ta pregled je z besedo in glasbo imenitno in čustveno bogato opravil Jože Dobnik.

Del udeležencev na planinskem večeru PTT Ljubljana

Foto Tatjana Košir

Osrednja vsebina tega večera pa je bila naslednja:

46 članov, mladincev in pionirjev je prejelo značke transverzalnih poti in zlate značke planinskega društva PTT Ljubljana. 273 članov tega društva pa je že prejelo značke za prehojene slovenske, hrvatske, jugoslovanske in meddržavne transverzalne poti, od tega je kar 32 takih, ki so prehodili planinsko pot osvoboditve »Planine Jugoslavije, ki je prav gotovo najlepša, a tudi najtežja transverzalna pot v naši državi. To je kar lepa številka, če pomislimo, da je to pot doslej prešlo vsega skupaj 208 planincev. Ta skromna številka tistih, ki so to pot prehodili, potrjuje težavnost te poti. Predvsem gre tu za velike oddaljenosti teh vrhov, na dolgo in drago vožnjo do vznožja teh gorstev, na marsikje slabo označene poti, ki peljejo na te vrhove, na žige, ki jih na nekaterih vrhovih ni in jih je treba iskati v bližnjih mestih, pa do tega, da na veliki večini teh gorstev ni planinskih koč, da je treba zjutraj iz doline, pozno zvečer ali ponoči pa nazaj in da traja tura na kakšen vrh tudi 12, 14 ali več ur na dan. Precej vrhov je na prelomnici med mediteransko in celinsko klimo in so zato nenadne vremenske spremembe na dnevnem redu. Domačini pravijo, da so nekatera območja tudi domovanja divjih zveri in da ni varno sam hoditi po samotnih poteh. Zaradi tega je edino možen in

priporočljiv organiziran obisk te poti. Planinci PTT so v treh letih, vselej po 10 dni, obiskali vrhove planinske poti zunaj Slovenije in Hrvatske, te obiske pa so združili še z obiskom drugih gorstev ter zgodovinskih in kulturnih znamenitosti ob poti ter s srečanji s planinci PTT in PTT delavci ter drugimi planinci, predstavniki družbeno-političnih skupnosti, pripadniki JLA in prebivalci nekaterih krajev. Pohodi po planinski poti osvoboditve niso imeli samo planinskega pomena, temveč so na teh poteh krepili bratstvo in enotnost med našimi narodi, sodelovanje med PTT delavci in tovarštvo med planinci. S pohodi po Planinski poti osvoboditve bodo še nadaljevali, saj 38 članov že hodi, oziroma je že šlo na to pot. Ob tej priložnosti sta dva člana PD PTT Ljubljana prejela značko za udeležbo na treh partizanskih marših planincev PTT Jugoslavije. To so tridnevni pohodi po poteh, pomembnih za NOB, ki jih vsako leto v drugi republik organizira eno od planinskih društev PTT. Doslej je to značko prejelo 23 članov tega društva. Trije člani so prejeli značke Zasavske planinske poti Kumrovec—Kum, Škofjeloške planinske poti in Pohodne transverzale spominov občine Šiška. Tudi te poti po naši ožji domovini bogatijo obzorje obiskovalcev in prinašajo planinsko srečo. Primerne so zlasti, ker so blizu in hoja ni vezana z velikimi stroški.

Na predlog komisije za odlikovanje so članom PD PTT Ljubljana podelili tudi 9 zlatih značk PD PTT Ljubljana za dolgoletno delo v društvu. Zlato značko PD PTT Ljubljana je prejel tudi novi predsednik Planinske zveze Slovenije dipl. ing. Tomaž Banovec. Značko so mu izročili v zahvalo za vso dosedanjo pomoč in prijateljstvo do PTT planincev, s čestitkami za izvolitev in najlepšimi željami za uspešno vodstvo 100 000-članske slovenske planinske organizacije.

OBČNI ZBOR PLANINCEV V TOVARNI AERO V CELJU

Redni občni zbor, ki so ga planinci PD Aero iz Celja imeli 11. januarja, je pokazal, da je minulo leto minilo v kar živahnem planinskem delovanju v tej delovni skupnosti. Predstavniki MDO pa jim je podelil še plaketo za njihovo 15-letno uspešno delo. V razpravi je sodelovalo precej planincev. Sprejeli so tudi sklep, da zaokrožijo članarino na 100 dinarjev na leto. Predsednik društva je Roman Turk, podpredsednik Ivan Šuler, blagajnik Anka Kveder, tajnik pa je Dragica Višnar. V predsedniškem poročilu pa je med drugim zapisano tudi tole:

Le nekaj mesecev je mimo, ko smo uspešno zaključili naše petnajstletno delovanje, razvili društveni prapor in si s pobratenim društvom Ruše in planinsko sekcijo iz Cinkarne ob podpisu listin obljubili, da želimo skupno ohranjati tradicijo slovenskega planinstva, da želimo negovati etične in estetske nenapisane zakone človeka-planinca. Prav to je že danes pričujoče in vidno in gotovo potrjuje, da nismo pozabili

širiti pravega planinskega prijateljstva v svoji delovni skupnosti.

V vsej dobi smo imeli planinci posluh tudi za druga dogajanja, ki so bolj ali manj bila povezana s planinstvom. Bili smo navzoči na raznih prireditvah in svečanostih ter se tako zavedali, da ima naša planinska organizacija za samoupravno družbo večkratni pomen. Planinci smo bili solidarni tudi takrat, ko smo od svojih ne velikih sredstev odrezali kos in pomagali pri gradnji in adaptaciji planinskih domov. Pomagali smo Ledinam, Boču in tudi v prihodnje v tem ne bomo zatajili. Zbrali smo že veliko denarja za Kredarico, nabiranje sredstev in obveznic pa se nadaljuje. Tudi hude elementarne nezgode nas planincev niso obšle. Odrekli smo se tu in tam kakšnega izleta ali pa smo ga organizirali zgolj le iz lastnih sredstev-samoprispevkov; denarno pa smo pomagali ljudem ob potresu na Tolminskem in v Črni gori.

Ko že tako naštevam najbolj glavne stvari v našem delovanju, moram omeniti tudi našo organiziranost. Imamo svoje vodnike planinskih izletov, mentorje in vodje mladinskega odseka. Veliko pozornost posvečamo prav izletom in turam. Prehodili smo že na stotine kilometrov. Lani smo pričeli kot običajno z vzponom na Stol, ob Dnevu žena smo šli na Snežnik, sledil je izlet na Gorjance in na Trdinov vrh, prehodili smo dolgi pohorski del slovenske transverzale, bili smo na Begunjsčici, sledile so ture na Jalovec, Prisojnik in na Mojstrovko, prehodili smo venec vrhov Kamniških Alp in še vsak po svoje smo opravili vrsto lepih tur. Znova smo obiskali Triglav, Krn in Mangrt, prehodili eno najčudovitejših dolin ob vencu Tičarice, to je dolino Triglavskih jezer, bili smo na Ojstrici in Planjavi ...

Krepko smo pritisnili na pedala koles in smo šli iz Celja množično v lepo Logarsko dolino in naslednji dan nazaj. Želimo si, da bi tak lep in uspel izlet postal tradicionalen. Poleg kolesarjenja načrtujemo ponovna snidenja, se vidavamo na Pohorju in še tako utrujen obraz preblisne nasmeh in veselje ob ponovnem srečanju. Tako je bilo tudi letos 6. januarja, ko smo se udeležili svečanosti ob spominu tragično preminulega Pohorskega bataljona pri spominskem obeležju na Osankarici. Res je, da nas je več kot šesturna hoja utrudila, res je tudi, da je v gorah poleg naravnih lepot in doživetij — tudi največ resnice. Planinci smo tako po svoje srečni, v srcu pa poleg ljubezni do hoje v gore nosimo tudi upanje, da smo nam dodeljena sredstva tako porabili, da smo upravičili zaupanje slehernega člana našega delovnega kolektiva.

PLANINSKO DRUŠTVO ZABUKOVICA V LETU 1979

V Planinskem društvu Zabukovica se je ob koncu leta 1979 zvrstilo več prireditev. Tako so ob zaključku sezone izletov organizirali Večer transverzala. Popoldne se je zbralo blizu sto pionirjev; prisluhnili so poročilu o opravljenih transverzalah svojih vrstnikov. Pionirji Osnovne šole so v letu 1979 opravili Savinjsko in nato še Šaleško planinsko pot. Pričeli so z Zasavsko planinsko potjo. Prvi izlet je bil na Bohor. Spotoma so obiskali grob Ivanke Uranjek, po njej nosi njihov pionirski odred svoje ime, in muzej v Brežicah. Značilno za večino izletov planinske skupine je, da povežejo izlet z obiskom posameznih krajev, znanih iz NOB. Ob grobu Ivanke Uranjek in v muzeju v Brežicah so se seznanili z življenjem prve slovenske talke, kurirke PK KP, ki je bila doma v Grižah. Na zaključni prireditvi jim je udeležene odprave na Mount Everest, Ivč Kotnik, podelil značke za prehojeno Šaleško planinsko pot in imel predavanje o odpravi.

Zvečer se je zbralo prek 150 starejših članov. Pripravljena je bila razstava transverzalnih dnevnikov in druge literature. Iz uvodnega poročila je bilo razbrati, da je to že tretji zbor planincev PD Zabukovica. Prebrali so tudi poročilo o opravljenih transverzalah. Značilno za delo v društvu je, da planince usmerjajo na različne transverzale in da organizirajo skupinske izlete po transverzalah. Tako so izlet na Dan planincev združili z obiskom posameznih točk Štajersko-Zagorske planinske poti, izlet na osrednjo proslavo pri Duhu pa z obiskom posameznih točk Poti čez Kozjak. Te izlete organizirajo ob finančni pomoči Telesnokulturne skupnosti Žalec. Izlete vodijo planinski vodniki. Prvi, ki si je priboril pravico do srebrne značke »planinar-transverzalec«, je Miha Miklavc; prejel je srebrni znak ob svoji 60-letnici. Najbolj je obiskana Savinjska pot, doslej jo je prehodilo 179 članov, Zasavsko je prehodilo 64 članov, Koroško 52, Šaleško pa 57 članov. Skupno pa so prehodili transverzale: Snežnik—Snježnik, 32 članov, Samoborsko planinsko pot, 50 članov, Grebengrad, 48 članov, Kurirsko pot čez Dolomite, 55 članov itd.

V društvu je vedno bolj čutiti, da je nemogoče usmerjati delo iz enega samega središča. Zato ustanavljajo planinske skupine po organizacijah združenega dela. Prva je bila ustanovljena v Sigmii v Žalcu, 7. 12. 1979 pa je bil ustanovni občni zbor planinske skupine v Keramični industriji Liboje. Inicijatorji in vodje teh skupin so planinci, ki so doslej delovali v okviru vodstva društva, pri njihovem delu pa jim pomagajo planinski vodniki. Na občnem zboru planinske skupine KIL Liboje so društvo predstavili, govorili pa so tudi o pomenu planinske organizacije za rekrea-

cijo delovnega človeka. Organizirali so razstavo transverzalnih dnevnikov, transverzalnih značk in planinske literature. Za predsednika je bila izvoljena Zorka Godler, znana družbeno-politična delavka in navdušena za hojo po transverzalah. Po občnem zboru je Ivo Auberšek spregovoril o odpravi v Taškent.

Tudi ob dnevu šole in 10-letnici, kar šola deluje v novih prostorih, so pionirji izrabili priložnost, da so predstavili svoje delo. Pripravili so razstavo, v šolskem glasilu pisali o delu svoje pionirske planinske skupine in spregovorili o izletih, kot je bil npr. »Pohod po poteh decembrske ofenzive v Gornjo Savinjsko dolino«, ali o pohodih ob 35-letnici Kozjanskega odreda in po poteh I. celjske čete. S ponosom so poročali, da je samo v letu 1979 13 pionirjev prejel bronasti znak pionir-planinec, 4 srebrnega, eden zlatega, seveda pa bi bilo teh znakov še več, če bi vsak pionir pridno zapisoval svoje vtise v dnevnik. 30 pionirjev je opravilo planinsko šolo, 12 Šaleško pot, 50 jih je bilo na Bohorju, prek 50 najmlajših na Šmohorju itd. Njihovo delo vodi mentorica in planinski vodniki.

V društvu so slavili tudi lepo delovno zmago — napeljali so telefon na planinsko postojanko. Nemalo zaslug ima pri tem teritorialna obramba. Pripadniki voda teritorialne obrambe krajevne skupnosti so z prostovoljnimi delom postavili drogeve in postorili še druga dela. Sploh planinsko društvo tesno sodeluje z teritorialno obrambo. Pripadniki teh enot s svojimi izkušnjami in znanjem pomagajo pri vzgoji članstva o splošnem ljudskem odporu, planinci pa tudi sodelujejo pri različnih akcijah te enote. Ob akciji NNNP so bili mobilizirani v teritorialno obrambo in so kot poznavalci terena pomagali odkrivati »diverzante«. Zato ni naključje, da je vod prejel priznanje Meddruštvenega odbora planinskih društev »Savinjska«. Prvo priznanje, ki ga je podelil ta MDO.

Ob koncu leta so v društvu praznovali tudi tri jubileje. Skupaj z predstavniki družbenopolitičnih organizacij KS Griže, Svobode Liboje in Keramične industrije Liboje so pripravili sprejem Franca Kovača in Karla Podvržnika, ki sta praznovala 60-letnico, in dr. Verice Petković ki je praznovala 50-letnico.

Vsi trije so znani družbeno-politični delavci na kulturnem področju, poleg tega pa še navdušeni planinci.

Tov. Franc Kovač je bil med ustanovitelji Planinskega društva Zabukovica, je navdušen transverzalist, saj je svojo 60-letnico praznoval na vrhu Triglava. Je neumorni društveni delavec in za vzor mlajšim planincem.

Karel Podvržnik je oskrbnik koče na Homu. S svojimi organizacijskimi sposobnostmi je uspel, da je koča dobila prizidek, da je dobila novo opremo in zdaj še telefon.

Njegov cilj je še vodovod. Vedno je znal in še zna pritegniti članstvo k posameznim akcijam. Poleg tega vzorno skrbi za postojanko, ki je pod njegovim vodstvom postala ena najbolj priljubljenih koč daleč naokoli.

Dr. Verica Petković je pravi ljudski zdravnik. Predstavnik KIL Liboje je poudaril, da take zdravnice, ki bi tako znala prisluhniti delovnemu človeku, kot je ona, ni daleč naokoli. Čeprav rojena v Srbiji, se je ob obisku Bovca zaljubila v slovenske gore, se zaposlila v Sloveniji in navdušeno začela zahajati v gore. Je med tistimi, ki imajo največ transverzalnih značk. Poleg tega pa rada tudi sicer priskoči na pomoč, predava v tečajih prve pomoči itd.

Skratka trije jubilarji, trije zavzeti društveni delavci, ki vsak po svoje veliko pripomorejo k razvoju planinstva. Vsakdo deluje na svojem področju, vsakdo rad zahaja v gore. Tov. Kovač večkrat reče: »Čeprav sem kapelnik pri godbi, se ne morem odločiti, kaj imam raje, ali glasbo ali gore...« Tov. Podvršnik rad pristavi: »Rad zahajam v naše gore, med naše hribovce, ki so mi med vojno velikokrat nudili zavetje, tovarišica Petković pa nam odkriva tudi gore sosednjih republik.

V društvu se zavedajo, da je zaslužnih članov prav gotovo več. Če je le mogoče, se jim oddolžijo na skromen način, po planinsko. Tako so se recimo ob zlati poroki enega najstarejših članov Franca Vrhovnika priključili čestitkam.

Transverzale, delo z pionirji, jubileji, prostovoljno delo itd. so temelji na oblike dela v društvu in so tudi porok, da bo tridesetletnica, ki jo bodo v l. 1980 svečano, delovno praznovali.

J. F.

O DELU MO PLANINSKEGA DRUŠTVA V CERKNEM

V okviru PD Cerkno deluje tudi MO, ki vključuje mlade planince, od predšolskih otrok do mladincev.

Aktivno delujeta sekciji na osnovni šoli in v otroškem vrtcu. Mladinci, ki so že zaposleni, ali pa študirajo, hribolezijo bolj samostojno, v manjših skupinah.

Sekcija mladih planincev na šoli dela organizirano od leta 1975, ko sta mentorstvo prevzeli tovarišici Marija Uršič in Marija Miklavčič. Skupaj s člani odbora vsako leto sestavijo program, ki ga sprejmejo na občnem zboru mladih planincev.

Število članov se giblje od 250 do 300. Dejavnosti MO predstavljajo predvsem izleti. Vsako leto jih organizirajo okrog 10. Najmlajši planinci spoznavajo lepote Cerkljanske in Idrijske, starejši pa obiskujejo tudi višje vrhove.

Krajših izletov se navadno udeleži poprečno 30 do 40 otrok.

Na novo uvajajo tudi trim pohode, s katerimi bi radi v naravo privabili čimveč obiskovalcev.

Naše delo ni samo razvijanje veselja do obiska planin, pač pa tudi skrb, da bi naše okolje ostalo čisto. Na izletih vedno pazimo, da ne puščamo odpadkov za seboj. Vsako leto pa organiziramo po eno očiščevalno akcijo.

Že več let poteka tekmovanje za znak pionir-planinec. Vključenih je prek sto mladih planincev. Bronasti znak jih je doslej osvojilo 50, srebrni pa 7.

Najmlajši v vrtcu pod vodstvom svojih tovarišic tekmujejo za znak ciciban-planinec, ki ga je osvojilo že 85 cicibanov.

V zimskem času prirejajo za svoje člane predavanja z barvnimi diapozitivi. Pri tem jim največkrat priskočijo na pomoč starejši planinci. Ob prelepih slikah spoznavajo vrhove bližnje in daljne okolice, planinske živali in planinsko cvetje.

V letu 1978 so prvič organizirali planinsko šolo, ki jo je obiskovalo 20 slušateljev — učencev višjih razredov.

Vsako leto se do trije člani udeležijo enotedenskega tabora v organizaciji PZS. Pri dobljene izkušnje prenašajo na vse in pomagajo mentorjem pri izvajanju programa.

Zadnje čase je delo vedno bolj načrtno in usmerjeno k vzgoji kadrov. Prizadevajo si, da bi k sodelovanju pritegnili čim več mladincev, ki bi opravili tečaje za mladinske vodnike. Letos sta opravila tečaj za letne razmere prva dva.

O svojem delu mladi planinci redno poročajo na radiu Cerkno. Prispevke in fotoreportaže z izletov objavljajo na stenčasu. Pri izvajanju programa jih je prva leta vsestransko podpiralo matično društvo, šele zadnji dve leti je dal finančno podporo tudi TTKS Idrija.

Pri delu dajejo vedno več pozornosti razvijanju tradicij NOB in pripravam na SLO. Vsako leto se udeležujejo množičnega spominskega pohoda na Porezen. Na izletih obiskujejo spominsko obeležje in se seznajajo z dogodki iz vojnih dni.

Marija Uršič in Marija Miklavčič

NOVO 161. PLANINSKO DRUŠTVO

V soboto dne 26. januarja je zaživel novo planinsko društvo, ki ga sestavljajo člani delovne skupnosti Intertrade iz Ljubljane, imenovali pa so ga Planinsko društvo »Očnica«. Na ustanovnem občnem zboru, imeli so ga v planinskem domu na Rašici, so se domenili za delovni program, ko bodo organizirali prek dvajset zahtevnejših izletov pa tudi več rekreativnih pohodov v naravo, ki bodo namenjeni predvsem mlajšim planincem ter družinam z otroci. 50 članov, kolikor jih je bilo na tem zboru, je sprejelo pravilo, ki so v skladu s sta-

tutom Planinske zveze Slovenije, določili pa so tudi članarino, ki bo letos zaokrožena na 150 dinarjev.

Predsednik tega društva je generalni direktor Intertrada tovariš Bogdan Anžur. Planincem želimo, da bi opravili vseh dvajset načrtovanih izletov, da bi se čimvečkrat srečali v naravi, saj bi le tako potrdili to lepo zamisel, delovati po planinsko v planinski organizaciji tudi tam, kjer nam teče delovni dan.

J. Kmet

PLANINCI-ŽELEZNIČARJI NA KUMU (1219)

V zimskem hladnem vremenu je šlo osem planincev-železničarjev z železniške postaje Hrastnik prek Župe do Kuma. Snega je bilo vse več. Na vrhu našega cilja pa smo ga gazili že do meter globoko. Oddah-

nili smo šele, ko smo prišli na cesto Dobovec—Kum. Do planinske kočice smo prišli ob 16. Sprejel nas je oskrbnik s soprogo. V domu je bilo hladno, ker ni delalo centralno gretje. Tudi noč je bila hladna, pravzaprav zelo hladna, saj je težko spati pri —15° C. Ogrela nas je jutro in prekrasen razgled na Kamniške planine in na okoliške vrhove zasavskih gora. Mimogrede smo se oglasili tudi v počitniškem domu STT (Strojne tovarne, Trbovlje) in ugotovili, da je prenočišče v toplo zakurjenem domu cenejše kot na Kumu. Zakaj to? Tudi cene ostalih uslug so nižje. Po krajšem odmoru v tem prijetnem domu smo se spustili do Zagorja in se z vlakom odpeljali domov v Zagreb.

Bili smo zadovoljni, ker je Kum zmeraj zanimiv, čeprav usluge tokrat niso bile najboljše.

Josip Sakoman

IZ PLANINSKE LITERATURE

EVEREST '79

Koledar Everest '79 je izdala in založila Založba Borec v sodelovanju s Planinsko zvezo Slovenije. Ideja in oblika: E. Krnaič, tekst: Tone Škarja, fotografija: S. Belak, B. Pollak, D. Podbevšek, T. Škarja, M. Manfreda, F. Novinc, V. Matijevac, N. Zaplotnik, A. Štremfelj. Tiskala Tiskarna »Pomurski tisk«, Murska Sobota, 1979. let.

Tu naj torej nekaj zapišem o koledarju Everest '79. Kaj naj pravzaprav zapišem? Ocenno tega koledarja? Naj ga opišem, naj ga samo opišem? Naj ob njem razmišljam o vseh mogočih problemih, ki jih možnost nekega pisanja, kakor se razpre ob takem koledarju, ponuja?

Lahko bi sicer že s prvim stavkom zdrsnil v tekočo besedo, se izognil nizanju vprašanj, se znašel znotraj meje, o kateri se razmišlja, brez zabeležene misli, vztrajal v okolju, tu blizu, že sredi domačega. Toda pisava je čudno zavila. Začel sem z vprašanji, ki pogledujejo proti osnovi recenzijskega pisanja. Z nizanjem vprašanj, z razkritim drobom prikazovalske kuliserije, med razgaljenimi vzvodi proizvodne mašinerije teksta. Ne gre zgolj za kaprico pisatelja, ki se mu zdi zamalo, da bi njegov spis deloval pot potrošniški artikel minljivega slovesa, stimulans za vpeljavo navidezne potrebe, kulisa iz črk, ki jo bralec pri naveličanem prelistavanju sprepleta, potem pa zadovoljen zabriše v koš. Da bi v tem gledal tehnično inovacijo na ravni tovrstnih spisov, da bi se postavljaj z osredotočenostjo, z vztrajno raz-

redno zavestjo. Vsekakor malce tudi to. Toda predvsem je treba v tem razbrati možen pristop k taki publikaciji, kot je ta koledar.

Koledar! Namreč, zdi se dovolj nenavadno, da se je ravno koledar nekega dne, tik pred novoletnimi prazniki (kdaj pa, če ne ravno pred novoletnimi prazniki), znašel na moji mizi kot predmet knjižne recenzije. Zgodilo se je ravno to in v tem ne smemo videti nič neprimernega. Koledar Everest '79 (koledar je za leto 1980!) je več, kot pa zgolj običajen indeks dnevov in datumov, ki ga morebiti pestri še reklamiranje izdelkov podjetja, ki je koledar založilo in ga razposlalo svojim poslovnim partnerjem. Za razliko od koledarjev, ki nastopajo kot grafično in estetsko naravnanimi izveski, ki funkcionirajo že tudi na ravni vizualnega estetskega objekta, je ta koledar veliko širše zastavljen. V tem je videti le eno izmed komponent, ne sicer tisto, ki bi bila najmanj vračunana, nikakor pa ne izključno. To, da tej publikaciji rečemo koledar, se ima zahvaliti oblikovanju. Sicer pa ga lahko pojmujejo tudi kot poročilo, dokument o odpravi, fotografski album z odprave, pričo določenega ekonomskega podjetja. Ne smemo pozabiti tudi na to, kar bo v zgodovini tega naroda in v zgodovini nekega planinstva, alpinizma in himalaizma, ostalo zabeleženo kot »jugoslovanska smer na Everest«. Ravno v tem je velika naložba in kako naj razločim njen pomen, to vsekakor stoji v osredju tega, kar se v končni obliki ponuja kot ekskluziven koledar. Vendar bi me razmišljanje v sledi

tega problema odpeljalo predaleč proč od področja, ki ga osmišlja pomen nekakšne recenzije. Naj za zdaj samo opozorim na ekonomsko uspešnost tako preračunanega posega na trg slovenske publikacije.

Koledar je tehnično solidno opremljen (žal je treba tu opozoriti na malomarno tehnično izdelavo, saj je na fotografijah vse polno pack, lis, odbleskov, premikov), tekst, koledar in fotografije so oblikovani v skladno in enotno stran, ki je barvno zaključena. Poudarek je na slikovnem materialu, ki mu je dodeljeno tudi največ prostora. Fotografije, ki so jih prispevali posamezni člani odprave, so po svojih ambicijah in motiviki vmeščene na mejno področje med umetniškim, turističnim in dokumentarnim. Pri tem je treba še omeniti neko posebno področje, ki ga zaobjema tako imenovana planinska, alpinistična fotografija, ki v svoj okvir vedno zajema tudi človeka v spektakularnih momentih vzpona, pleze itd. Fotografije razvrščene v zaporedju napredovanja vzpona, v sklenjen tok pa jih povezuje tekst, ki ga je prispeval Tone Škarja. Tekst je jasen, jedrnat pisan, natančen in se ves čas strogo drži v sledi napredovanja odprave. Le tu in tam popusti in za kratek hip vderejo vanj stranski dogodki, fragmentirane meditacije, humor, stiske, težki trenutki (Marjonove roke in Grošljeve noge, ventili kisikovih bomb, Ang Pu itd.). Tekst in slike se dopolnjujejo, čeprav je treba dodati, da slikovni del na trenutke zakleca, kar je seveda razumljivo. Saj Everest '79 ni bil fotografska odprava. Naj povem še, da tekst ne poroča le o poti na goro in o osvojitvi vrha, ampak da gre za poročilo o odpravi kot celoti, o članih odprave, o organizaciji, o vsem delu, ki ga je bilo treba opraviti, da je odprava sploh krenila na pot, na zadnji strani pa so navedeni vsi, ki so kakorkoli prispevali in pomagali odpravi. Kar se tiče fotografij, bi rad povedal še to, da morda pogrešam fotografijo še same odprave, to je članov odprave in pa dejstvo, da ne razločim povsem, kakšni razlogi so botrovali (mogoče reprezentativnost ali monumentalnost posnetka), da urejevalci koledarja niso postavili na mesto velike fotografije osvajačev vrha fotografije prvenstvenikov (Zaplotnika ali Štremfija), ampak so tja postavili Belakovo fotografijo z Belakom in Ang Pujem (poslikal ju je najbrž Božić, tako menim). Kakorkoli že, koledar je imeniten založniški dogodek in nedvomno pomeni lep uspeh tako na področju tovrstnega publiciranja, kakor tudi čisto tržnega poslovanja, saj je v tem trenutku, ko to pišem, že razprodan. Vsaj dobiti ga ni mogoče nikjer več. Koledar predstavlja soliden izdelek, čeprav se pojavlja kot pionirsko zastavljena publikacija, ki je dosedanje raven tovrstnih izdelkov povzdignila na enakopravno raven s planinsko literaturo,

ki je v zadnjem času dosegla že kar visok status.

Pohvaliti je tudi treba Planinsko zvezo Slovenije pa tudi Založbo Borec, ki je s tovrstnim podjetjem nedvomno omogočila, vsaj nekaterim članom odprave, da v teh časih, ko se tudi gorstvo spreminja v donosno kupčijo, omogoči vsaj delno kompenzacijo sredstev, ki jih vlagajo povsem samoiniciativno v plezarijo, ki v tako zastavljenem podjetju, kot je bila odprava Everest '79, konec koncev preseže meje individualnega početja. Po poti, kakor jo razpira ta koledar, pa se bo nekega dne mogoče pokazala tudi možnost za modernejše zastavljeno odpravljanje v tuja gorstva.

Iztok Osojnik

NAŠE JAME, 20 (1978). Izdaja Jamarska zveza Slovenije, Ljubljana, 1979.

S skoraj enoletno zamudo je pred nami 20. letnik revije, ki že dve desetletji dostojno zastopa slovensko in tudi jugoslovansko speleologijo tako doma kot tudi na tujem.

Jubilejni letnik prinaša precej rezultatov najnovejših raziskav krasa in se z nekaterimi članki spušča tudi v teoretično speleologijo, kar pa bo jamarjem-amaterjem verjetno bolj tuja in težko dostopna tema.

V tem letniku srečamo poročila o dosežkih v Veliki ledeni jami v Paradani, v breznu pri Gamsovi glavi, v Golerjevem peklu in v breznu pri Leški planini.

O rezultatih hidrogeoloških raziskav v alpskem krasu poročata dva članka, s pojavom radona v slovenskih kraških jamah se ukvarja članek sodelavcev Instituta Jožefa Štefana.

Povsem teoretične narave je članek, ki razpravlja o speleometriji. Med manjšimi prispevki so tudi prispevki o tehničnih pripomočkih, ki pomagajo pri raziskovanju.

Obširnejša so poročila: Poročilo Komisije za velike kraške votline. Poročilo o zborovanju slovenskih jamarjev, junija 1978 v Idriji in Poročilo predsednika JZS na tem zborovanju. Iz drugih poročil je videti, da je aktivnost jamarjev precejšnja, saj so se udeležili prenekaterih mednarodnih in domačih srečanj.

Kot je navada, slede poročila o novejši književnosti in odmevi. Med jubileji najdemo spomin na visoko obletnico dr. V. Bohinca, v nadaljevanju pa spomin na jamarje, ki smo jih v zadnjem času izgubili. V dodatku je kazalo drugega desetletja Naših jam.

Kljub svoji kakovosti in razgibanosti pa revija še ni našla poti med bralce — ljubitelje narave — v tolikšni meri, kot bi to bilo želeli. Zato bralce Planinske Vestnika znova opozarjamo nanjo.

D. Novak

VARSTVO NARAVE

VAROVANJE ALP PRED GRADNJO NOVIH CEST

Takojšnje in dokončno prepoved gradnje vseh novih gospodarskih cest v Alpah je zahteval predsednik nemškega združenja za zaščito narave, prof. dr. Engelhardt. To je storil na otvoritvi akcije evropskega sveta 1979/80. Akcijo, v kateri sodeluje 21 evropskih držav, so organizirali pod naslovom »Zaščita živalskega in rastlinskega sveta in njuni naravnih življenjskih prostorov«.

Celotno področje Alp se kot edinstven počitniški prostor v zadnjih letih vedno bolj odpira in je zato tudi vse bolj obremenjeno. Predvsem velja to za gradnjo novih cest, v višjih legah zlasti s tako imenovanimi planšarskimi, gospodarskimi in gozdarskimi potmi. Takšne gradnje vse bolj utesnjujejo ali celo uničujejo še zadnje nedotaknjene prostore v gorskem svetu, ki so hudo ogroženemu živalskemu in rastlinskemu svetu še na voljo. Pri tem je treba povedati, da je zdaj na Bavarskem že ogroženih 50 % še obstoječih vrst sesalcev, plazilcev, dvoživk in rib, posebno hudo pa je ogrožena kar polovica teh živali.

M. A.

ZIMSKA OLIMPIADA 1988 NA BAVARSKEM

Po Oberstdorfu in Garmisch-Partenkirchnu sta se začeli zdaj potegovati za izvedbo zimske olimpiade 1988 deželi Berchtesgaden in Chiemgau. Obe omenjeni področji bi se radi z resno kandidaturo vključili v tiskovno vročico, ki bi jima zagotovila brezplačno reklamo. Uradna ponudba nacionalnemu olimpijskemu komiteju (NOK) predlaga naslednje: Tekmovanje v smuku v Berchtesgadnu bi bila na pobočjih Jennerja (zaščiteno področje), Ruhpoldinga ali Schlechinga, kjer pa bi bilo treba obe progi še posebej zato urediti. Veleslalom in slalom bi priredili v Berchtesgadnu, smučarske teke in kombinacijo pa v kraju Reit im Winkl. Proti vključitvi Geigelsteina, kjer leži Schleching, so se v zadnjih šestih letih izrekla že vsa združenja za zaščito narave, med njimi gorska straža, združenje za zaščito gorskega sveta, prijatelji narave in številni drugi. Predvsem zelo odločna državljanska pobuda »Rešite Geigelstein« ne dovoljuje nobenega dvoma, da bi tudi olimpiada, ki enkrat samkrat zagotavlja velik obisk in polne blagajne, nikakor ne bi smela uničiti zadnje lepe cvetlične gore v deželici Chiemgau.

M. A.

SMUČARSKE PROGE ŠKODUJEJO GORSKEMU GOSPODARSTVU

Tretja ministrska konferenca za zaščito okolja je pred leti naročila pri Alpskem inštitutu posebno študijo o škodi ali ugodnih vplivih, ki jih imajo smučarski tereni na kmetijsko in gozdarsko dejavnost v gorskem svetu. Ta študija je nedavno tega izšla v knjižni obliki (kot 12. zvezek), prinaša pa nenavadno zanimive podatke, ki jim bodo morali v enaki meri prisluhniti gorski kmetje in zaščitniki narave. Raziskovalska študija namreč z znanstveno natančnostjo prikazuje in ugotavlja sedanje stanje. Najvažnejša ugotovitve: ohranjanje zelenih kmetijskih površin pomaga pokrajini, smučarske proge pa v vsakem primeru škodujejo in tudi zmanjšujejo pridelek na teh gorskih zemljiščih.

Tako so raziskovalci med drugim ugotovili, da na urejenih smučarskih progah površinsko odteče skoraj polovica vseh padavin, kar seveda škoduje vodnemu gospodarstvu in je drago za davkoplačevalce, ki morajo pokrivati stroške za urejanje hudournikov. V primerjavi z urejenimi smučarskimi progami znaša na pogozdenih površinah pri enakem naklonu in drugih enakih pogojih površinski odtok le 7,5 %! Smučarske proge premorejo v poprečju profilno globino 30 cm, ta pa znaša pri najbolj skopih gorskih travnikih že 79 cm. Medtem ko lahko urejene smučarske proge zadržijo le 132 mm padavin, so v enakih razmerah namerili na najbolj bornih gorskih travnikih kar 454 mm zadržanih padavin. Nadaljnje ugotovitve te študije se nanašajo predvsem na povezanost med krčenjem gozdov in povečevanjem površin, ki jih ogrožajo plazovi in hudourniki.

M. A.

LAPONCI SE BOJUJEJO ZA DOLINO ALTA

Kot poroča Evropska ekološka akcija Ecoropa v Bruxellesu se Laponci z glavnimi stavkami in demonstracijami vse bolj žilavo bojujejo za dolino Alta, ki leži v osrčju Finnmarke. V tej dolini naj bi namreč v bližnji prihodnosti zgradili velik hidroenergetski sistem, s čimer bi uničili še zadnje nedotaknjeno pokrajino, ki je v celotni Skandinaviji na voljo čredam severnih jelenov.

S tem v zvezi Ecoropa opozarja, da bi pridobljeno električno energijo v pretežni meri uporabljale velike kemične in alumijske tovarne. Na Norveškem porabijo na glavo prebivalca štiri do petkrat toliko

elektrike kot na primer v Zvezni republiki Nemčiji ali v Franciji, vendar se ta podatek nanaša skupaj na industrijo in gospodarstva.

Ecoropa nujno prosi za podporo nor-

veškim varuhom narave. Pri tem predlaga, da bi pošiljali protestna pisma in da bi bojkotirali komercialni turizem na Norveškem.

M. A.

ALPINISTIČNE NOVICE

NOVA DOLOČILA ZA ODPRAVE V ANDE

Instituto Geológico y Metalúrgico (INGEMENT) je v zvezi s številnimi nesrečami alpinistov v Cordillera Blanca izdal nova določila, ki veljajo za vse odprave v perujske Ande.

Alpinisti, ki se želijo povzpeti na tem področju na posamezne gorske vrhove, se bodo morali poslej prijaviti pri poslastištvi svojih držav, razen tega bodo morali pustiti pri pristojnem regionalnem uradu INGEMENT naslednje podatke:

Imena in starost vseh udeležencev odprave, krvno skupino vsakega posameznika, ime odgovornega vodje odprave, imena morebitnih perujskih vodnikov in nosačev ter podroben program odprave. Za vzpone v gorstvih Cordillera Blanca in Cordillera Huayhuash se je treba obrniti na naslednji naslov: INGEMENT — Huaraz, Jr. Guzmán Barrón, 582, telefon 2548, Huaraz — Peru.

M. A.

50-LETNICA MONTAÑEROS DE ARAGÓN

V oktobru 1979 je slavilo društvo »Montañeros de Aragón« 50-letnico svojega obstoja. To društvo je eno najstarejših v Španiji, šteje pa zdaj skoraj 2000 aktivnih članov. Montañeros de Aragón so bili med drugim začetniki smučanja v Pirenejih. Že pred špansko državljansko vojno so si zgradili svoje zavetišče v Candachúju, ko so v preostali Španiji komaj vedeli za smučanje, smučarskih zavetišč pa še sploh niso poznali. Pozneje zgrajene kočice in domovi so odločilno prispevali k razvoju sodobnega španskega gornišstva in plezalstva.

M. A.

ALPINIZEM NA HRVATSKEM

Na Hrvatskem deluje šest alpinističnih odsekov (AO Mosor Split, AO PD Kamenjak Rijeka, AO Ravna gora Varaždin, AO PDZ Velebit Zagreb, AO PD Zagreb-Matica, AO PD Željezničar Zagreb) in trije podod-

seki (pri PD Dubovac, Karlovac, PD Klek, Ogulin in pri PD Petehovac, Delnice). Delo koordinira komisija za alpinizem pri Planinski zvezi Hrvatske. Vsi AO vsako leto organizirajo alpinistično šolo po enotnem republiškem programu.

Med drugimi letošnjimi akcijami komisije za alpinizem sta bili najbolj uspešni ledeniški alpinistični tečaj pod Grossglocknerjem z 18 udeleženci in odprava na Mount Kenjo s 15 udeleženci iz vseh AO. Neposredni cilj odprave je bil vzpon po ozebniku Diamond, kar je uspelo dvema navezama. Osvojena sta bila tudi oba glavna vrhova (Nelion in Patien 5199 m) in opravljeno 27 vzponov. Odprava pomeni glede na priprave, organizacijo, potek in uspehe izreden napredek v hrvatskem ekspedicionizmu.

Izredni uspehi so bili doseženi na alpinističnem taboru v Centralnih Alpah nad Chamonixom. Organiziral ga je AO Zagreb-Matica, sodelovalo je 13 udeležencev.

AO Mosor je organiziral lastni ledeniški tečaj z 12 udeleženci. KA PSH dvakrat na leto organizirajo sestanek z vsemi načelniki AO. Poleg tega deluje tudi ožja komisija za alpinizem, ki jo sestavljajo predsednik KA, vsi načelniki zagrebskih AO in predstavnik planinske zveze iz Zagreba. Letos so v organizaciji visoke šole za telesno kulturo in planinske zveze iz Zagreba začeli seminarje in študij za alpinistične inštruktorje. Vsem uspešnim udeležencem bosta dovoljenje za inštruktorско delo izdala zagrebska telesnokulturna zveza in visoka šola za telesno kulturo. Med drugimi problemi komisije za alpinizem Hrvatske je tudi slaba obveščenost o delu komisije za odprave v tuja gorstva in koordinacijske komisije za odprave pri Planinski zvezi Jugoslavije.

Pregled vzponov v Centralnih Alpah:

— Ozebnik Couturier in smer Boivin Garrou-Cordier v SV steni Aiguille Verte (16. 7., Krešo Kučinić, Pavle Vranjican).

— Švicarska smer in SSZ greben Les Courtes (18. 7., Krešo Kučinić, Pavle Vranjican).

— Col de l'Aiguille Verte, S stena (24. 7., ista plezalca).

— Z stena Mont Blanc du Tacule-Triangle (17. 7., Davor Butković, S. Marinac).

— S stena Aiguille d'Argentière (20. 7., Davor Butković, Vlado Mesarić).

— Davor Butković je poleg tega sam opravil naslednje vzpone: Ozebnik Couturier (24. 7.), Via nuova (24. 7.) in smer Contamine—Payot (25. 7.) vse v Aiguille Verte, SZ steno, poleg tega tudi Whymperjev ozebnik v južni steni; prvenstvena Hrvatska smer v SZ steni Les Courtes (700 m, 50—55°, IV, 23. 7.) in SZ stena istega vrha (24. 7.), S stena Aiguille de Triolet (Lachenalova varianta, 26. 7.).

Miroslav Pleško

(Alpinistični Razgledi 2, 79)

ŠE ENKRAT O RHM

1968. leta je bilo na vrhu Titlisa ustanovljena ženska alpinistično združenje »Rendez-vous Hautes Montagnes«. Ustanoviteljica in predsednica združenja je baronica Felicita von Reznicek — zelo prijetna in vitalna 74-letna gospa, po rodu Avstrijka, sicer pa živi v Engelbergu v Švici. Podpredsednica je Nadja Fajdiga — naša znana in tudi v tujini zelo priznana alpinistka. Članstvo narašča leto za letom in klub združuje danes že več kot 200 alpinistk z vsega sveta.

Zadnje srečanje je bilo od 1. do 7. julija lani v Dauphineji s središčem v mestu Briancon. Udeležilo se ga je okrog 70 alpinistk iz 11 držav s treh celin. Med njimi so bila tudi znana imena, na primer Vanda Rutkiewicz, prva Evropejka na Everestu, Simone Badier, odlična francoska plezalka, sicer pa pariška profesorica fizike, Agnes Couzy, hčerka znanega že pokojnega francoskega alpinista Jeana Couzyja, Loulou Boulaz, Jeanne Franco ter še mnogo drugih alpinistk starejše in mlajše generacije.

Na nesebično pobudo podpredsednice Nadje Fajdigove smo bile Jugoslovanke številno zastopane. Poleg nje smo sodelovale: Irena Markuš (AO Kamnik), Vanda Reščič-Sušteršič (AO Mengeš), Barbara in Marija Perčič (AO Kranj), Marička Sabolek (Akademski AO), Gita Vuga (AO Železničar), Marjana Šah (AO Celje) in Slava Mrežar-Suhač (AO Matica). Že prvi večer smo navezale stike zlasti z mlajšimi udeleženkami srečanja. V enkratnem, prijateljskem vzdušju so se stiki še utrdili.

Najvišje ležeče mesto v Evropi Briancon (1326 m) nas je v čudovitem vremenu lepo sprejelo. Zdelo se je, da nam hočejo v tednu dni razkazati vso Dauphinejo. Bilo je naporno, saj ni ture, ki bi trajala manj kot 10 ur.

Alpinistke smo bile razdeljene v dve skupini: plezalko in sprehajalko. Mlajše smo se seveda lotevale plezalnih tur,

starejše pa so se udeleževale tur, za katere ne bi mogli reči, da so ravno sprehajalne, saj je treba znati uporabljati vrvi, dereze in cepin. Jugoslovanke smo opravile 25 vzponov, ki sodijo med najlepše v tem masivu. Najpomembnejše pa je, da smo postale članice kluba in navezale stike z alpinistkami iz vsega sveta. Doživetij je bilo kar preveč za en sam teden.

Namen teh srečanj ni plezanje ekstremno težkih smeri, temveč navezovanje stikov in utrjevanje starih prijateljskih vezi, nekakšno družabno srečanje, povezano s spoznavanjem drugih dežel in gorstev.

Pregled vzponov:

Barre Noir des Ecrins (2. 7., 45—50°, 500 m) — Mrežar, Sabolek, Vuga, Šah, sestri Perčič, Reščič, Markuš.

Arête de Sialouze (4. 7., IV, V) — Mrežar, Sabolek, Vuga, Šah, sestri Perčič, Reščič, Markuš.

Pic du Rêplat — smer Chèse (V, IV, 6. 7.) — Markuš, Mrežar, Šah.

Prečenje celotne La Meije (6. 7.) — Vuga, Sabolek, sestri Perčič, Arête des Cinèastes (III, IV) — Sabolek, Cathy Woodhead (Velika Britanija).

Pointe Louise — Nadja Fajdiga, Janez Šušteršič.

Z odličnimi vzponi so nas naše alpinistke res častno zastopale. Njihovo sodelovanje je bilo precej odmevno tudi v tujini. Za pomoč pri vsem seveda velja posebna zahvala pobudnici obiska naši znani alpinistki Nadji Fajdigovi.

Komisija za alpinizem

(Alpinistični razgledi 2, dec. 79)

NEUCHATELSKA ODPRAVA NA SISNE HIMAL (ZAHODNI NEPAL) V LETU 1980

Več kot dve leti so se alpinisti v neuchateljski alpinistični sekciji ubadali z željo, da bi obiskali himalajsko gorstvo. Šele podpora sklada Luis Marcel Kurz, ta sklad vzpodbuja predvsem odprave v Himalajo, je dala prve otipljive možnosti, da to željo tudi uresničijo. Lotili so se priprav in začeli so iskati tudi najbolj ustrezen cilj v Himalaji. Končno so se zedinili in so izbrali doslej še neosvojeni vrh Mt. Sisne v Zahodnem Nepalju in so zanj, po hudih mukah, administrativnih zapletih in intervencijah, dobili že tudi dovoljenje.

Mt. Sisne spada v sklop Kanjiroba Himal in je v predelu, ki ga imenujejo tudi »Dežela brezimnih gora« in je visoka 6624 metrov. Višina za himalajske pojme ni vrtoglava, toda dejstvo, da je ta gora na zelo težko dostopnem področju, ustvarja že zadosten razlog, da so se zanj odločili. Odprava šteje sedem članov in

čprav med njimi, tako pravijo, »ni Mes-snerjev«, imajo dovolj plezalskih izkušenj in jih veže tudi tesno tovarišstvo, tako da upajo na uspeh. Pokrovitelj te odprave je Fondation suisse pour les explorations alpines (Švicarski sklad za alpsko raziskovanje), zdoma pa bo približno dva meseca, na pot pa je šla v marcu.

B. B.

POLJSKA: DHAULAGIRI BREZ ZMAGE

15 mož, kolikor je sestavljalo odpravo Visokogorskega kluba Gdynia-Gdansk, je nameravalo premagati Dhaulagiri (8167 m) s severa. Moštvo je vodil Gerard Ma-laczynski, eden izmed udeležencev te odprave pa je prišel kot gost iz Združenih držav (Alex Bertulis). Še pred odhodom je imela odprava kar precej skrbi, kajti skoraj vsa oprema jim je v pristanišču v Karačiju na ladji zgorela. Tako so morali vso opremo in hrano ponovno nadoknadi. Bazno taborišče so postavili 4600 metrov visoko in sicer 1. septembra 1979, na ledeniku Mayangdi. Goro so naskočili že 5. septembra in sicer prek znane hruškaste žmule ter postavili prvo taborišče v višini 5600 m, 14. septembra pa že drugo na višini 6000 metrov, 28. septembra tretje na višini 6700 metrov in sicer ob spodnjem robu »hruške«, 1. oktobra pa zadnji, četrti tabor na višini 7400 metrov in sicer na gornjem robu »hruške«. Vreme jim ni bilo vseskozi naklonjeno. Pri prodiranju na vrh so dosegli 12. in 13. oktobra greben na višini pri-

bližno 7750 metrov (najprej je bil to Wacław Otręba sam, potem pa še Wacław Fiut in Wojciech Kurtyka). Orkanski vihar in močno sneženje pa sta onemogočila nadaljnje napredovanje. Med 29. septembrom in 3. oktobrom 1979 sta Kurtyka in Fiut v visokem alpinističnem stilu poskušala preplezati nevarno vzhodno steno v Dhaulagiriju. Dosegla sta višino 6200 metrov; ob nenadni spremembi vremena sta se komaj mogla vrniti v bazni tabor. 20. oktobra je odprava zaključila delo. In namig naslednikom: Poljaki so želeli tako imenovano »hruško« premagati v enem naskoku, ko pri tem niso šli v levo (kot je to običajno), temveč so jo želeli premagati z desne strani.

Józef Nyka

PLANINSTVO V LITVI

Litvanski alpinizem je star šele 20 let, toda število vzponov raste iz leta v leto. Litvanski klubi obiskujejo gore in vrhove v osrednji Aziji, kjer imajo v tem že več prvih vzponov na vrhove tamkajšnjih gora: Pik litvanske SSR, Pik litvanskih planincev, Pik Žalgiris. V poletju lani so bili člani kluba Žalgiris v dolini Altyń-Arašan v pogorju Tien-šan, kamor najbrž še ni stopila človeška noga. Ob 400-letnici univerze v Vilni so poimenovali dva štiri tisočaka v Pik Vilnius in Pik Mažvydas (Martynas Mažvydas je bil izdal prvo litvansko knjigo).

Józef Nyka

RAZGLED PO SVETU

PLAZOVI — SMRTNA NEVARNOST

Najnovejši razvoj se nagiba k turnemu smučanju. To je nesporno. Če je verjeti podatkom, ki jih dajejo trgovine s športnimi potrebščinami, potem bo v tej zimi v gorah veliko turnih smučarjev. Nastaja vprašanje, kakšne so njihove možnosti, da se izognejo največji zimski nevarnosti — plazovom?

Pojasnjevanje, informiranje in posebno šolanje, to je v boju proti smrti v plazju, je vsekakor največjega pomena. Uradna poročila o plazovih so vsekakor zelo dobra orientacija. Ljubitelji globokega snega in alpski smučarji si morajo nabrati tudi veliko osebnega znanja, preden gredo na takšne ture, kajti krajevne snežne razmere in nevarnost plazov se lahko precej razlikujejo od uradnih poročil — v pozitivnem in negativnem smislu.

Za krajevno ocenjevanje nevarnosti plazov je velikega pomena natančno poznavanje osnovnih elementov, ki vplivajo na nastajanje plazov: oblike terena, snežne odeje in vremena.

V nevarnosti je praktično sleherni, ki se pozimi podaja v gore. Tistih nekaj stavkov, ki jih planinec prebere o nevarnosti plazov, ali pa elektronski detektor, ki naj opozori reševalce, kje v plazju naj bi bil zasuti planinec, to še ni popolna varnost pred plazovi. Pripravljeni moramo biti, da se bomo znali učinkovito spoprijeti s to največjo nevarnostjo zimskih razmer v gorah. Morda bi bil v takih primerih najbolj ustrezen tečaj za vse tiste, ki so namenjeni na turo, saj vendar nima vsak sreče, da bi vzel s seboj izkušenega tovariša. Vsekakor bi se na takih tečajih seznanili z najpotrebnejšim. Na primer tole: najbolj nevarna so pobočja, ki so nagnjena

za 25 do 45 stopinj. Statistična ugotovitev o pobočjih, rebrih, pravi, da so glavni razlog za plazove vremenski preobrati, nestabilni snežni nanosi in zasnežene senčne površine. Grape, žlebovi, struge ter jarki veljajo za potencialna plazišča. Manjše zaplate so idealni prostor za nastajanje najbolj nevarnih plazov. Gladka pobočja, pašniki in razredčeni gozdovi so idealna drsišča za snežno odejo. Svetli gozdovi, na primer macesnov, so zelo nezanesljivo varstvo pred plazom. Nekaj je vsekakor treba vedeti tudi o snežni odeji. Zato nekaj nasvetov ne bo škodovalo: če je vsaj pol metra snega, potem je snežna odeja tako dober izolator, da je na tleh okoli 0 stopinj. Nizke zunanje temperature zaradi tega pogosto povzročijo močne notranje temperaturne spremembe, zaradi česar nastane nevarni »plazeči se sneg«. Če na površino zapade nov sneg, je treba računati z veliko nevarnostjo širokih polzečih snežnih polic. Debele, dobro utrjene snežne plasti (najpogosteje na sredi snežne odeje) veljajo za zanesljive.

ln še vreme: stopnja nevarnosti plazov po novih snežnih padavinah narašča po dosežanih opazovanjih in izkušnjah takole: 10 do 30 cm snega — nevarnost zunaj običajnih smučarskih prog, 30 do 50 cm novega snega: zmerna do precejšnja nevarnost, več kakor 50 cm novega snega — odsvetovati je treba vsak načrt za smučarske ture v takšnih vremenskih razmerah.

Po izdatnejših snežnih padavinah je treba tudi pri najlepšem vremenu vsaj za dva dni odsvetovati smučarske ture (varnostni dnevi). Veter velja za graditelja snežnih plazov. Zameti, posebno na vzhodnih pobočjih, so še posebno nevarni. Tudi nenadni prodori toplega zraka povečujejo nevarnost plazov. Tudi popoldanska ohladičev ne zagotavlja popolne varnosti. Samo res mrzla noč utegne snežne mase zadovoljivo utrditi. Najbolj varno ob vsem tem je svarilo pred snežnimi plazovi. S takim svarilom je namreč natančno povedano, da je treba posvetiti vso pozornost uradnim sporočilom o plazovih in jih upoštevati. Še nekaj primerov, ki še posebej veljajo za ljubitelje smučanja po novem, globokem snegu in za smučarske ture:

Ob sicer zadovoljivih pogojih za smučarske ture naj bi veljalo še naslednje svarilo: v neposrednem okolju je pri smučarskih turah le treba računati z nevarnostjo snežnih polic, čeprav je ta nevarnost majhna. Pogojno nevarne razmere na terenu je mogoče takole opisati: na turah nad gozdno mejo je treba na zasneženih severnih in vse do vzhodnih pobočjih računati s povečano nevarnostjo snežnih plazov. Smučarske ture na takšem terenu terjajo izkušnje alpinista, poleg tega pa je treba premišljeno izbirati poti.

Če nekje ni posebnega svarila glede plazov, je treba upoštevati izkušnjo, da so izpostavljena vzhodna zasnežena pobočja zelo sumljiva.

Četrta in najpomembnejša ugotovitev pa pravi, da je treba odsvetovati smučarske ture in vožnjo po globokem, nesteptanem snegu. Če je svarilo tako oblikovano, potem je treba verjeti, da gre za razmere, ki so vsaj »akutne«, če že ne »katastrofalne«!

Ob vsem naštetem je treba še pripomniti, da so kljub vključevanju elektronike v reševanje žrtev izpod plazov žalostne številke, ki se nanašajo na žrtve, visoke in se nikakor ne marajo znižati.

Poskus, da bi planince, ki jih je zasul plaz, odkopali še žive, je treba oceniti za nedovoljiv pa čeprav reševalci vedno veliko storijo, da bi bili takoj na kraju nesreče. V tekmovanju s smrtjo je doslej skoraj vedno zmagal — snežni plaz!

F. L.

NA SMUČARSKIH TEČAJIH TUDI O NEVARNOSTIH PLAZOV

Številne nemške smučarske šole bodo prvič v letošnji zimi vključile v programe smučarskih tečajev tudi seznanjanje z nevarnostmi in nastankom snežnih plazov. Posebej bo to veljalo za vse tečaje turnega smučanja, saj se prav taki smučarji na svojih visokogorskih poteh pogosto znajdejo v hudi nevarnosti zaradi snežnih plazov.

Da je bila uvedba takšnega pouka nujno potrebna, dokazuje zlasti vse hitreje naraščajoče število nesreč, ki jih povzročajo snežni plazovi. Zgolj v Avstriji je izgubilo življenje v zadnjih 7 letih kar 114 smučarjev zaradi snežnih plazov. Zanimivo pa je, da je bilo med njimi le 40 pravih turnih smučarjev, vsi drugi pa očitno niso želeli ali hoteli upoštevati opozoril, da je prepovedano smučanje zunaj urejenih prog. Sicer pa tolikšno število nesreč niti ni posebno veliko, če pomislimo na množice smučarjev, ki se brez najmanjšega znanja o nevarnostih v visokogorskem svetu podajajo v globoki sneg celo na takšnih izpostavljenih krajih, ki se jim izkušeni turni smučarji že na daleč izognejo. Pouk o nevarnostih snežnih plazov skušajo v okviru posameznih smučarskih tečajev izpeljati kar najbolj nazorno, se pravi na posebno izpostavljenih opozoriščih, kajti le v takšem primeru bodo opozorila vsaj nekoliko več zalegla.

M. A.

POŠTA Z MONT BLANCA V NEMČIJO V 30 LETIH

Gre za pošto v letalu, ki je 3. novembra 1950 letelo iz Kalkute v Ženevo in se v višini 4700 m razbilo v Mont Blancu. Francoska visokogorska žandarmerija je šele zdaj naletela na pošno vrečo na ledeniku Bossons. Dva naslovnika v Nemčiji sta med tem umrla.

T. O.

DETASSIS V HIMALAJI

Bruno Detassis, 69, je eden izmed prvih italijanskih »sestogradistov«, to je plezalcev-ekstremistov. Konec l. 1979. je odri-nil na Tang (7647 m) sredi skupine Anna-purna Himal. Znan je bil tudi po svoji alpi-nistični opre-mi. Že pred 50 leti je naredil plezalsko kladivo s kovinskim ročajem, ki ga je na obeh straneh obložil z lesom. Upo-rabljal ga je na večini svojih prvenstvenih vzponov, ki še danes uživajo velik ugled.

T. O.

CESARE MAESTRI NE BO VEČ PLEZAL

To ni zadnja novica, saj o njem že nekaj let ne beremo, da bi se silil v plezalske smeri. Zadnje čase se je vdajal podvod-nemu lovu in tu se je srečal z nesrečo: Harpuna mu je razmesarila roko, ki se je vsaj dve desetletji izkazala kot ena naj-boljših za dolomitske vertikale in druge najtežje stene na Zemlji. Poročila govore, da Maestri to še kar dobro prenaša.

T. O.

TRI NAJVIŠJE

Ženske namreč, ki so prišle na vrh Eve-resta. Tri so: Wanda Rutkiewicz, Poljakinja, Junko Tabei, Japonka, in Phantog, Tibe-tanki. Od vseh treh smo v prejšnjih letih poročali. Njihova imena so šla po pravici širom po planetu.

T. O.

JAPONCI NA EVEREST PO KITAJSKI SMERI

Kitajci so se poskusili z Everestom dva-krat (1960 in 1975). Razumljivo je, da se za vzpon na Everest iz Tibeta zanimajo mnoge alpinistične sile, vendar Kitajci z dovoljenji ne razsipajo: Prvi njihovi gostje bodo Japonci in Nemci, interesentov pa je že zdaj desetero.

T. O.

ŠE ENA NOVA SMER V FITZ ROYU — SOLO

Ni povsem nova, vendar je zamuda pri po-ročilu opravičljiva. 19. 2. 1979 je v Evropo prišla novica, da je Italijan Renato Casa-rotto, zadnja leta zelo odmevajoče plezal-sko ime, preplezal severovzhodni steber Fitz Roya. Konec leta 1979 so prišle v Evropo podrobnosti. Casarotto se je z gospo Goreto in tremi prijatelji utaboril v Fitz Royu. Potem so znosili material v vznožje stebra, trije možje so se vrnili v Italijo, Goreta pa je pazila na bazni tabor ob Rio Bianco (750 m).

Renato Casarotto je v stebru pripel 1000 m vrvi — dela je bilo za več dni — in 19. febr. 1979 stal na vrhu Fitz Roya. Amerikanci so pod vodstvom Johna Brid-wella iz Kalifornije ponovili v Cerro Torre (3128 m) smer, ki jo je »izdelal« Cesare Maestri z električnim svedrom — »svedr-sko smer«. V vznožju »ledene gobe« so našli Maestrijevo »vrtalni stroj« in zato sklepali, da Maestri ni prišel na vrh. V istem času so tudi Italijani hoteli ponoviti Maestrijevo smer. Po 45 dnevih težkega »dela« so odšli, ne da bi stopili na vrh.

T. O.

300 m VISOKA STENA MT. LOGAN

Gora Mt. Logan je izpostavljena klimi bliž-njega Tihega Oceana, nenadnim viharjem, ki si slede z majhnimi presledki. Zato se je gora alpinistom dolgo upirala. Od 14. do 30. junija 1979 so po več neuspelih poskusih v zadnjih letih le uspeli John Lauchlan, Jim Elzinger, Allen Burgess in Raymond Jotterand. Jugoahodno steno so plezali z lahko opremo in s hrano za 20 dni. Če bi bilo prišlo do nenadnega viharja, bi bilo utegnito priti do katastrofe. Pri sestopu z vrha na drugo stran so navezali smuči, ki jim jih je na vrh dostavil helikopter.

Mount Logan, 5951 m, najvišja kanadska gora, leži sredi narodnega parka Kluane. Vzpon na goro je možen samo z dovolje-njem uprave tega parka. Park ima 22 000 km² površine.

T. O.

POLJAKI V CORDILLERA BLANCA (PERU)

Alpinistični klub Katowice je l. 1978 s 13 možnimi plezal v Beli Kordiljeri. Novo smer po južnem rebu na Cerro Hualpa (5490 m) sta plezala Andrzej Olszewski in Ryszard Warecki. Vzhodno steno Huandoy Este (6030 m) so prvi preplezali Kulig, Pav-lowski in Zyzak. Direktno od Laguna Pa-rón je ista naveza kot prva priplezala Aguja Nevada Sur. Vršno piramido so ocenili s V. Direktno z jezera Paron sta Kulig in Pav-lowski od 6. do 8. sept. 1978 preplezala kot prva zahodni greben Piramide Garcilaso (5885 m) — ves čas po snegu in ledu, čez opasti in ledne navpične tvorbe. Sestopila sta po prepadni severozahodni steni.

T. O.

HELI SMUK V ALPAH

Dve turistično močno razviti državi doslej nimata enakega stališča do formule: S strojem navkreber, s smučmi navzdol. Švi-carske oblasti so se odločile poslušati varuhe narave, planince in turiste: omejile so helikopterske polete s tem, da so v svojih Alpah skrbno odbrale mesta, kjer

»heli« sme pristati. Če pilot tega ne upošteva, je kaznovan z do 20 000 šfr., kar pa res niso mačje solze, vsaj za pilota ne. Sicer pa — to je še predlog, ki ga vlada še ni potrdila. Planinska organizacija predlog podpira. Avstrijska planinska organizacija pa ni tako odločna.

T. O.

NARODNA (ETNIČNA) STRUKTURA V NEPALU

V »Alpinismusu« 1979/11 je izšlo nekaj zelo informativnih člankov o Nepal, kamor so zdaj že desetletja obrnjene oči alpinistov vsega sveta. Jugoslovani spadamo med tiste, ki so Nepalcem prinesli pomemben prispevek za gospodarski, turistični in kulturni napredek te nerazvite dežele. Bralce utegne zamikati, kako je v tej deželi z narodnostjo oz. z ljudstvi, ki tvorijo nepalsko državno prebivalstvo.

Ponavadi si nekoliko informiran Evropejec nepalsko prebivalstvo, pravi avtor M. Rösler, predstavlja kot mirno sosedsko sožitje hindujev in budistov. Taka delitev Nepala ni kaj prida. V Nepal živi veliko število etnično različnih prebivalstevskih skupin s posebnim jezikom, z lastnimi kulturnimi spomeniki pa tudi drugimi značilnostmi, ki doprinesejo k današnji nepalski družbeni situaciji.

Avtor trdi, da so nepalski praprebivalci t. i. pranepalska, tibetska-barmanska (birm-ska) ljudstva. Njihov jezik in mongolske fizične značilnosti govore za to, da so ta ljudstva prišla iz Tibeta. Kdaj — tega ne vemo natančno. Omenjajo jih že staroindijski spisi kot domačine — hribovce na južni strani Himalaje. Glede na to lahko trdimo, da so bili tu že v stari eri pred indo-arijskimi priseljenci in da so živeli v hribi med 2000 in 1000 metri, torej v zelo zaprtem svetu (na severu visoke gore, na jugu tropski gozdovi). Ker se je ljudstvo naglo množilo, prihajali pa so tudi novi priseljenci, so začeli krčiti gozdove, da bi na grudi več pridelali. Svet so terasasto oblikovali, da je bilo pridelkov več.

Danes je tega pranepalskega elementa kakih 18% od vsega nepalskega prebivalstva. Značilno je za položaj v deželi to, da je ta praprebivalec v srednjem

veku podlegel drugim etničnim skupinam in zato pri političnem obrazu nepalske države ni igral nobene vloge. Vodilno skupino so tvorili indijsko-hindujski priseljenci. Ti še danes vodijo gospodarstvo in politiko, oni oblikujejo družbo in vero. Njihova materinščina »napali« je sorodna sanskrtu. Povzdignili so jo na stopnjo nacionalnega jezika. Nad 50% nepalskega prebivalstva govori ta jezik, prevzele so ga kot takega tudi druge skupine prebivalstva.

Kdaj so se hindustične skupine priselile, je težko reči. Zdi se, da se je to zgodilo pred 7. st. nove ere. Sedanje indonepalsko prebivalstvo pa se je oblikovalo z bistveno poznejšim selitvenim valom v 12. stoletju. Ta val je v Nepal prinesel staroindijsko plemstvo »Rajpute«, ki je bežalo pred muslimanskimi napadalci v himalajsko področje. Ti begunci so bili predvsem iz višjih hinduističnih kast (brahmanski in kshatrijski status). Z njimi so pribežali tudi manj številni pripadniki obrtniških kast, ki so bili dodeljeni službi aristokratskih družin. Te aristokratske kaste so kmalu ukrotile praskupine prebivalstva in ustanovile majhne, neodvisne, fevdalne kneževine. Najbolj znana je vladarska familija Malla v Kathmanduju, Bhatgaonu in Patanu. Doba rodovine Malla od 13. do 18. st. velja kot doba nepalskega kulturnega razcveta. V glavnem pa je to veljalo za kotlino mesta Kathmanduja. Ti oblastniki so uvedli sistem kast, utemeljen z ortodoksno hinduistično socialno teorijo, ki temelji na kastah in predvsem na duhovniški kasti.

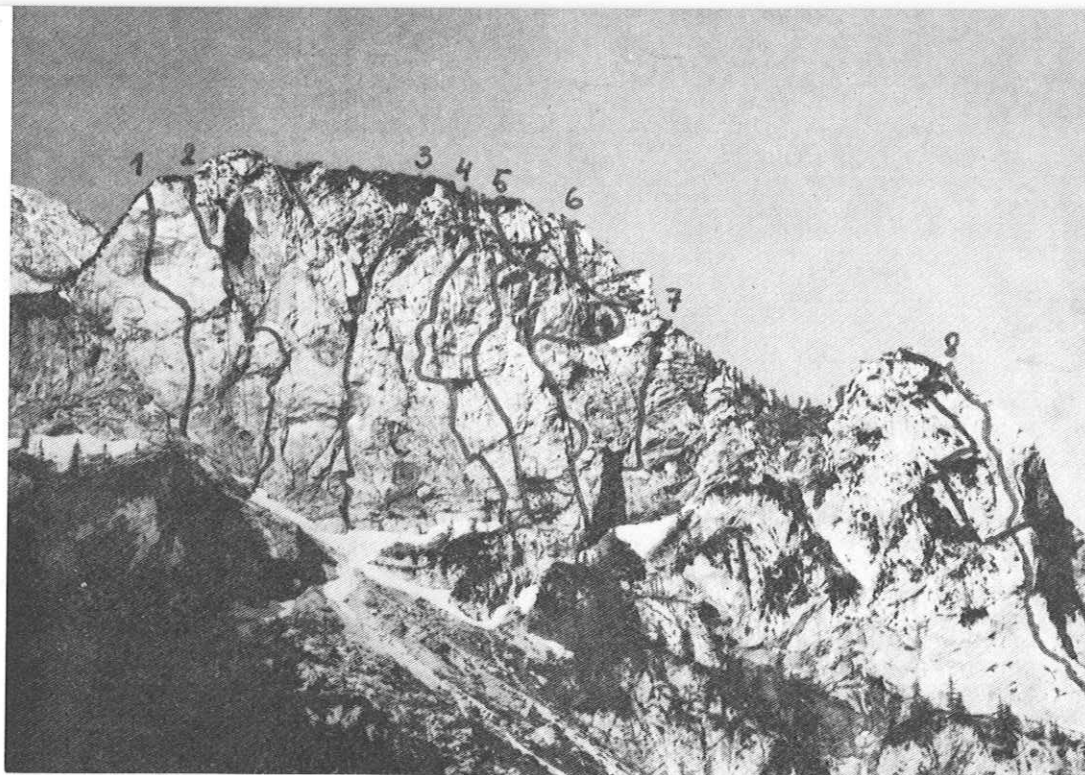
V 18. stoletju so prišli na oblast šahi iz Gorkhe, ki so razširili oblast in ustvarili kraljevino Nepal v današnjem obsegu. Vladajoči visoki kasti sta bili Chhetri in Thakuri, ki imata oblast še danes.

Pred 200, 300 leti so se v Nepal začeli priseljevati člani indijske prebivalstevske skupine. To gibanje še danes ne miruje. V 19. st. je moral Nepal to področje (Terai) odstopiti Indiji. Priseljevanje iz prenaseljenih dolin Gangesa še traja — večji del ilegalno. To prebivalstvo tvori 23% t. i. Terai — kaste so močnejše vezane na Indijo, integracija z Nepalom je rahla.

Na severu živi tibetski element, vsega 5% Nepala. Tu žive Šerpe, ki so se v 15. in 16. st. priselili iz vzhodnotibetske province Kham v sedanji Solo-Khumbu.

T. O.

Rjavčki vrh — vzhodna stena

RJAVČKI VRH

Vzhodna stena

Pred ostenjem severne stene Ojstrice ležita dva vrhova, na levi je Grofička (Krofička), na desni pa Rjavčki vrh (Planinščica). Rjavčki vrh nudi s svojo dvestometrsko navpično steno izredno lepe in težavne smeri.

1. Smer Ceneta Kramarja

Ocena: V +, A₀, A₁.

Čas: 10 ur.

Plezala: F. Knez in Jože Zupan.

Smer še ni ponovljena.

Dne: 1. 10. 1977.

2. Nasmeh

Ocena: IV—V, A₀, A₁.

Čas: 6 ur 30 minut.

Dne: 15. 8. 1979.

Plezala: Franček Knez in Smiljan Smodiš.

Opis: Vstop je v kotu pod vpadnico velikih streh.

Po razčlenjenih ploščah do vznožja strehe. Prečka pod streho in nihajna prečka izpod strehe na raz.

Po razu in prek plošče v kot. Iz kota levo prek belih plošč na raz in po njem do previsa, pod njim levo na rampo, po njej na vrh.

Smer še ni ponovljena.

3. Centralna

Plezala: Franček Čanžek in Janez Črepinšek.

Ocena: V—VI, A₁.

Čas: 8 ur.

Dne: 8. 6. 1974.

Smer ima eno ponovitev.

4. Bele plošče

Dne: 11. 8. 1979.

Ocena: IV, A₀ +.

Čas: 3 ure in 30 minut.

Plezala: Franček Knez in Pavle Kozmus.

Opis: Vstop je na levem delu velikih belih plošč.

Po ploščah do previsne zapore, čez njo levo po zgornjem robu poševne strehe na stojišče. Od tu navzgor po poklinah čez plošče na polico. Po polici levo za rob in po poklini navzgor 40 m, ko postane zasigana, desno čez ploščo v poč. Po poč na rampo in po njej na vrh.

Opomba: Smer se odlikuje po odlični prosti plezariji.

Smer še ni ponovljena.

5. Mračna

Plezala: Franček Knez in Pavle Kozmus.

Dne: 10. 8. 1979.

Čas: 3 ure 30 minut.

Ocena: IV—V —, A₀.

Opis: Vstop je s poraslega podstavka na desni strani belih plošč. Smer v spodnjem delu poteka po poklini, ki deli bele plošče vse do roba velike police z macesnom. S skrajnega desnega dela police po poklini in ploščah desno na steber. Od tu naravnost navzgor v mogočno zajedo, ki jo zapira streha, pod njo desno v lažji svet.

Opomba: Čudovito prosto plezanje, olepšano z malo težjim izstopnim raztežajem.

Smer še ni ponovljena.

6. Mimo balvanov

Plezal: Franček Knez.

Čas: 1 uro.

Dne: 10. 8. 1979.

Ocena: III +.

Opis: Vstop je skrajno desno v vpadnici grape,

vstop vanjo pa zapirajo balvani. Po plošči in žlebu do balvanov, med njimi v veliko kotanjo. Z nje desno okoli roba in po rampi v grapo. Po grapi navzgor, dokler se ne zapre. Ko se zapre, prečka desno pod nagnjenim macesnom 40 m v lažji svet. Po razčlenjenem svetu na vrh. Smer je že bila ponovljena.

7. Zajeda

Dne: 16. 8. 1979.

Čas: 2 uri 30 minut.

Ocena: IV.

Plezala: Franček Knez in Smiljan Smodiš.

Opis: Vstop je v kotu skrajno desno iz velike grape. Po poklini na polico. Z nje po poševni rampi do velikih lusk, pod njimi desno na polico. S police desno po zajedi na stojišče. Od tu naravnost navzgor po velikem kotu na raz. Smer še ni ponovljena.

8. Beli steber

Plezala: Franc Čanžek in Andrej Palir.

Ocena: V+.

Čas: 5 ur.

Dne: 7. 6. 1978.

Smer še ni bila ponovljena.

9. Zlata žila

Plezala: Kselman in Davorin.

Ocena: IV—V.

Smer je bila ponovljena.

Franček Knez

OCENJEVANJE

Ocena težavnosti ni ocena človeka in njegovih sposobnosti, ampak ocena težavnosti mesta v smeri.

Kako torej objektivno oceniti smer? Mislim, da je edina rešitev v primerjanju z že znanimi smermi. Če bi upoštevali samo ta dejavnik, razlike v ocenah ne bi bile velike in bi morali biti ocenjevalci čisti alpinistični analfabeti, če bi neko smer ocenili na primer za eno ali celo za dve stopnji višje ali nižje.

Če vzamemo kar primer: V naših stenah imamo klasične smeri, katerih ocene so splošno veljavne in preverjene. In če primerjamo te smeri z novimi, premikov glede težavnosti ne bi smelo biti.

Ocena IV je IV, naj jo že pleza najslabši ali najboljši plezalec. Kdor znižuje ocene smerem namenoma, ima za to samo dva vzroka: ali hoče povedati, da je pač on za toliko boljši od drugih, ali pa ne zna primerjati s smermi, katerih ocene so znane.

Marko Šurc

(Alpinistični razgledi št. 2-79)

VREME NA KREDARICI V JESEN 1979

Prvi mesec lanske jeseni, tj. september 1979, je bil topel in suh, medtem ko sta preostala dva jesenska meseca (oktober in november) bila hladna in prekomerno namočena.

Temperaturni popreček lanskega septembra je znašal 4,2°, medtem ko znaša dolgoletni septembrski popreček (obdobje 1955—72) na Kredarici samo 3,5°. Bil je torej za 0,7° pretopel. Oktobrski temperaturni popreček 0,5° pa je bil samo za 0,1° pod normalno vrednostjo. Naj dodamo, da so oktobrski temperaturni poprečki toplih jeseni pozitivni, hladnih jeseni pa negativni, medtem ko so novembrski temperaturni poprečki samo negativni. Lanski novembrski temperaturni popreček Kredarice je znašal —4,8° in je bil za 0,9° pod normalno vrednostjo.

Vsi jesenski temperaturni ekstremiti so bili v mejah doslej znanih mejnih vrednosti. Najvišje temperature posameznih mesecev so bile 12,6° dne 13. septembra, 10,9° dne 11. oktobra in 9,0° dne 30. novembra. Minimalne, tj. najnižje temperature vrednosti posameznih jesenskih mesecev pa so bile: —5,7° dne 16. septembra, —8,8° dne 23. oktobra in —13,7° dne 12. novembra.

Septembrski mesečni popreček oblačnosti (5,3) je bil pod dolgoletnim poprečkom (5,6), oktobrski (5,6) in novembrski (6,7) pa sta bila nad ustreznima normalnima vrednostima, ki znašata za oktober 4,8 in za november 6,4.

Heliograf je, ustrezno stopnji oblačnosti in dolžini dneva, registriral iz meseca v mesec manj ur s sončnim sijem. V septembru je sijalo na Kredarici sonce 159 ur, kar je 42 % maksimalnega možnega trajanja. Oktober je v dolgoletnem poprečku najmanj oblačen mesec. Je torej mesec z največjim relativnim trajanjem sončnega sija. Z oktober 1979 je heliograf na Kredarici registriral 174 ur sončnega sija, kar je 43 % maksimalnega možnega trajanja.

Zaradi povečane novembrske oblačnosti pa je število ur s sončnim sijem v tem mesecu padlo na 95, kar je komaj 33 % maksimalnega možnega trajanja.

Mesečna višina padavin je naraščala od meseca do meseca. Istočasno se je večal tudi delež snežnih padavin. V septembru je v 12 padavinskih dneh (od tega trije dnevi s sneženjem) padlo skupno 98 mm padavin, kar je komaj 52 % za ta mesec normalne množine padavin. Oktobra je v 13 padavinskih dneh (od tega 7 dni s sneženjem) padlo 196 mm moče, kar je 115 % normalne množine. Najbolj pa je bil namočen november s 350 mm padavin, ki so padle v 16 dneh izključno kot sneg.

Snežna odeja je v septembru samo 7 dni prekrivala Kredarico. Njena največja debelina je merila 37 cm (dne 26. sept.). Vendar ta sneg ni dočakal novega, temveč je skopnel. V oktobru je večkrat snežilo in snežna odeja je ležala 5 dni. Njena največja debelina je merila 18 cm (dne 31. okt.). Sneg, ki pa je zapadel 29. oktobra, doslej še ni skopnel. Dočakal bo pozno pomlad ali rano poletje 1980.

V novembru je snežna odeja ležala ves mesec in njena debelina je sicer počasi, a vztrajno naraščala vse do 22. dne v mesecu, ko je dosegla mesečni rekord s 254 cm.

Iz opisanega vzamemo, da je bil planincem najbolj naklonjen suhi in topli september, medtem ko sta preostala dva jesenska meseca, zlasti še november, bila planincem zaradi obilne moče, oblačnosti in hladu nenaklonjena.

F. Bernot

ARCO MURKA

kmetijstvo, živilska industrija,
trgovina in gostinstvo, o. sol. o.
Murska Sobota

Nosilec razvoja kmetijstva
in največji proizvajalec
hrane v Sloveniji:

- kmetijski proizvodi
- mesni proizvodi
- mlečni proizvodi

DO MERINKA

TOZD VOLNENI IZDELKI

MAJŠPERK

proizvaja vse vrste volnenih
tkanin za moške in ženske obleke,
plašče in kostume. Istočasno
proizvajamo vse vrste volnice
za ročno pletenje.

Kvaliteto naših tkanin kontrolira
mednarodni sekretariat za volno.

PLANINSKO DRUŠTVO KRANJ

Kranjska koča na Ledinah in vlečnica na ledeniku — junij—oktober
Kranjski planinski dom Gospinca na Krvavcu — vse leto
Dom Kokrškega odreda na Kališču — junij—september

Transverzale:

Gorenjska partizanska pot
Kranjski vrhovi

Društveni prostori in Klub planincev Koroška 27, Kranj, telefon (064) 22 823

Uradne ure: ponedeljek, torek od 8. do 11. ure;
sreda, četrtek, petek od 13. do 17. ure.

TOVARNA DOKUMENTNEGA IN KARTNEGA PAPIRJA RADEČE

TOZD

- brezlesni papirji in kartoni
- kartografski papir
- heliografski papir
- paus papir
- papir za filtre
- specialni risalni papir
- premazni kartoni — mat in sijajni
- fotokopirni papir
- specialni vrednostni papirji

TOZD

- samolepilni papirji
- dekor folije
- magnetkontne kartice
- specialni premazni papirji

Ne brijete se le doma

Braun Sprint

Z Iskrinim baterijskim brivnikom Braun Sprint boste rešili problem britja na potovanjih, izletih in počitnicah. Z njim se lahko brijete kjerkoli, saj sta za njegovo delovanje potrebni le dve alkalni bateriji (1,5 V). Kot za vse brivnike Braun je tudi za baterijski brivnik Sprint značilno, da brije hitro, gladko in nežno.

Iskra